

Starostwo Powiatowe w Świebodzinie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WRAZ Z PLANEM GOSPODARKI ODPADAMI dla POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO na lata 2004-2011

Świebodzin, październik 2003

Opracowanie wykonane przez:

EKO-EKSPERT s.c.
40-167 Katowice
ul. Kaktusów 6

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Dr inż. Andrzej Włodarczyk

Mgr inż. Michał Pyka

Mgr inż. Michał Smoła

Część dotyczącą ochrony przyrody opracował Klub Przyrodników w składzie:

Dr Andrzej Jermaczek

Dr Hanna Garczyńska

Dr Marta Jermaczek

*Zespół autorski pragnie złożyć serdeczne podziękowanie
pracownikom Starostwa Powiatowego oraz Gmin za udostępnienie
niezbędnych materiałów oraz poświęcony czas w przygotowaniu
niniejszego opracowania.*

Starostwo Powiatowe w Świebodzinie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA dla POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO na lata 2004-2011

Świebodzin, październik 2003

Opracowanie wykonane przez:

EKO-EKSPERT s.c.

40-167 Katowice
ul. Kaktusów 6

SPIS TREŚCI

Strona

1	WSTĘP	9
1.1	Cel opracowania.....	9
1.2	Opis przyjętej metodyki	10
2	OGÓLNE INFORMACJE O POWIECIE	12
2.1	Położenie	12
2.2	Podstawowe dane statystyczne.....	12
2.3	Sytuacja demograficzna i zatrudnieniowa.....	13
2.4	Ukształtowanie terenu i przyroda lądowa	15
2.5	Najważniejsze wody powierzchniowe	16
3	STAN ŚRODOWISKA NA TERENIE POWIATU	17
3.1	Regiony fizyczno-geograficzne.....	17
3.2	Zasoby przyrodnicze	17
3.2.1	Flora i fauna	17
3.2.1.1	Flora, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków rzadkich i zagrożonych	17
3.2.1.2	Gatunki z Polskiej Czerwonej Listy Roślin:.....	17
3.2.1.3	Zbiorowiska roślinne, ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk chronionych.....	18
3.2.1.4	Wybrane grupy fauny, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych.....	29
3.2.1.5	Charakterystyka aktualnego stanu ochrony przyrody.....	30
3.3	Zasoby wodne i gospodarka wodno-ściekowa	33
3.3.1	Wody podziemne.	33
3.3.2	Wody powierzchniowe.....	34
3.3.2.1	Wody powierzchniowe płynące.....	34
3.3.2.2	Jeziora.....	35
3.3.3	Źródła zanieczyszczenia wód.....	36
3.3.4	Zaopatrzenie w wodę	38
3.3.4.1	Zagrożenia powodziowe.....	39
3.4	Powietrze atmosferyczne.....	39
3.4.1	Klimat.....	39
3.4.2	Źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego.....	41
3.4.2.1	Emisja przemysłowa.....	41
3.4.2.2	Emisja niska.....	43
3.4.2.3	Emisja komunikacyjna.	43
3.4.3	Stan sanitarny powietrza atmosferycznego.....	43
3.4.3.1	Wprowadzenie.....	43
3.5	Powierzchnia ziemi	46
3.5.1	Geologia i geomorfologia	46
3.5.2	Walory krajobrazowe i stan ich ochrony.....	47
3.5.2.1	Charakterystyka najcenniejszych elementów krajobrazu.	47
3.5.2.2	Parki Krajobrazowe.	47
3.5.2.3	Obszary chronionego krajobrazu.....	48
3.5.3	Struktura użytkowania gruntów	49
3.5.3.1	Charakterystyka i ochrona gleb – stan aktualny	49
3.5.4	Charakterystyka wybranych elementów działalności w środowisku przyrodniczym.....	50
3.5.4.1	Leśnictwo i gospodarka zadrzewieniami	50
3.5.4.2	Łowiectwo.....	51
3.5.5	Zasoby kopalin.....	52
3.5.5.1	Ropa naftowa i gaz ziemny	52
3.5.5.2	Węgiel brunatny	52
3.5.5.3	Kopaliny lecznicze	52
3.6	Hałas.....	52
3.6.1	Źródła hałasu.....	53
3.6.1.1	Hałas komunikacyjny.	53
3.7	Pola elektromagnetyczne.....	54
3.8	Awarie przemysłowe.....	55

3.9	Najważniejsze kierunki ochrony środowiska w powiecie świebodzińskim.....	56
3.9.1	Zagrożenia środowiska.....	56
3.9.2	Priorytety ochrony środowiska.....	57
4	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO NA LATA 2004 - 2011.	59
4.1	Nadrzędny cel.....	59
4.2	Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	59
4.2.1	Jakość wód.	59
4.2.1.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	59
4.2.1.2	Kierunki działań do 2011 roku	61
4.2.1.3	Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.	65
4.2.2	Gospodarowanie odpadami.	65
4.2.3	Jakość powietrza	66
4.2.3.1	Cel średniookresowy do 2011 roku.	66
4.2.3.2	Kierunki działań do 2011 roku.	66
4.2.3.3	Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.	68
4.2.4	Hałas.....	69
4.2.4.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	69
4.2.4.2	Kierunki działań do 2011	69
4.2.4.3	Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.	70
4.2.5	Pola elektromagnetyczne	70
4.2.5.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	70
4.2.5.2	Kierunki działań do 2011 roku	70
4.2.6	Awarie przemysłowe.....	70
4.2.6.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	70
4.2.6.2	Kierunki działań do 2011 roku	71
4.3	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody.....	71
4.3.1	Ochrona gleb.	71
4.3.1.1	Kierunki ogólne.	71
4.3.1.2	Cele krótkoterminowe (2004-2007).	73
4.3.1.3	Cele długoterminowe (2007-2011).	73
4.3.2	Ochrona przyrody - lista przedsięwzięć priorytetowych.....	73
4.3.2.1	Zadania krótkookresowe (2004-2007).	73
4.3.2.2	Zadania długookresowe (2008-2011).	73
4.3.2.3	Szacunkowe koszty realizacji zadań.	74
4.3.3	Inne formy ochrony.....	74
4.3.3.1	Program NATURA 2000.	74
4.3.4	Lista przedsięwzięć priorytetowych i zamierzeń, które wymagają formalizacji.	76
4.3.4.1	Zadania krótko- i długoterminowe.	76
4.3.4.2	Projektowany Lubrzański Park Krajobrazowy	76
4.3.4.3	Proponowany Park Krajobrazowy Dolina Leniwej Obry	76
4.3.5	Analiza zagrożeń przyrody powiatu, perspektywy ochrony, wnioski.....	77
4.3.5.1	Analiza konfliktów pomiędzy ochroną przyrody a działalnością gospodarczą	77
4.3.5.2	Zagadnienia kluczowe dla ochrony przyrody powiatu.	79
4.3.5.3	Perspektywy ochrony przyrody powiatu.	84
4.3.6	Analiza SWOT i podsumowanie w zakresie ochrony przyrody.	85
4.3.6.1	Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.	86
4.4	Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii	87
4.4.1	Wodochłonność i energochłonność gospodarki	87
4.4.1.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	87
4.4.1.2	Kierunki działań do 2011 roku	87
4.4.2	Wykorzystanie energii odnawialnej	88
4.4.2.1	Cel średniookresowy do 2011 roku	88
4.4.2.2	Kierunki działań do 2011 roku	88
4.4.3	Ochrona przed powodzią.....	89
4.5	Działania o charakterze systemowym.	89
4.5.1	Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych.	89
4.5.2	Przyszłościowy rozwój powiatu w aspekcie ochrony środowiska	89
4.5.2.1	System transportowy	89

4.5.2.2	Turystyka i rekreacja	93
4.5.2.3	Rolnictwo i rozwój terenów wiejskich	96
4.5.2.4	Przemysł	100
4.5.3	Edukacja ekologiczna.....	102
4.5.3.1	Stan wyjściowy.....	102
4.5.3.2	Cel średniookresowy do 2011 roku	104
4.5.3.3	Kierunki działań do 2011 roku	104
4.5.3.4	Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.	107
4.6	Prognozowany stan środowiska w 2011 roku.	108
4.6.1	Zasoby wodne.	108
4.6.2	Powietrze atmosferyczne.	108
4.6.3	Hałas.....	108
4.6.4	Powierzchnia ziemi	108
5	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ Z ZAKRESU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	109
5.1	Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	109
5.1.1	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	109
5.1.2	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze	111
5.1.3	Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	111
5.1.4	Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	112
5.2	Banki	112
5.3	Ekofundusz.....	113
5.4	Programy pomocowe Unii Europejskiej	113
6	ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.	118
6.1	Wprowadzenie.....	118
6.2	Instrumenty polityki ochrony środowiska.....	118
6.2.1	Instrumenty prawne.....	118
6.2.2	Instrumenty finansowe	120
6.2.3	Instrumenty społeczne.....	121
6.2.4	Instrumenty strukturalne	123
6.3	Upowszechnianie informacji o środowisku	124
6.4	Organizacja zarządzania środowiskiem.	124
6.4.1	Wprowadzenie.....	124
6.4.2	Ogólne zasady zarządzania środowiskiem.....	124
6.4.3	Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska.....	126
6.4.4	Monitoring wdrażania Programu.	127
6.5	Główne działania w ramach zarządzania Programem.....	128
7	ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU.	130
7.1	Wprowadzenie.....	130
7.2	Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007.	130
7.3	Prognoza podziału kosztów wg źródeł finansowania.....	130
8	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.....	132
9	WYKAZ LITERATURY.....	143

SPIS TABEL

TABELA NR 1.	DANE OGÓLNE DOTYCZĄCE POWIATU.	12
TABELA NR 2.	DANE STATYSTYCZNE USZEREKOWANE WEDŁUG GMIN.	13
TABELA NR 3.	NAJWIĘKSZE JEZIORA NA TERENIE POWIATU.	16
TABELA NR 4.	ZESTAWIENIE I KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA NAJWAŻNIEJSZYCH ZBIOROWISK LEŚNYCH, ŁĄKOWYCH, SZUWAROWYCH I WODNYCH ORAZ INNYCH SPOTYKANYCH NA TERENIE POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO.	18
TABELA NR 5.	NAJWIĘKSZE JEZIORA POWIATU.	35
TABELA NR 6.	DANE METEOROLOGICZNE DLA STACJI GORZÓW WIELKOPOLSKI I ZIELONA GÓRA.	40
TABELA NR 7.	STRUKTURA GRUNTÓW ZDEGRADOWANYCH WYMAGAJĄCYCH REKULTYWACJI.	52
TABELA NR 8.	LOKALIZACJA STACJI TELEFONII KOMÓRKOWEJ NA TERENIE POWIATU.	54
TABELA NR 9.	PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007.	65
TABELA NR 10.	PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007.	68
TABELA NR 11.	PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007.	70
TABELA NR 12.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU PRZYRODNICZO WRAŻLIWEGO I STREFY PRIORYTETOWEJ NA TERENIE POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO.	75
TABELA NR 13.	PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007.	86
TABELA NR 14.	PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007.	107
TABELA NR 15.	WSKAŹNIKI MONITOROWANIA PROGRAMU	127
TABELA NR 16.	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA W RAMACH WDRAŻANIA "PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA".	129
TABELA NR 17.	SZACUNKOWE KOSZTY WDRAŻANIA PROGRAMU W LATACH 2004 - 2007 (W TYS. PLN).	130
TABELA NR 18.	STRUKTURA FINANSOWANIA WDRAŻANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO W LATACH 2004–2007.	131

SPIS RYSUNKÓW

RYS NR 1.	REGIONY FIZYCZNO-GEOGRAFICZNE POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO. (WG „GEOGRAFII REGIONALNEJ POLSKI” J. KONDRACKI 2000)	17
RYS NR 2.	ŚREDNIE MIESIĘCZNE TEMPERATURY POWIETRZA I SUMY OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH NA PODSTAWIE STACJI METEOROLOGICZNEJ W GORZOWIE WLKP. ZA LATA 1996 – 2000.	40
RYS NR 3.	EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIE UCIĄŻLIWYCH Z PODZIAŁEM NA POSZCZEGÓLNE POWIATY	41
RYS NR 4.	ROZKŁAD STĘŻEŃ DWUTLENKU SIARKI W POWIETRZU NA OBSZARZE POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO NA PODSTAWIE BADAŃ METODĄ PASYWNA W LATACH 2000÷2001 (WG WIOŚ).	44
RYS NR 5.	ROZKŁAD STĘŻEŃ DWUTLENKU AZOTU W POWIETRZU NA OBSZARZE POWIAU ŚWIEBODZIŃSKIEGO PODSTAWIE BADAŃ METODĄ PASYWNA W LATACH 2000÷2001 (WG WIOŚ).	45
RYS NR 6.	PORÓWNANIE STĘŻEŃ ŚREDNIOROCZNYCH SO ₂ [µG/M3] W LATACH 1999-2001	45
RYS NR 7.	PORÓWNANIE STĘŻEŃ ŚREDNIOROCZNYCH NO ₂ [µG/M3] W LATACH 1999-2001	46
RYS NR 8.	PORÓWNANIE STĘŻEŃ ŚREDNIOROCZNYCH PM10 [µG/M3] W LATACH 1999- 2001	46

SPIS MAP

MAPA NR 1.	ORIENTACYJNA MAPKA POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO	12
MAPA NR 2.	STOPIEŃ SKANALIZOWANIA GMIN POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO W 2000 ROKU (WG MAPY OPRACOWANEJ PRZEZ DEPARTAMENT GOSPODARKI URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO).	36
MAPA NR 3.	MIEJSCOWOŚCI SKANALIZOWANE I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW NA TERENIE POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO.	37
MAPA NR 4.	ZWODOCIĄGOWANIE GMIN POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO.	38
MAPA NR 5.	LOKALIZACJA PUNKTÓW POMIAROWYCH HAŁASU.....	53
MAPA NR 6.	LOKALIZACJA STACJI TELEFONII KOMÓRKOWEJ.	55
MAPA NR 7.	OBSZARY PODLEGAJĄCE OCHRONIE ORAZ PROPONOWANE DO OCHRONY.	77

1 WSTĘP

1.1 Cel opracowania

Celem opracowania jest określenie Programu Ochrony Środowiska dla powiatu świebodzińskiego. Realizacja tego programu doprowadzi do utrzymania korzystnego stanu środowiska naturalnego oraz jego poprawy tam, gdzie należy tego oczekiwać, a także pozwoli na efektywne zarządzanie środowiskiem oraz pozwoli uruchomić skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją. Wdrażanie programu stworzy również warunki dla sprostania wymaganiom obowiązującego w tym zakresie prawa Unii Europejskiej.

Program Ochrony Środowiska określa politykę środowiskową, ustala priorytety dotyczące celów i zadań środowiskowych oraz definiuje szczegółowe programy zarządzania środowiskiem.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Środowiska, program powiatowy definiuje następujące grupy zagadnień:

- zadania własne powiatu (przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu);
- zadania koordynowane (pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, lub instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim lub centralnym);
- szczegółowe wytyczne do sporządzania programów gminnych, które muszą zostać w pełni wprowadzone do programu powiatowego.

Przy tworzeniu programu przyjęto założenie, iż powinien on spełniać rolę narzędzia w pracy przyszłych użytkowników, ułatwiającego i przyspieszającego rozwiązywanie zagadnień techniczno-ekonomicznych związanych z przyszłymi projektami.

Ponadto celami Programu Ochrony Środowiska są:

- rozpoznanie stanu istniejącego i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne gmin wchodzących w skład powiatu),
- wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji (ustalenie priorytetów),
- przedstawienie rozwiązań technicznych, analiz ekonomicznych, formalno-prawnych dla proponowanych działań proekologicznych,
- wyznaczenie optymalnych harmonogramów realizacji całości zamierzeń inwestycyjnych ze wskazaniem źródeł finansowania.

Program wspomaga dążenie do uzyskania w powiecie ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko źródeł zanieczyszczeń, uwzględniając ochronę i rozwój walorów środowiska oraz racjonalne gospodarowanie jego zasobami, wobec konieczności ochrony środowiska. Stan docelowy w tym zakresie nakreśla Program Ochrony Środowiska. Mechanizm kontroli realizacji programu dostarczy ocena efektów działalności środowiskowej, która zgodnie z obowiązującymi przepisami, powinna być dokonywana okresowo, co dwa lata.

1.2 Opis przyjętej metodyki

Rozdziały 1 i 2 opracowania pt.: „Program ochrony środowiska dla powiatu świebodzińskiego” poświęcone są zagadnieniom ogólnym, przybliżającym charakterystykę powiatu świebodzińskiego. Opis i ocenę stanu aktualnego będącego podstawą do przygotowania Programu przedstawiono w rozdziale 3, w częściach opracowania poświęconych poszczególnym kierunkom ochrony środowiska. Kolejne rozdziały dotyczą kierunków działań, możliwości finansowania i kryteriów określania priorytetów inwestycyjnych oraz system oceny Programu. Całość opracowania zamykają rozdziały 5, 6 i 7 ukazujące harmonogram działań i możliwości pozyskiwania środków finansowych.

Program Ochrony Środowiska powiatu świebodzińskiego opracowano zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627) czyli zgodnie z przepisami obowiązującego prawa o ochronie środowiska, a zwłaszcza z uwzględnieniem:

„Art. 14. 1. Polityka ekologiczna państwa, na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno - ekonomiczne i środki finansowe.

2. Politykę ekologiczną państwa przyjmuje się na 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania w perspektywie obejmują kolejne 4 lata.

Art. 17. 1. Zarząd województwa, powiatu i gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, uwzględniając wymagania, o których mowa w art. 14.

2. Projekty programów ochrony środowiska są opiniowane odpowiednio przez zarząd jednostki wyższego szczebla lub ministra właściwego do spraw środowiska.

3. W miastach, w których funkcje organów powiatu sprawują organy gminy, program ochrony środowiska obejmuje działania powiatu i gminy.

Art. 18. 1. Programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.

2. Z wykonania programów zarząd województwa, powiatu i gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.”

Program powstał w oparciu o dane pochodzące z dostępnych źródeł i na podstawie opracowań wykonanych dla województwa lubuskiego i dla powiatu świebodzińskiego. W rezultacie program uwzględnia zapisy, których źródłami są następujące grupy dokumentów:

1. Opracowania dotyczące województwa lubuskiego:

- 1.1. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubuskiego (2003 - wersja robocza),
- 1.2. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego (2003 - wersja robocza),
- 1.3. Stan środowiska w województwie lubuskim (raporty WIOŚ za lata 1999, 2000, 2001),
- 1.4. Strategia rozwoju województwa lubuskiego (2000),

2. Opracowania udostępnione przez starostwo powiatowe, a w szczególności:
 - 2.1. Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu świebodzińskiego (marzec 2001),
 - 2.2. Informacja o stanie środowiska w powiecie świebodzińskim (2001),
 - 2.3. Raport z pomiarów imisji zanieczyszczeń powietrza wykonanych w Świebodzinie(...), (2002),
 - 2.4. Program gospodarki odpadami dla powiatu świebodzińskiego (2001),
 - 2.5. Ankiety gminne w zakresie gospodarki wodno – ściekowej (2002),
 - 2.6. Informacja o składowiskach odpadów w powiecie świebodzińskim (2003).
3. Dane zebrane przez zespół autorów programu,
 - 3.1. Opracowania i raporty właściwych instytucji:
 - 3.2. Ministerstwo Ochrony Środowiska,
 - 3.3. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
4. Materiały konferencyjne,
5. Literatura specjalistyczna.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo Ochrony Środowiska” dotychczasowe programy zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska zastępowane są programami ochrony środowiska. Raporty z ich realizacji mają być sporządzane co 2 lata.

Zrównoważony rozwój w myśl prawa polskiego to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Wprowadzenie zasady zrównoważonego rozwoju niesie ze sobą określone konsekwencje. W rezultacie zagadnienia ochrony środowiska należy rozpatrywać systemowo, czyli w powiązaniu z działaniami społecznymi i gospodarczymi.

2 OGÓLNE INFORMACJE O POWIECIE

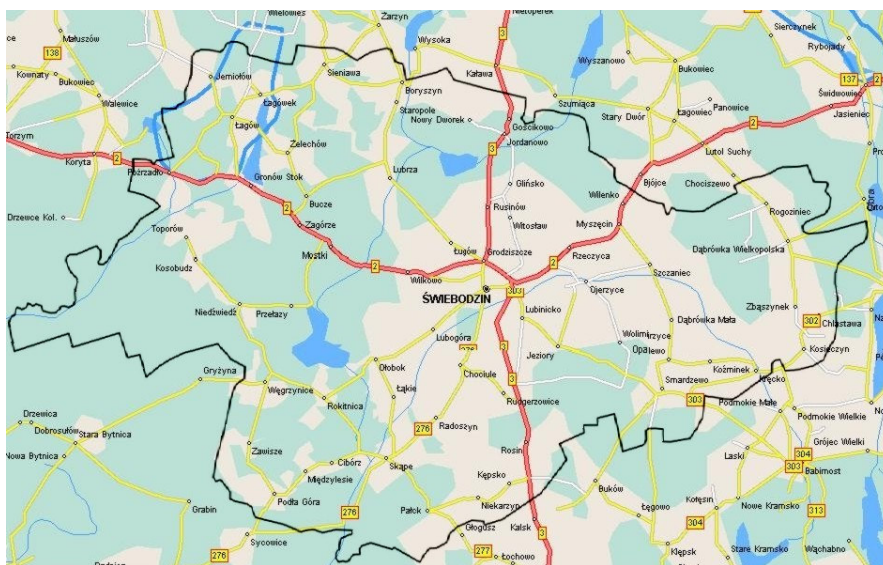
2.1 Położenie

Powiat świebodziński leży w środkowo-wschodniej części województwa lubuskiego i graniczy z pięcioma powiatami: sulęcińskim, krośnieńskim, zielonogórskim, nowotomyskim i międzyrzeckim.

Powiat świebodziński utworzono w ramach reformy administracyjnej kraju, w dniu 1 stycznia 1999. W jego skład wchodzi sześć gmin. Są to dwie gminy miejsko-wiejskie: Świebodzin i Zbąszynek oraz cztery gminy wiejskie: Lubrza, Łągów, Skąpe i Szczaniec.

Powiat świebodziński leży na przecięciu dwóch ważnych szlaków komunikacyjnych obejmujących drogi międzynarodowe: E-30 (Berlin-Warszawa-Moskwa) oraz E-65 (Szczecin-Jakuszyce) oraz przebiegającą przez teren powiatu ważną międzynarodową magistralę kolejową E-20 (Warszawa Zachodnia-Kunowice-Berlin).

Ponadto przez teren powiatu przebiegają drogi wojewódzkie: nr 276 (Świebodzin-Krosno Odrzańskie), nr 277 (Sulechów-Skąpe), nr 303 (Świebodzin-Babimost) oraz nr 302 (Burdzewo-Kręcko-Zbąszynek). Na mapie nr 1 przedstawiono zarys granic powiatu świebodzińskiego.

Mapa nr 1. Orientacyjna mapka powiatu świebodzińskiego

2.2 Podstawowe dane statystyczne

W tabeli nr 1 przedstawiono dane ogólne dotyczące powiatu świebodzińskiego.

Tabela nr 1. Dane ogólne dotyczące powiatu.

Powierzchnia ogółem	938 km ²
w tym użytków rolnych	48,1%
lasów	42,1%
Ludność ogółem	57 843 osób
Gęstość zaludnienia	62 osoby na km ²
Stopa bezrobocia, średnio	18,5%

W tabeli nr 2 przedstawiono dane statystyczne dotyczące powiatu świebodzińskiego.

Tabela nr 2. Dane statystyczne uszeregowane według gmin.

Miejscowość / gmina	Powierzchnia	Użytki rolne	Lasy	Mieszkańcy	Przyrost naturalny 2001	Średnia gęstość zaludnienia	Liczba mieszkań (gospodarstw)
	km ²	%	%	Osób	%	Osób/km ²	
Świebodzin - miasto	11	60,5%	27,9%	22 447	0,027%	2041	7 303
Świebodzin - gmina	217			8 498	-0,012%	773	1 967
Łagów - gmina	199	31,5%	59,4%	5 337	0,037%	27	1 578
Lubrza - gmina	122	39,1%	46,3%	3 252	0,215%	27	904
Skąpe - gmina	181	43,5%	48,0%	5 730	0,308%	32	1 384
Szczaniec - gmina	113	67,2%	25,9%	3 899	0,178%	35	1 101
Zbąszynek - miasto	3	42,2%	39,3%	5 105	0,270%	1702	1 459
Zbąszynek - gmina	92			3 575	0,058%	39	848

2.3 Sytuacja demograficzna i zatrudnieniowa

Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 1999 r.

	Ogółem	Wiek przedprodukcyjny				Wiek produkcyjny (A)	Wiek poprod. (B)	A/B
		Razem	0-2 lata	2-6 lat	7-14 lat	15-17 lat		
Powiat Świeb.	57 843	15 772	1 929	2 922	7 380	3 541	34 286	4,4
Świebodzin (m. i g.)	30 975	8 586	1 071	1 714	3 933	1 868	18 648	5,0
Zbąszynek (m. i g.)	8 686	2 502	277	382	1 166	677	5 050	4,5
Lubrza (g.)	3 228	886	103	170	442	171	1 886	4,1
Łagów (g.)	5 324	1 334	182	220	636	296	3 215	4,1
Skąpe (g.)	5 773	1 405	167	245	677	316	3 205	2,8
Szczaniec (g.)	3 857	1 059	129	191	526	213	2 282	4,4

Źródło: Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000

Prognoza ludności do 2030 r. (tys.)

	1999	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Powiat Świebodziński	57,8	57,7	57,4	57,1	56,8	56,3	55,3	54

Źródło: Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000

Liczba bezrobotnych w Powiecie Świebodzińskim.

Lata	Liczba bezrobotnych			
	Ogółem	Dynamika do roku poprzedniego	w tym kobiety	Z prawem do zasiłku
1995 r.	2 616	100	1 365	825
1996 r.	2 031	78	1 039	793
1997 r.	1 511	74	820	909
1998 r.	1 691	112	794	470
1999 r.	2 764	163	1 354	586
2000 r.	3 656	132	1 701	697

Źródło: Dane PUP 2001-02-11

Pracujący w gospodarce narodowej.

	Ogółem	W tym kobiety	Branże wg EKD								
			Rolnictwo	Przemysł	Budo- wnictwo	Handel	Transport	Pośre- dnictwo finansowe	Administra- cja i obrona narod.	Edukacja	Ochrona zdrowia
Powiat	13 928	6 920	910	5 030	326	974	1 926	383	568	1 168	1 767
		49,7%	6,5%	36,1%	2,3%	7,0%	13,8%	2,7%	4,1%	8,4%	12,7%
Świebodzin m.	8 326	4 433	510	3 891	231	706	310	301	414	555	799
		53,2%	6,1%	46,7%	2,8%	8,5%	3,7%	3,6%	5,0%	6,7%	9,6%
Świebodzin gm.	967	422	53	449	9	120	11	3	0	82	181
		43,6%	5,5%	46,4%	0,9%	12,4%	1,1%	0,3%	0,0%	8,5%	18,7%
Zbąszynek m.	1 984	622	0	163	9	64	1 464	29	33	135	30
		31,4%	0,0%	8,2%	0,5%	3,2%	73,8%	1,5%	1,7%	6,8%	1,5%
Zbąszynek gm.	224	89	54	62	0	16	8	1	0	70	11
		39,7%	24,1%	27,7%	0,0%	7,1%	3,6%	0,4%	0,0%	31,3%	4,9%
Lubrza gm.	260	160	8	13	22	1	45	3	37	84	10
		61,5%	3,1%	5,0%	8,5%	0,4%	17,3%	1,2%	14,2%	32,3%	3,8%
Łagów gm.	662	331	76	179	55	41	65	29	23	81	79
		50,0%	11,5%	27,0%	8,3%	6,2%	9,8%	4,4%	3,5%	12,2%	11,9%
Skąpe gm.	1 181	691	112	232	0	17	12	12	35	94	645
		58,5%	9,5%	19,6%	0,0%	1,4%	1,0%	1,0%	3,0%	8,0%	54,6%
Szczaniec gm.	324	172	97	41	0	9	11	5	26	65	12
		53,1%	29,9%	12,7%	0,0%	2,8%	3,4%	1,5%	8,0%	20,1%	3,7%

Opracowanie własne na podstawie Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000

Do gmin rolniczych należy zaliczyć gminy Szczaniec i Zbąszynek. W gminach tych ponad 20% ludności pracuje w sektorze rolnictwa.

W gminach Lubrza, Zbąszynek oraz Szczaniec ponad 30% zatrudnionych pracuje w sektorze edukacji.

W Świebodzińskim działa Klub Pracy zorganizowany przez PUP w celu pomocy bezrobotnym w pozyskaniu miejsca pracy.

Baza noclegowa turystyki.

	Miejsca noclegowe			Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi	
	Obiekty	Ogółem	W tym całoroczne	Ogółem	W tym zagraniczni	Ogółem	W tym zagranicznym
Świebodzin	5	354	180	3 867	1 419	5 768	1 778
Lubrza	6	288	92	4 284	302	18 086	588
Łagów	21	1 479	635	22 965	3 445	76 697	7 234
Skąpe	7	984	31	6 188	110	46 151	1 080
Szczaniec	2	135	135	10 822	5 680	12 118	6 654

Źródło: Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000

2.4 Ukształtowanie terenu i przyroda lądowa

Geograficznie, powiat świebodziński obejmuje środkowo-wschodnią część Wysoczyzny Lubuskiej, zwanej Pojezierzem Lubuskim. Kraina ta stanowi lokalne wyniesienie ponad otaczającymi dolinami rzek Odry na południu i zachodzie, Obry na wschodzie i Warty na północy. Południowo-zachodni obszar, usytuowany na zachód od Rosina leży na terenie Równiny Torzyskiej.

Według kryteriów przyrodniczo leśnych tereny powiatu należą do III Krainy Wielkopolsko Pomorskiej. Kraina ta nosi nazwę Obniżenia Obrzańskiego i znajduje się we wschodniej części Dzielnicy pojezierza Lubuskiego (mezoregion Ziemi Lubuskiej).

Przez powiat przebiega wododział między głównymi rzekami regionu: Odrą i Wartą. Powiat świebodziński przecinają liczne rynny polodowcowe, w których rozmieszczone są głębokie jeziora rynnowe i rzeki oraz torfowiska z kompleksami łąk.

Czynniki geologiczne i lokalny klimat doprowadziły do wykształcenia się bogatej szaty roślinnej. Najbardziej charakterystycznymi elementami szaty roślinnej są rozległe bory i zachowane w wielu miejscach lasy bukowe. Krajobraz powiatu ma swoją specyfikę dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu oraz dzięki obecności interesujących kompleksów leśnych o bogatym świecie zwierzęcym. Szczególnie interesującym elementem krajobrazu powiatu są malownicze jeziora o czystej wodzie i bogatej roślinności. Lasy pokrywają prawie 42% całkowitej powierzchni powiatu.

Na terenie powiatu znajdują się dwa parki krajobrazowe, liczne rezerваты i pomniki przyrody.

Najważniejsze grupy obiektów tego rodzaju obejmują:

- Łagowski Park Krajobrazowy, na terenie którego znajdują się malownicze jeziora rynnowe oraz kompleks lasów bukowych w rejonie Łagowa,
- Gryżyński Park Krajobrazowy obejmujący bardzo malowniczą rynną rzeki Gryżynki będącą pod ochroną jako obiekt o znacznych walorach przyrodniczych.
- Rezerваты leśne Grodziszczce, Kręcki Łęg, Buczyna Łagowska, Dębowy Ostrów,
- Rezerwat leśno-krajobrazowy nad Jeziorem Trześniowskim,
- Rezerваты torfowiskowe Pawski Ług i Pniewski Ług,
- Rezerwat „Nietoperek” obejmujący ochroną systemy podziemnych korytarzy i bunkrów tzw. Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego.

Jest to największe w Środkowej Europie zimowisko nietoperzy, dające zimowe schronienie 20 tys. osobników reprezentujących 12 gatunków.

Najważniejsze użytki ekologiczne:

- Jezioro Księżno koło Wilkowa
- Torfowisko Barcikowo przy Łagowie.

Pomniki przyrody, w liczbie 86:

- Wśród nich 700-letnie dęby w Buczy, Toporowie, Łagowie i Zagajach,
- 300-letnie w Szcząncu i Myszęcinie,
- Tulipanowiec amerykański (obwód 384 cm i wysokość 28 m), nad Jeziorem Łagowskim (relikt przyrody).

2.5 Najważniejsze wody powierzchniowe

Powiat świebodziński znajduje się na terenie Pojezierza Lubuskiego. Ważną cechą krajobrazu powiatu są liczne jeziora oraz wypływające z nich niewielkie rzeki.

Jeziora i rzeki wchodzące w zasoby wód powierzchniowych powiatu stanowią jego istotny walor krajobrazowy i w zasadniczy sposób przyczyniają się do atrakcyjności turystycznej tego regionu, co z kolei ma konkretny wymiar gospodarczy. Ochrona wód jest zatem dla powiatu szczególnie istotnym zagadnieniem. W tabeli nr 3 scharakteryzowano największe jeziora powiatu.

Tabela nr 3. Największe jeziora na terenie powiatu.

Jezioro	Powierzchnia [ha]	Maksymalna głębokość [m]	Długość linii brzegowej, [m]	Gmina
Niestysz	486,2	34,7	16 870	Lubrza
Paklicko Wielkie	196,0	22,2	7 750	Świebodzin
Ciecz (Trześniowskie)	185,7	58,8	12 390	Łagów
Wilkowskie	130,5	23,7	5 025	Świebodzin
Łagowskie	84,4	13,5	8 300	Łagów
Goszcza	48,0	20,2	2 950	Lubrza
Lubie	28,4	35,0	2 200	Lubrza

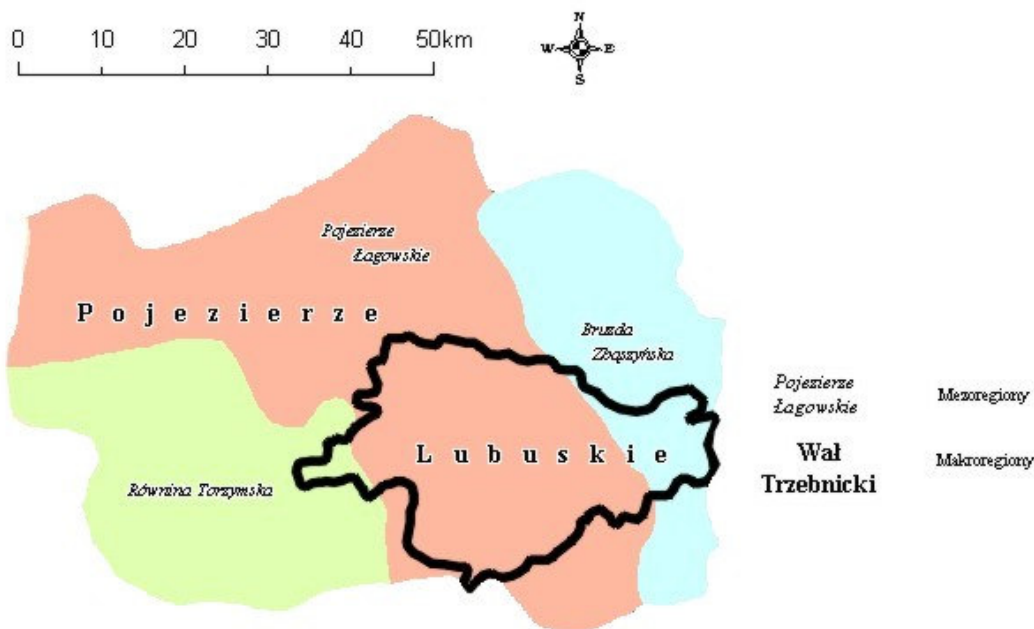
Najważniejsze małe rzeki:

- rzeka Ołobok (dopływ Odry) wypływająca z jeziora Niestysz (wododział) na południe,
- rzeka Rakownik (dopływ Paklicy) wypływająca z jeziora Niestysz (wododział) na północ; (rzeka Paklica wpływa do Obry),
- rzeka Obra Leniwa (Gniła) wypływająca z okolic wsi Brójce,
- rzeka Lubinica (dopływ Obry Leniwej), płynąca z okolic Świebodzina,
- rzeka Pliszka wypływająca z jeziora Malcz i jej główne dopływy:
 - Łagowa wypływająca z jeziora Łagowskiego,
 - Konotop płynący z okolic Kosobudza.

3 STAN ŚRODOWISKA NA TERENIE POWIATU

3.1 Regiony fizyczno-geograficzne.

Powiat Świebodzin obejmuje środkowo – wschodnią część Wysoczyzny Lubuskiej zwanej Pojezierzem Lubuskim. Stanowi ona lokalne wyniesienie ponad otaczającymi dolinami rzek Odry na południu i zachodzie, Obry na wschodzie i Warty na północy. Na rysunku przedstawiono regiony fizyczno-geograficzne znajdujące się w granicach powiatu.

Rys nr 1. Regiony fizyczno-geograficzne powiatu świebodzińskiego.
(wg „Geografii Regionalnej Polski” J. Kondracki 2000)

3.2 Zasoby przyrodnicze.

3.2.1 Flora i fauna

3.2.1.1 Flora, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków rzadkich i zagrożonych

Na terenie Powiatu Świebodzkiego stwierdzono dotychczas 6 gatunków roślin naczyniowych oraz 67 gatunków mchów. Z liczby tej 54 taksony to gatunki chronione, zagrożone lub ginące w skali kraju, a kolejnych kilkanaście, to gatunki rzadkie lub zagrożone lokalnie. Pełną listę gatunków roślin stwierdzonych na terenie powiatu zawiera załącznik 1.

Poniżej zestawiono gatunki chronione ściśle i częściowo oraz zagrożone w skali kraju.

3.2.1.2 Gatunki z Polskiej Czerwonej Listy Roślin:

V - narażony na wyginięcie
R - rzadki

- 1) Goździk pyszny *Dianthus superbus* – występuje na wilgotnych łąkach, szczególnie na łąkach trzęślicowych w dolinie Leniwej Obry. Kwitnie od czerwca do sierpnia (V)
- 2) Kruszczyk błotny *Epipactis palustris* – ten białawo kwitnący storczyk rośnie na torfowiskach i mokrych łąkach na całym obszarze. Kwitnie w czerwcu i lipcu (V)
- 3) Kukułka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii* – jeden z czerwono kwitnących storczyków występujących na wilgotnych łąkach w dolinach Leniwej Obry i Pliszki. Kwitnie od czerwca do lipca. (V)
- 4) Kukułka plamista *Dactylorhiza maculata* - jeden z czerwono kwitnących storczyków występujących na wilgotnych łąkach na całym terenie. Kwitnie od czerwca do lipca. (V)
- 5) Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia* – owadożerna roślina torfowiskowa, szczególnie na torfowiskach wysokich. Na terenie powiatu kilkanaście stanowisk. Kwitnie od czerwca do sierpnia (R)
- 6) Storczyk kukawka *Orchis militaris* – to różowo kwitnący storczyk występujący na łąkach i zboczach, często na podłożu wapiennym. W dolinach Opliszki i Leniwej Obry. Kwitnie w maju (V)

Na szczególną uwagę zasługuje występowanie gatunków z powyższej listy, uznanych za zagrożone w kraju. Obszarem, na którym koncentrują się stanowiska większości z nich jest dolina Leniwej Obry i jej obrzeża. Pod względem florystycznym jest to obszar bezwzględnie najcenniejszy, o walorach ponadregionalnych, wymagający wprowadzenia kompleksowej ochrony.

3.2.1.3 Zbiorowiska roślinne, ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk chronionych

W tabeli nr 4 zestawiono i krótko scharakteryzowano najważniejsze zbiorowiska leśne, łąkowe, szuwarowe i wodne oraz niektóre inne spotykane na terenie powiatu Świebodzin. W trzeciej rubryce znakiem + zaznaczono zbiorowiska o statusie siedlisk chronionych w oparciu o Dyrektywę Siedliskową Unii Europejskiej lub innych rzadkich ekosystemów.

Tabela nr 4. Zestawienie i krótka charakterystyka najważniejszych zbiorowisk leśnych, łąkowych, szuwarowych i wodnych oraz innych spotykanych na terenie powiatu świebodzińskiego.

<i>Zbiorowisko</i>	<i>Charakterystyka występowania</i>	<i>Status</i>
<i>Ribeso nigri-Alnetum</i>	Ols typowy. Zbiorowisko leśne mezo- i eutroficznych siedlisk bagiennych, o drzewostanie zdominowanym przez olszę czarną o kępkowej strukturze przestrzennej, z dużym udziałem szerokolistnych wierzb oraz kruszyny pospolitej. Na terenie powiatu dość powszechnie spotykane zbiorowisko leśne. W wielu miejscach w wyniku odwodnienia występują postaci przesuszone przekształcające się w łęgi.	+
<i>Cardamino-Alnetum glutinosae</i>	Ols źródliskowy. Bagienny las olszowy porastający torfowiska źródliskowe, zwykle erodowane, z sączącą się i spływającą strumyczkami wodą. Niewielkie fragmenty tego typu siedlisk występują przede wszystkim w rejonie Łągowa.	+
<i>Fraxino-Alnetum</i>	Łęg olszowy. Las olszowy lub olszowo-jesionowy, często z gatunkami szuwarowymi i bagiennymi, o niekępkowej strukturze. Typowy dla dolinek przy ciekach i wilgotnych (nie bagiennych) zagłębieniach terenowych, obrzeży jezior itp. Pospolite zbiorowisko leśne, najlepiej zachowane płaty w dolinie Leniwej Obry (np. rez. Kręcki Łęg)	+

<i>Ficario-Ulmetum minoris</i>	Łęg wiązowo-jesionowy. Podzespół typowy to las dębowo-wiązowo-jesionowy, z domieszką także innych drzew, o runie zdominowany przez eutroficzne byliny dwuliścienne, z wysokim udziałem geofitów wiosennych, zajmujący siedliska na skrzydłach dolin dużych rzek, w strefie epizodycznych zalewów. Niewielkie płaty zbiorowisk nawiązujących do tego typu łągów spotkać można na krawędziach doliny Leniwej Obry, np. w rezerwacie Laski.	+
<i>Galio sylvatici-Carpinetum</i>	Grąd środkowopolski. Las dębowo-grabowy, z udziałem innych gatunków drzew. Dobrze zachowane fragmenty występują w niewielu miejscach, np. w dolinie Leniwej Obry.	+
<i>Stellario-Carpinetum</i>	Subatlantycki las dębowo-grabowy. Od innych grądów odróżnia się brakiem ich gatunków charakterystycznych oraz udziałem gwiazdnicy wielkokwiatowej. Typowe płaty tego zbiorowiska występują w rezerwacie Grodziszczce.	+
<i>Luzulo pilosae-Fagetum</i>	Kwaśna buczyna. Las bukowy o ubogim runie o skąpym zwarcu, z udziałem wąskolistnych traw i mezotroficznych gatunków leśnych (konwalijka dwulistna, przetacznik ożankowy, szczawik zajęczy) bez udziału typowych eutroficznych gatunków lasowych. Typowa postać buczyny okolic Łagowa, niewielkie płaty także w innych miejscach.	+
<i>Potentillo albae-Quercetum</i>	Świetlista dąbrowa. Las dębowy z trawiastym runem z udziałem gatunków ksero- i termofilnych, często także ze skupieniami zarośli wewnątrz lasu. Niewielkie, znacznie zdegradowane fragmenty tego typu lasów spotkać można na południe od Lubrzy.	+
<i>Calamagrostio-Quercetum</i>	Kwaśna dąbrowa, w podzespole typowym bez znaczniejszego udziału buka. Las dębowy z mezotroficznym runem. Na terenie powiatu znajdują się znaczne obszary potencjalnych sielisk kwasnej dąbrowy, jednak w większości pod wpływem uprawy sosny przekształcone w fitocenozy nieodróżnialne od sosnowo-dębowego boru mieszanego.	+
<i>Calamagrostio-Quercetum fagetosum</i>	Kwaśna dąbrowa z bukiem. Las dębowy o runie zdominowanym przez wąskolistne trawy i borówkę czernicę, bez udziału typowych gatunków lasowych. Na omawianym terenie przede wszystkim w rejonie Łagowa, w znacznej mierze przekształcony w drzewostany sosnowe.	+
<i>Cladonio-Pinetum</i>	Suchy bór chrobotkowy. Bór sosnowy o słabo zwartej warstwie zielnej i runie zdominowanym przez chrobotki. Niewielkie płaty tych zbiorowisk występują w różnych miejscach, na najuboższych siedliskach, najczęściej zalesionych wydmachach.	+
<i>Leucobryo-Pinetum</i>	Suboceaniczny bór świeży. Bór sosnowy o mszysto-borówkowym runie, często z udziałem śmiałka pogiętego. W granicach powiatu częsta antropogeniczna geneza fitocenozy: w wyniku uprawy sosny na siedliskach kwaśnych dąbrów. Pospolite zbiorowisko roślinne na całym obszarze powiatu.	
<i>Quercus roboris-Pinetum</i>	Mieszany bór sosnowo-dębowy, czasem także sosnowo-dębowo-bukowy. Znaczne płaty nawiązujące do tego zespołu, szczególnie w zachodniej części powiatu są najczęściej wynikiem uprawy sosny na siedliskach ubogich lasów liściastych.	
<i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i>	Bór bagienny. Sosnowy bór o runie zdominowanym przez torfowce, z udziałem krzewinek wrzosowatych: bagna i borówki bagiennej. Niewielkie fragmenty inicjalnych postaci obserwować można w rezerwacie Pawski Łęg.	+

<i>Salicetum triandro-viminalis</i>	Wikliny nadrzeczne. Zarośla wąskolistnych wierzb (wiciowej, purpurowej, trójpręcikowej) typowe dla strefy zalewu dolin rzecznych (duże rzeki). Na omawianym terenie niewielkie fragmenty nawiązujące do tych zbiorowisk, także pochodzenia antropogenicznego obserwować można w dolinie Leniwej Obry.	
<i>Rubo-Prunetum</i>	Czyżnie. Zarośla tarniny, głógów i dzikich róż, na terenie powiatu stosunkowo pospolite, najczęściej jako zarośla śródpolne lub oszyjkowe.	
<i>Rubetum idaei</i>	Maliniaki. Na zrębach i w lukach lasów liściastych; jedno z pospolitszych na terenie powiatu zbiorowisk zaroślowych.	
zbirowisko <i>Pinus-Rubus</i>	Las z drzewostanem sosnowym i runem opanowanym przez jeżyny różnych gatunków. Zbiorowisko zastępcze powstające w wyniku uprawy sosny na siedliskach eutroficznych lasów liściastych. Pospolite zbiorowisko na terenie całego powiatu w lasach na gruntach porolnych.	
<i>Calamagrostietum epigei</i>	Trzcinniczyska. Traworośla trzcinnika piaskowego, rozwijające się na miejscu wyciętych lasów bukowych i dębowych, charakteryzujące się dominacją gatunków porębowych.	
zbirowisko <i>Pinus-Calamagrostis epigeios</i>	Las z drzewostanem sosnowym i dominacją trzcinnika piaskowego w runie. Zbiorowisko zastępcze powstające w wyniku uprawy sosny na siedliskach mezo- i eutroficznych lasów liściastych, głównie buczyn. Na terenie powiatu głównie w rejonie Łagowa.	
<i>Urtico-Aegopodietum</i>	Zbiorowisko okrajkowe o fizjonomii określonej dominacją podagrycznika i pokrzywy. Na skrajach lasów łęgowych, grądów i buczyn, przy zaroślach śródpolnych, a nawet na siedliskach ruderalnych, jak przydroża wiejskie, zaniedbane sady i parki.	
<i>Anthriscetum sylvestris</i>	Pospolite zbiorowisko okrajkowe zdominowane przez marchewnika - fizjonomicznie wyodrębnia się szczególnie w okresie kwitnienia tego gatunku. Rzadko spotykane na skrajach lasów, często natomiast na siedliskach antropogenicznych, pełniąc nawet rolę roślinności ruderalnej (pobocza dróg).	
<i>Agropyro-Urticetum</i>	Pospolite zbiorowisko ruderalno-okrajkowe o fizjonomii określonej dominacją pokrzywy, gatunków ruderalnych (perz) i łąkowych	
<i>Eupatorium cannabini</i>	Pospolite zbiorowisko okrajkowe, a także regeneracyjno-porębowe w kompleksach łęgów olszowych i łęgów olsowych.	
<i>Galeopsido-Chelidonetum</i>	Zbiorowisko z dominacją glistnika, niekiedy z dużym udziałem poziwników. Na skrajach różnego typu zadrzewień, zwłaszcza robiniowych, zniekształconych łęgów i grądów.	
<i>Impatietyum parviflorae</i>	Ksenospontaniczne zbiorowisko z dominacją gatunku obcego pochodzenia - niecierpka drobnokwiatowego. Pospolite w lasach na całym obszarze.	
<i>Galio aparine-Impatietyum noli-tangere</i>	Niżowy zespół polanek, prześwieleń i cienistych skrajów wilgotnych lasów - łęgów, niskich grądów i wilgotniejszych postaci buczyn, zdominowany przez niecierpka pospolitego.	
<i>Spergulo-Corynephorietum</i>	Najpospolitszy typ murawy napiaskowej, o charakterystycznej fizjonomii determinowanej przez zwarte kępki szczotliczy, o sinoniebieskim zabarwieniu. Pospolita na ubogich, piaszczystych siedliskach.	+
<i>Sileno otitis-Festucetum</i>	Niska, ciepłolubna, luźna murawka z lepnicą wąskopłatkową, drobnymi trawami ciepłolubnymi, na terenie powiatu rzadko w rejonie Nowej Wioski.	+
<i>Diantho-Armerietum</i>	Kwietna murawa napiaskowa, o zwartej darni, uwarunkowana ekstensywnym wypasem, na starych ugorach, poboczach dróg.	
<i>Filipendulo-Geranietyum</i>	Ziołorośla wiązkówkowe, zwykle z bodziszkiem błotnym (często także facjalnie dominuje albo jeden, albo drugi gatunek).	

<i>Molinietum caeruleae</i>	Łąka trzęślicowa, z dominacją trzęślicy modrej i udziałem barwnie kwitnących bylin. Jednokośna, nie nawożona łąka, kształtująca się w wyniku koszenia jesienno, raz w roku lub co drugi rok. Dobrze zachowane niewielkie fragmenty spotkać można w dolinie Leniwej Obry. Wiele łąk trzęślicowych wskutek zmiany użytkowania na intensywne traci swój typowy skład. Pospolite są kadłubowe postaci - łąki trzęślicowe bez gatunków charakterystycznych (tylko z dominacją samej trzęślicy), prawdopodobnie powstałe wskutek przesuszenia łąk i torfowisk spotykane częściej na całym obszarze powiatu.	+
<i>Alopecuretum pratensis</i>	Łąka wyczyńcowa. Żyzne użytki zielone obszarów zalewowych, zwykle o trzech pokosach. Na terenie powiatu część użytków zielonych to łąki wyczyńcowe.	
<i>Arrhenenateretum elatioris</i>	Łąka rajgrasowa. Typowe łąki świeże, zazwyczaj bogate florystycznie. Na różnych siedliskach, zawsze jednak żyznych i świeżych. Użytkowane jako łąki wielokośne. Na terenie powiatu pospolite zbiorowisko łąkowe.	+
<i>Lolio-Polygonetum</i>	Najpospolitsze zbiorowisko dywanowe, na drogach śródłąkowych, na trawnikach itp.	
<i>Prunello-Plantaginietum</i>	Wydepczyskowy zespół głowienki pospolitej i babki, typowy dla dróg leśnych w mezo- i eutroficznych lasach liściastych.	
zb. <i>Agrostis stolonifera-Potentilla anserina</i>	Wydepczyska z pięciornikiem gęsim. Pospolite na terenie powiatu intensywnie wydeptywane miejsca na podwórkach wiejskich, nad stawami, wśród łąk i pastwisk.	
<i>Scirpetum lacustris</i>	Oczerety. W wielu jeziorach powiatu, na podłożu mineralnym lub leko zamulonym. Zwykle jako pierwszy pas szuwaru graniczący bezpośrednio z taflą wody. Na większych jeziorach, np. Jez. Niesłysz, Paklicko Wlk., Wilkowskim.	
<i>Typhetum angustifoliae</i>	Szuwar pałki wąskolistnej. W większości zbiorników eutroficznych, na podłożu mineralnym, rzadko organicznym. Pospolite zbiorowisko szuwarowe w całym powiecie, dominujące na większości jezior.	
<i>Typhetum latifoliae</i>	Szuwar pałki szerokolistnej. Pospolite w jeziorach (prawie nigdy nie w ciekach), na żyznych siedliskach o podłożu organicznym lub organiczno--mineralnym.	
<i>Phragmitetum communis</i>	Szuwar trzcinowy. W bardzo różnych zbiornikach i na różnych siedliskach, zwykle jednak eutroficznych. Najpospolitsze zbiorowisko szuwarowe powiatu.	
<i>Equisetum limosi</i>	Szuwar skrzypu bagiennego. Zwykle w wodach na żyznych siedliskach eutroficznych o grubym podłożu organicznym, na terenie powiatu rzadko w formie niewielkich płatów.	
<i>Sparganietum erecti</i>	Szuwar jeżogłówki. Niski szuwar jeżogłówki gałęzistej, w eutroficznych, płytkich wodach stojących lub bardzo wolno płynących. Niewielkie płaty rozproszone na całym obszarze.	
<i>Glycerietum maximae</i>	Pospolity na całym obszarze szuwar trawiasty mанны mielec. Na okresowo wysychających płyciznach, wzdłuż wolno płynących cieków lub przy brzegach wód stojących. Zbiorowisko wód eutroficznych o zamulonym podłożu, odporne na zanieczyszczenie środowiska.	
<i>Acoretum calami</i>	Szuwar tatarakowy. W eutroficznych i mezotroficznych zbiornikach z wodą stojącą lub płynącą. Stosunkowo częsty w miejscach o silnie zaznaczonej antropopresji.	
<i>Cladietum marisci</i>	Szuwar kłociowy W strefie przebrzeżnej mezotroficznych jezior z grubą warstwą gytii. Na terenie powiatu większe płaty tego zespołu spotyka się na jez. Księżno koło Wilkowa oraz przy zachodnim brzegu jez. Niesłysz.	+

<i>Oenantho-Rorippetum</i>	Zbiorowisko kropidła wodnego i rzepichy ziemnowodnej, sporadycznie spotykane na terenie powiatu.	
<i>Eleocharitetum palustris</i>	Luźne skupienia ponikła błotnego w eutroficznych i mezotroficznych zbiornikach wodnych, na mineralnym (raczej gruboziarnistym) podłożu. Na omawianym terenie sporadycznie.	
<i>Butometum umbellati</i>	Facjalne płyty łączenia baldaszkowatego, na brzegach i na dnie (tu forma podwodna) cieków, zwykle o dość znacznym przepływie, rzadziej w jeziorach. Pospolite zbiorowisko w większości niewielkich cieków.	
<i>Alismo-Glycerietum fluitantis</i>	Zwarte, niskie szuwały manny jadalnej w wodach stojących. Na terenie powiatu sporadycznie.	
<i>Sagittario-Sparganietum emersi</i>	Niski szuwar jeżogłówki i strzałki wodnej, na brzegach i na dnie cieków, zwykle o dość znacznym przepływie. Pospolite zbiorowisko w większości niewielkich cieków.	
<i>Sparganio-Glycerietum fluitantis</i>	Niski szuwar manny jadalnej z udziałem jeżogłówek, przy wodach płynących.	
<i>Cardamino-Beruletum</i>	Zbiorowisko z potocznikiem, w rowach melioracyjnych o powolnym lub średnio szybkim przepływie, w strumieniach wypływających ze źródeł itp. Pospolite zbiorowisko w większości niewielkich cieków o czystej wodzie.	
<i>Thelypteridi-Phragmitetum</i>	Luźny szuwar trzcinowy z bardzo dużym udziałem narecznicy błotnej, która jest głównym gatunkiem tworzącym zbiorowisko. Niewielkie fragmenty w rejonie jez. Książno, jez. Niesłysz, Paklicko Wlk., jeziorach okolic Lubrzy i innych.	
<i>Phalaritetum arundinaceae</i>	Szuwar mozgowy. Na glebach mineralno-organicznych. Na terenie powiatu rzadko.	
<i>Caricetum distichae</i>	Szuwar turzycy dwustronnej. Rzadkie i słabo zbadane zbiorowisko roślinne, spotykane na wilgotnych łąkach w dolinie Leniwej Obry.	
<i>Caricetum gracilis</i>	Łanowy szuwar turzycy zaostrej. Na żyznych siedliskach eutroficznych, w dolinach rzecznych, w wypłyconych misach jeziornych, zwykle na glebach organicznych lub mineralno-organicznych. Często na porzuconych łąkach.	
<i>Caricetum acutiformis</i>	Pospolity szuwar wielkoturzycowy budowany przez rozłogową turzycę błotną.	
<i>Caricetum ripariae</i>	Pospolity wielkoturzycowy szuwar turzycy brzegowej, występuje przy ciekach wodnych, a także na peryferiach mis zbiorników wód stojących, na mokrych glebach błotnoziemnych lub murszowych silnie zmineralizowanych.	+
<i>Caricetum rostratae</i>	Szuwar turzycy dzióbkowej. Rzadko na omawianym terenie.	
<i>Caricetum vesicariae</i>	Niski, zwykle zwarty szuwar, zwykle w niewielkich akwenach. Rzadko.	
<i>Caricetum paniculatae</i>	Szuwar wybitnie kępowej turzycy prosowatej. Rzadko.	
<i>Caricetum elatae</i>	Szuwar turzycy sztywnej, wyst. często w postaci wielkoobszarowych fitocenoz porastających dolinowe torfowiska niskie z mezotroficznym torfem szuwarowym.	
<i>Iritetum pseudoacori</i>	Szuwar kosańca żółtego. Na terenie powiatu najczęściej płyty o niewielkiej powierzchni w eutroficznych, płytkich zbiornikach astatycznych, na mulistym podłożu mineralnym lub silnie zmineralizowanych osadach organicznych.	
<i>Lemno-Spirodeletum</i>	Pleustonowe zbiorowisko rzęsy i spirodeli, "jednowarstwowe", tj. złożone wyłącznie z pływających po powierzchni roślin; w eutroficznych wodach, w różnych typach zbiorników wodnych.	

<i>Calitrichio-Lemnetum minoris</i>	Pleustonowe zbiorowisko z udziałem rzęsy drobnej i różnolistnych gatunków rzęśli. W śródlęsnych, małych zbiorniczkach, często astatycznych (może być nie tylko w wodzie, ale i na uwodnionym mule), czasem w wolno płynących rowach, zawsze w cieniu.	
<i>Lemnetum minoris</i>	Zbiorowisko z dominacją rzęsy drobnej, w zacienionych, śródlęsnych starorzeczach, także w wiejskich stawach, basenach przeciwpożarowych itp.	
<i>Potamogeton pectinatus</i>	Ubogie florystycznie zbiorowiska zdominowane przez <i>Potamogeton pectinatus</i> . Rzadko	+
<i>Potamogeton lucensis</i>	Mniej lub bardziej zwarte fitocenozy roślin podwodnych z dominacją rdestnicy lśniącej. Zwykle w wodach eutroficznych, na zamulonym podłożu, do 4 m głębokości. Rzadko.	+
<i>Potamogeton obtusifolius</i>	Zwarte płyty z dominacją rdestnicy <i>Potamogeton obtusifolius</i> . W jeziorach eutroficznych, na siedliskach silnie wypłyconych osadami organicznymi, w miejscach płytkich, zacisznych, silnie nagrzewanych. Rzadko	+
<i>Potamogeton perfoliatus</i>	Luźne płyty roślinności podwodnej z dominacją rdestnicy przeszytej. Rzadko	+
<i>Myriophyllum spicatum</i>	Zwarte fitocenozy roślin podwodnych z dominacją <i>Myriophyllum spicatum</i> . W wodach eutroficznych, na siedliskach mineralnych lub lekko zamulonych.	+
<i>Myriophyllum verticillatum</i>	Zwarte fitocenozy roślin podwodnych z dominacją <i>Myriophyllum verticillatum</i> .	+
<i>Ranunculus circinatus</i>	Zwarte zbiorowiska podwodne zdominowane przez włosienicznik krążkolistny. Rzadko	+
<i>Ceratophyllum demersum</i>	Zwarte, podwodne zbiorowiska z dominacją <i>Ceratophyllum demersum</i> . Optimum w płytkich, stojących wodach eutroficznych, na podłożu organicznym, często w pasie zbiorowisk o liściach pływających.	+
<i>Elodea canadensis</i>	Zwarte, podwodne skupienia moczarki kanadyjskiej. W różnych akwenach od jezior przez sztuczne zbiorniki po rzeki.	
<i>Potamogeton natans</i>	Pospolite w większości zbiorników zbiorowisko rdestnicy pływającej, o liściach pływających na tafli wody.	+
<i>Najas-Nymphaea alba</i>	Skupienia grążeli i grzybieli na tafli wody. Licznie na większości zbiorników wodnych powiatu.	+
<i>Hydrocharitaceae morsus-ranae</i>	Zbiorowisko żabiścieku, pospolite na powierzchni większości jezior i innych zbiorników.	+
<i>Hottonia palustris</i>	Facjalne skupienia okrzynicy bagiennej. Zwykle w kompleksie z olsami lub w zagłębieniach wśród olsów.	+
<i>Ranunculus aquatilis</i>	Zespół włosienicznika wodnego, najczęściej w stawkach śródpolnych, rzadziej w rzekach.	+
<i>Ranunculus fluitans</i>	Zespół włosienicznika rzeczno-jeziernego w czystych, eutroficznych rzekach o piaszczystym dnie.	+
<i>Caricetum limosae</i>	Niski szuwarek turzycy bagiennej, tworzącej płyty w obniżeniach i w dolinkach na torfowiskach mszarnych. Rez. Pniowski Łęg.	+
<i>Rhynchospora alba</i>	Niskie szuwarki przygielki białej w dolinkach i obniżeniach na torfowiskach mszarnych. Rez. Pniowski Łęg.	+
<i>Eriophorum angustifolium-Sphagnum</i>	Mezo-oligotroficzny mszar dywanowy z wełnianką wąskolistną. Na większości rozleglejszych torfowisk przejściowych.	+
<i>Caricetum lasiocarpae</i>	Szuwar turzycy nitkowatej. W bezodpływowych wytopiskach, na krawędzi pła w jeziorach dystroficznych, w miejscach ze stagnującą, kwaśną wodą. Rzadko, rze. Pniowski Łęg.	+
<i>Callitriche palustris</i>	Facjalne skupienia czermieni błotnej, na skrajach większości torfowisk przejściowych w rejonie Lubrzy i Łagowa.	+

<i>Sphagnetum magellanicum</i>	Mszar kępkowo-dolinkowy; z reguły utwarty, bez sosny. Na większych torfowiskach przejściowych (Pawki Ług, Pniowski Ług)	+
<i>Ledo-Sphagnetum magellanicum</i>	Mszar bez wyraźnej kępkowej struktury, ze stałą obecnością sosny i dużym udziałem krzewinek wrzosowatych, przede wszystkim bagna. Pawki Ług.	+
zb. <i>Eriophorum vaginatum-Sphagnum fallax</i>	Kępowy mszar z kępami wełnianki pochwowej, między którymi są torfowce, głównie <i>Sphagnum fallax</i> .	+
<i>Arctio-Artemisietum</i>	Ziołorośla bylic, łopianów i pokrzyw, na przyrożach, przychaciach, w miejscach silnie przekształconych.	
zb. <i>Solidago canadensis</i>	Ruderalne skupienia amerykańskich nawłoci na przydrożach, ugorach i miejscach ruderalnych	

Poniżej scharakteryzowano bardziej szczegółowo najważniejsze występujące na terenie powiatu typy siedlisk chronionych, zawartych na liście biotopów ujętych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz.U. nr 92 z 3 września 2001r., poz. 1029). oraz w tzw. "Dyrektywie Habitatowej" Unii Europejskiej. Pod kątem realizacji skutecznej ochrony wskazano na zasadnicze kierunki i możliwości skutecznej ochrony, objawy ich degeneracji oraz wskaźniki i kryteria wysokiej wartości przyrodniczej.

Lasy łęgowe

Na terenie powiatu, nad ciekami, szczególnie w dolinie Leniwej Obry, a także na obrzeżach zbiorników wodnych i innych obniżeniach terenu, występują przede wszystkim łęgi olszowo-jesionowe. Wszystkie płaty lasów łęgowych są siedliskami chronionymi, więc należy je inwentaryzować i wykazywać w waloryzacjach przyrodniczych nadleśnictw i gmin. Docelowo wszystkie płaty lasów łęgowych powinny znaleźć się w granicach lasów uznanych za ochronne ze względu na funkcję wodochronną. Wybrane, dobrze wykształcone płaty lasów łęgowych ze starszym drzewostanem (>80 lat) należy kwalifikować także jako "cenne fragmenty rodzimej przyrody". Zagospodarowanie lasów łęgowych musi zapewniać utrzymanie ich wodochronnego charakteru; powinno ono następować przy zastosowaniu rębni złożonych.

O wysokiej wartości przyrodniczej łęgów świadczą:

- ☐ Regularność wiosennych zalewów wodami płynącymi.
- ☐ Stary drzewostan, w przypadku łęgów jesionowych przynajmniej z domieszkowym udziałem jesionu.
- ☐ Występowanie gatunków błotnych.

Objawami degeneracji i degradacji łęgów są:

- ☐ Jednogatunkowy i jednowiekowy drzewostan, zbyt bujny rozwój warstwy podszytu, w łęgach olszowo - jesionowych np. dominacja leszczyny.
- ☐ Masowa obecność traw i gatunków łąkowych w runie (świadectwo połakowego pochodzenia łęgu).
- ☐ Objawy przesuszenia siedlisk, obecność niecierpka drobnokwiatowego w runie.
- ☐ Obecność innych gatunków obcych.

Należy dążyć do eliminacji wszelkich czynników przyczyniających się do degeneracji lasów łęgowych. Największe kompleksy dobrze wykształconych bądź regenerujących się lasów łęgowych znajdują się w dolinie Leniwej Obry i ich ochrona stanowić powinna jedno z priorytetowych zadań ochrony przyrody regionu.

Olsy

Żyzne, bagienne lasy olszowe na siedliskach bez przepływu wody, zwykle na torfach niskich. Drzewostan w warunkach naturalnych jest czysto olszowy, bez udziału jesionu. Dobrze zachowane kompleksy olsów znaleźć można na terenie powiatu w kilku większych obniżeniach terenowych oraz w dolinie Leniwej Obry. Występują one przeważnie w kompleksach z lasami łęgowymi.

Płaty olsów, jako siedliska cenne przyrodniczo, należy inwentaryzować i wykazywać we wszelkich waloryzacjach przyrodniczych. Docelowo wszystkie płaty olsów powinny znaleźć się w granicach lasów o funkcji wodochronnej. Wybrane, dobrze wykształcone płaty olsów ze starszym drzewostanem (>80 lat) i wykształconą kępkowo-dolinkową strukturą runa należy kwalifikować także jako "cenne fragmenty rodzimej przyrody". Olsy, ze względu na swoje funkcje wodochronne, nie powinny być zagospodarowane rębnią I, możliwe jest stosowanie rębni przerębowych bądź całkowite wyłączenie z użytkowania.

O wysokiej wartości przyrodniczej olsów świadczą:

- ☐ Stary drzewostan olszowy.
- ☐ Kępkowo-dolinkowa struktura runa; kępy wokół drzew zasiedlone przez gatunki umiarkowanie acidofilne.
- ☐ Bagienny charakter lasu i stałe zabagnienie dolinek między kępkami.
- ☐ Występowanie gatunków błotnych (turzyce, okrzężnica bagienna).

Objawami degeneracji i degradacji łągów są:

- ☐ Zanik kępkowo-dolinkowej struktury.
- ☐ Runo zdominowane przez turzyce lub pokrzywę.
- ☐ Masowa obecność traw i gatunków łąkowych w runie.
- ☐ Objawy przesuszenia siedlisk.

Buczyny

Nizinne lasy bukowe, jako typ ekosystemu leśnego charakterystycznego dla środkowo-zachodniej Europy, ujęte są jako "biotopy ważne dla Europy" w załączniku do Europejskiej Dyrektywy Habitatowej oraz w rozporządzeniu o ochronie siedlisk. Występują w formie dwóch typów lasów:

- ☐ kwaśnej buczyny
- ☐ żyznej buczyny marzankowej z eutroficznym runem

Na terenie powiatu występują przede wszystkim płaty kwaśnej buczyny, największy kompleks tego typu siedlisk znajduje się w rejonie na północ od Łagowa. W kompleksie tym spotkać można także niewielkie fragmenty żyznej buczyny marzankowej. Powszechnie stosowana w lasach bukowych powiatu rębnia IIa, mimo że zapewnia zachowanie charakteru lasu i skuteczne odnowienie drzewostanu, powoduje drastyczne zmiany w ekosystemie i redukcję jego różnorodności biologicznej. Dla zachowania związanych z buczynami, leśnych, stenotopowych gatunków zwierząt i roślin lepsze jest zastępowanie tej metody zagospodarowania odpowiednimi modyfikacjami rębni stopniowych.

W ekosystemach buczynowych szczególnie ważne dla zachowania różnorodności biologicznej jest zachowanie odpowiednich zasobów martwego rozkładającego się drewna (w lasach naturalnych jest go co najmniej 10-30% miąższości żywego drzewostanu), a także drzew starych, grubych i dziuplastych.

O wysokiej wartości przyrodniczej buczyn świadczą:

- ❑ Stary drzewostan o zróżnicowanych grubościach drzew, z udziałem drzew martwych i zamierających; może być czysto bukowy, ewentualnie możliwa jednostkowa domieszka dębu, lipy, jesionu, wiązu.

Objawami degeneracji i degradacji buczyn są:

- ❑ Większy udział dębu, lipy, jesionu lub wiązu, albo innych drzew liściastych w drzewostanie.
- ❑ Jakikolwiek udział sosny, modrzewia, świerka lub innych gatunków iglastych w drzewostanie.
- ❑ Dominacja traw, np. trzcinnika piaskowego w runie.
- ❑ Obecność niecierpka drobnokwiatowego w runie.
- ❑ Obecność innych gatunków obcych.

Grądy

Wielogatunkowe, żyzne lasy liściaste zaliczane do grądów środkowoeuropejskich w Wielkopolsce stanowią podstawowy typ zbiorowiska leśnego żyznych i świeżych siedlisk, natomiast na Ziemi Lubuskiej, w zasięgu buka spychane są na zbocza i nadzalewowe terasy w dolinach rzecznych. W Powiecie Świebodzin najlepiej zachowane i najcenniejsze pod względem przyrodniczym fragmenty lasów grądowych zachowały się w dolinie Leniwej Obry. W innych miejscach są to niewielkie fragmenty przestrzennie graniczące i nawiązujące bądź do dąbrów, bądź do lasów łęgowych.

Podstawową rolę w drzewostanach ekosystemów grądowych odgrywa grab. Mimo niskiej jakości technicznej drewna tego gatunku, z ekologicznego punktu widzenia musi on być traktowany jako integralny element ekosystemu.

Metody zagospodarowania lasów z udziałem dębu, grabu i leszczyny powinny uwzględniać konieczność odnowienia wszystkich gatunków składających się na ich drzewostan - a więc dębu i graba. Domieszkami biocenotycznymi mogą być: wiązy, klon i lipa, w podszycie także leszczyna. Dobrze zachowane płyty grądów są na tyle rzadkie, że w lasach powinny być kwalifikowane jako "cenne fragmenty rodzimej przyrody", a ich drzewostany jak najdłużej przetrzymywane na pniu.

O wysokiej wartości przyrodniczej grądów świadczą:

- ❑ Stary drzewostan zawierający co najmniej dąb i grab, a najlepiej także gatunki domieszkowe: lipę, klon, wiąz, jesion.
- ❑ Występowanie bogatego runa wczesnowiosennych geofitów, z udziałem kokoryczy i łuskiwnika.

Objawami degeneracji i degradacji grądów są:

- ❑ Brak dębu lub graba w drzewostanie.
- ❑ Zbyt bujny rozwój warstwy podszytu, np. dominacja leszczyny.
- ❑ Dominacja traw, np. trzcinnika piaskowego w runie.

- ❑ Obecność sosny, świerka lub innych drzew iglastych w drzewostanie.
- ❑ Obecność niecierpka drobnokwiatowego w runie.
- ❑ Obecność innych gatunków obcych.

Dąbrowy

Dąbrowy to zbiorowiska roślinne w typie boru mieszanego, tworzone najczęściej przez dąb bezszypułkowy, czasem z domieszką dębu szypułkowego, buka lub innych drzew. W runie, podobnie jak w borach, panuje głównie borówka czernica, spośród innych typowych gatunków wymienić można trzcinnika leśnego, śmiałka pogiętego, przeńca zwyczajnego, konwalijkę dwulistną czy orlicę pospolitą.

Na terenie powiatu typowych fitocenoz reprezentujących kwaśne dąbrowy jest niewiele, znaczne obszary potencjalnych siedlisk dąbrowy zajmują drzewostany sosnowe.

Bardzo interesującym zbiorowiskiem w typie dąbrowy, choć odmiennie klasyfikowanym pod względem fitosocjologicznym, są świetliste dąbrowy *Potentillo albae* - *Quercetum*. Są to zbiorowiska leśne budowane głównie przez dąb bezszypułkowy o niewielkim zwarcu, z bardzo specyficznym runem, bogatym w gatunki ciepłolubne i niektóre łąkowe, prawdopodobnie ukształtowane w wyniku długoletniego wypasu zwierząt gospodarskich w lasach. Na terenie powiatu niewielkie płaty nawiązujące do świetlistych dąbrów znaleźć można zaledwie w kilku miejscach.

Świeże i wilgotne łąki

Jeszcze niedawno pospolite w krajobrazie łąki są dziś biotopami ginącymi. Dotychczasowe użytkowanie jest zarzucane, co uruchamia sukcesję i zarastanie. Na dużych kompleksach obserwuje się intensyfikację gospodarki – zamienianie łąk jednokośnych na wielokośne, nawożenie, zamienianie użytków zielonych na pola uprawne. Do najcenniejszych pod względem przyrodniczym ekosystemów łąkowych zaliczają się, występujące często w kompleksach przestrzennych, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinietum caruleae*), a także ekstensywnie użytkowane, wilgotne łąki ostrożeńiowe (*Angelico-Cirsietum oleracei*). Na terenie powiatu największe kompleksy łąk, niestety z zaawansowaną już sukcesją, występują w dolinie Leniwej Obry. Mniejsze, często jeszcze koszone lub ekstensywnie wypasane, interesujące przyrodniczo fragmenty łąk zachowały się we wszystkich gminach w obniżeniach terenu.

Przynajmniej najcenniejsze płaty łąk - w tym wszystkie płaty z udziałem storczyków - powinny być dla zachowania różnorodności biologicznej chronione w sposób czynny, co wymaga kontynuacji tradycyjnego sposobu ich użytkowania.

O wysokiej wartości przyrodniczej łąk świadczą:

- ❑ Występowanie rzadkich gatunków, np. storczyki, goździk pyszny, mieczyk dachówkowaty, pełnik europejski, nasięźrzał pospolity.
- ❑ Występowanie typowych gatunków: jaskry, firletka poszarpana, rdest wężownik, komonica, ostrożeń, na łąkach mniej wilgotnych także koniczyny i chabry; duża różnorodność gatunków widoczna także fizjonomicznie ("kwietność"). Na łąkach trzęślicowych, oprócz trzęślicy modrej, typowymi gatunkami są: czarcikęs łąkowy oraz sierpik barwierski.
- ❑ Widoczne fizjonomicznie bogactwo gatunkowe owadów (np. motyli).
- ❑ Jeżeli powierzchnia ma strukturę kępkową, to kępy budowane przez torfowce, ewentualnie inne mchy (płonnik).

Objawami degeneracji i degradacji łąk pod wpływem zbyt intensywnego użytkowania są:

- ❑ Bezwzględna dominacja kupkówki lub śmiałka darniowego przy ogólnym ubóstwie gatunkowym.
- ❑ Masowe występowanie mniszka lekarskiego przy ogólnym ubóstwie gatunkowym i braku innych kwiatów.
- ❑ Dominacja gatunków traw i koniczyn pochodzących z podsiewu przy ogólnym ubóstwie gatunkowym.

Objawami degeneracji i degradacji łąk pod wpływem zarzucenia użytkowania są:

- ❑ Występowanie zwartych ziółorośli pokrzywy i ostrożeńca polnego ("osty").
- ❑ Na wilgotnych siedliskach - zarastanie trzciną lub kępowymi turzycami.
- ❑ Rozwój bujnych ziółorośli z dominacją wiązówki, czasem także bodziszaków, krwawnicy i tojeści.
- ❑ Pojawianie się nalotów drzew, głównie olszy, brzozy i wierzy.

Mszary torfowcowe

Wskaźnikiem tego biotopu jest występowanie zwartych i silnie uwilgotnionych kobierców mchów torfowców o powierzchni co najmniej kilkuset metrów kwadratowych. Mogą one mieć strukturę "dywanową" lub "kępkową", zazwyczaj na dobrze zachowanych mszarach można fizjonomicznie wyróżnić przynajmniej kilka gatunków torfowców, często różniących się barwą (od zielonej przez żółtobrazową po czerwoną). Torfowcom towarzyszą zwykle typowe dla mszarów gatunki: przygielka biała, modrzewnica, rosiczka, na kępach także krzewy bagna.

Mszary torfowcowe występują zwykle w bezodpływowych zagłębieniach terenu, czasem w kontakcie z jeziorkami dystroficznymi. Na terenie powiatu największe skupienia tego typu siedlisk zanotowano w rejonie Łagowa oraz Nowej Wioski w gminie Lubrza.

O wysokiej wartości przyrodniczej mszarów świadczą:

- ❑ Występowanie typowych gatunków: bagnica torfowa, turzyca bagienna, rosiczka, modrzewnica, przygielka biała, żurawina.
- ❑ Zwartość kobierca torfowców.
- ❑ Jeżeli powierzchnia mszaru ma strukturę kępkową, to kępy budowane przez torfowce, ewentualnie inne mchy (płonnik), nie przez wełniankę.

Objawami degeneracji i degradacji mszarów są:

- ❑ Masowy rozwój traw i situ rozpierzchłego.
- ❑ Masowe występowanie kępowej wełnianki pochwowatej (poza okrajkiem torfowiska).
- ❑ Wyraźne przesuszenie powierzchni torfowiska.

Wszystkie miejsca występowania torfowców powinny być zachowane. Jediną służącą temu metodą jest ochrona ich biotopów; nie mogą one w żaden sposób być odwadniane, ale również nie mogą być nawadniane wodami obcego pochodzenia. Rowy odpływowe z torfowisk - jeżeli istnieją - nie powinny być oczyszczane i udrażniane, a wręcz przeciwnie - odpływ powinien być blokowany przy pomocy prostych w konstrukcji zastawek.

Źródła

Wszystkie wypływy i wyięki wód podziemnych są biotopami cennymi przyrodniczo i powinny być zachowane. Zazwyczaj mają one postać tzw. erozyjnych kompleksów źródliskowych, to znaczy wypływów erodujących otoczenie, czasem zarastających śledziennicą lub rzeżuchą gorzką, położonych przeważnie w obrębie olsów lub w łęgach olszowych.

O wysokiej wartości ekosystemu źródliskowego świadczą:

- ❑ Obecność wypiętrzonych w formie kopuł torfowisk (wyniesień) zasilanych wodami podziemnymi; najlepiej nie erodowanych.
- ❑ Obecność martwic wapienych – trawertynów.
- ❑ Siła wypływu.
- ❑ Obecność w miejscach erodowanych podłoża mineralnego (piaszczystego), kamieni, resztek drewna opryskiwanych wodą, zasiedlanych przez wątrobowce lub mszaki.

Cieki o naturalnym charakterze

Cennymi przyrodniczo biotopami są także nie skanalizowane i nie przekształcone w rowy strumienie i cieki, na terenie powiatu zachowało się niewiele cieków zbliżonych do naturalnych, jednak wiele fragmentów cieków skanalizowanych podlega obecnie szybkiej, spontanicznej renaturyzacji.

O wysokiej wartości przyrodniczej cieku świadczą:

- ❑ Zróżnicowana linia i nurt cieku.
- ❑ Obecność gatunków ryb reofilnych, nawet w postaci młodych stadiów rozwojowych.
- ❑ Obecność miętusa.
- ❑ Fizjonomicznie dostrzegalna różnorodność gatunkowa wążek.
- ❑ Dno piaszczyste i kamieniste.
- ❑ Zróżnicowanie morfologii brzegów.
- ❑ Przemienne występowanie odcinków oświetlonych i zacienionych.
- ❑ Zachowanie naturalnej roślinności na brzegach.
- ❑ Występowanie włosieniczników w nurcie.

O umiarkowanej wartości cieku i jego degradacji jako układu przyrodniczego świadczą:

- ❑ Prosta linia cieku, nurt jednostajny (zarówno jednostajnie wolny, jak i jednostajnie szybki); charakter rowu.
- ❑ Bezrybność.
- ❑ Całkowite zacienienie lub całkowite oświetlenie cieku.
- ❑ Brak ciągłych pasm spontanicznej roślinności na brzegach cieku.

Występowanie w większej ilości moczarki kanadyjskiej.

3.2.1.4 Wybrane grupy fauny, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych.

Prowizoryczną listę fauny kręgowców powiatu przedstawiono poniżej. Symbolami EN (zagrożone), NT (bliskie zagrożenia) i LC (najmniejszej troski) zaznaczono gatunki ujęte na polskiej czerwonej liście zwierząt. Symbolami DP (Dyrektywa Ptasia) oznaczono ptaki umieszczone na europejskiej liście ptaków chronionych, DH (aneks II Dyrektywy Habitatowej) gatunki wymagające wyznaczenia dla nich obszarów chronionych.

Wykaz gatunków zamieszczono w załączniku nr 1.

3.2.1.5 Charakterystyka aktualnego stanu ochrony przyrody.

Rezerваты

W powiecie Świebodzin istnieje obecnie 7 rezerwatów przyrody. Zabezpieczają one najcenniejsze fragmenty najbardziej reprezentatywnych ekosystemów i elementów przyrody. Wykaz i charakterystykę poszczególnych obiektów przedstawiono poniżej.

“Nad Jeziorem Trześniowskim” – rezerwat leśny

Rezerwat leśno-krajobrazowy o powierzchni 47,73 ha, położony na zachodnim brzegu Jeziora Trześniowskiego. Chroni fragment naturalnego lasu bukowego, porastający strome zbocza rynny połodowcowej. Na terenie rezerwatu występują rzadkie i chronione gatunki roślin: bluszcz pospolity, marzanka wonna, paprotka zwyczajna, konwalia majowa, kalina koralowa, przylaszczka pospolita, perłówka jednokwiatowa, czworolist pospolity. Można wyróżnić tu zespoły roślinne kwaśnej buczyny niżowej i olsu. Na połowie powierzchni występują zbiorowiska zastępcze z sosną, świerkiem i dębem czerwonym. Dodatkowy walor rezerwatu stanowi średniowieczne grodzisko.

“Uroczysko Grodziszcz” – rezerwat leśny

Rezerwat położony ok. 3 km na północny zachód od Szcząńca, zajmuje powierzchnię 15,75 ha. Chroni fragment jednego z najlepiej zachowanych lasów grądowych w zachodniej Polsce. Naturalny drzewostan w wieku ok. 120 lat tworzą głównie: dąb szypułkowy, grab, jesion, jawor. W bardzo bogatym runie występują m.in.: przylaszczka pospolita, kokorycz pusta, kokorycz wątła, zawilec gajowy, zawilec żółty, gwiazdnica wielkokwiatowa. Stwierdzono tu występowanie 28 gatunków ptaków lęgowych. Spośród nich wymienić można siniaka i dzięcioła średniego. Na skraju rezerwatu znajdują się dobrze zachowane pozostałości XII wiecznego grodziska z licznymi norami borsuków.

“Pawski Ług” – rezerwat torfowiskowy

Rezerwat torfowiskowo-leśny o powierzchni 34,52 ha. Roślinność torfotwórczą tworzy tu dywanowy mszar z torfowcem odgiętym. Północna część torfowiska w dużym stopniu jest porośnięta niskimi sosnami i brzoza. Na uwagę zasługują występujące fragmentarycznie płaty kępkowo-dolinkowego mszaru wysokotorfowiskowego z torfowcem magellańskim. Na torfowisku występują chronione i rzadkie rośliny: torfowiec odgięty, wełnianka pochwowata, żurawina błotna, modrzewnica zwyczajna, bagno zwyczajne, rosziczka okrągłolistna, brzoza omszona, kruszyna pospolita, kalina koralowa oraz czermień błotna. Na próchniejącym drewnie kłód i pniaków spotkać można rzadkie mchy – georgię przezroczystą, próchniczka bagiennego i widłozęba wiciowatego. W obrębie rezerwatu znajduje się niewielkie jezioro śródleśne obficie porośnięte grzybieniami białymi. Na jego powierzchnię nasuwa się pło torfowiskowe, które tworzą również rośliny rzadkie i chronione: bagno zwyczajne i turzycza bagienna. Na skraju rezerwatu rośnie pomnikowa topola biała. Wśród zbiorowisk leśnych dominują kwaśne dąbrowy z udziałem buka.

“Dębowy Ostrów” – rezerwat leśny

Rezerwat położony jest ok. 2,5 km na południe od miejscowości Nowy Dworek. Jest to mała enklawa ponad 100-letniego starodrzewiu, w skład którego wchodzi: dąb szypułkowy, sosna, brzoza, osika i inne. W runie masowo występuje konwalia majowa oraz miejscami pajęcznica gałęzista. Rezerwat jest mocno narażony na degradację ze względu na małą powierzchnię i brak otuliny. W jego bezpośrednim sąsiedztwie – w rejonie ujścia Paklicy z jeziora Paklicko Wielkie – występują torfowiska i łęgi, gdzie rosną m.in. trzy gatunki storczyków. Teren ten stanowi również ostoję zimorodka oraz bobra.

“Kręcki Łęg” – rezerwat leśny

Rezerwat obejmuje ochroną fragmenty naturalnych zespołów łągu olszowo-jesionowego i olsu porzeczkowego z bogatą awifauną oraz drzewami pomnikowymi. Rezerwat zajmuje powierzchnię 65,57 ha. Gatunkami drzew bezwzględnie panującymi na całej powierzchni tego terenu są olcha i jesion. Rolę dominantów we wschodniej części rezerwatu przejmują: dąb, buk, grab i świerk. Jako gatunek domieszkowy na terenie całego rezerwatu występuje brzoza, topole biała, czarna i osika, wiąz, modrzew, czeremcha, sosna wejmutka, lipy i wierzby. Runo również jest bardzo bogate i zróżnicowane. W okresie wiosennym dominują w nim: zawilce gajowy i żółty, pierwiosnka lekarska, śledziennica, przylaszcza. W późniejszym okresie wszędzie pojawia się szczyr trwały, jeżyna popielica, tojeść pospolita, konwalijka dwulistna i turzyce. Nieco mniej licznie występuje czworolist, kokoryczka wielokwiatowa, konwalia, czosnacek, manna mielec, psianka słodkogórz. Na terenie rezerwatu występują również rośliny podlegające ochronie całkowitej: śnieżyczka przebiśnieg, wawrzynek wilczelyko, listera jajowata, storczyk plamisty. Spośród awifauny na uwagę zasługują dwa z 48 stwierdzonych tu gatunków ptaków: dzięcioł średni i orlik krzykliwy.

“Pniewski Łęg” – rezerwat torfowiskowy

Położony jest ok. 1 km na południowy zachód od miejscowości Nowa Wioska. Zajmuje powierzchnię 6,84 ha. Obejmuje ochroną teren typowego torfowiska przejściowego o miąższości ok. 7 m. Na mszarze występuje wiele gatunków roślin zagrożonych i chronionych, w tym rosiczka okrągłolistna, bagnica torfowa i przygielka biała.

“Nietoperek” - rezerwat faunistyczny

Położony na pograniczu gmin Lubrza w powiecie Świebodzin oraz gminy Międzyrzecz. Obejmuje ochroną unikalną na skalę europejską zimową kolonię nietoperzy liczącą prawie 30.000 osobników należących do 12 gatunków. Najliczniejszy to mocek rudy *Myotis daubentoni* i nocek duży *Myotis myotis* (po ponad 10.000 os. każdy). Ponadto występują tu: nocek Bechsteina *Myotis bechsteini*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek wąsatek *Myotis mystacinus*, nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*, mroczek późny *Eptesicus serotinus*, karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, gacek wielkouch *Plecotus auritus*, gacek szary *Plecotus austriacus*, mopek *Barbastella barbastella*. Łączna powierzchnia podziemnych korytarzy i komór wchodzących w skład rezerwatu wynosi ponad 9 ha. Na terenie powiatu, w gminie Lubrza położona jest mniejsza część rezerwatu, zespół korytarzy i komór pod nazwą “Pętla Boryszyńska”, jednak znajduje się tu jedyna w rezerwacie kolonia rozrodcza nocków dużych, dlatego obiekt ten jest interesujący i wymaga ochrony także latem.

Do granicy powiatu przylega także, leżący jednak poza jego granicami, rezerwat Buczyna Łagowska. Z uwagi na ponadregionalne zagadnienie ochrony łagowskiej wyspy buczyn, przedstawiono tu jego charakterystykę.

“Buczyna Łagowska” – rezerwat leśny

Jest to rezerwat leśny zajmujący powierzchnię 115,86 ha. Chroni naturalne buczyny na wschodnim krańcu ich występowania w Europie. Lasy bukowe w wieku od 105 do 140 lat porastają teren o niezwykle bogatej rzeźbie. Różnica wysokości pomiędzy najwyższym i najniższym punktem rezerwatu wynosi prawie 100 m. Na terenie rezerwatu można znaleźć rośliny objęte ochroną całkowitą: paprotka zwyczajna, barwinek pospolity, bluszcz pospolity, widłaki jałowcowaty i goździsty, orlik pospolity, sromotnik bezwstydnny i chrobotki, oraz rośliny objęte ochroną częściową: konwalia majowa, marzanka wonna i kruszyna pospolita. Można obserwować tu również wiele gatunków chronionych zwierząt, między innymi ptaki związane ze starymi lasami bukowymi – siniaka i muchołówkę małą.

Lasy porastające obszar rezerwatu należą do najpiękniejszych drzewostanów bukowych na Ziemi Lubuskiej. Wyróżniono tu zespoły roślinne kwaśnej buczyny niżowej (występujący na prawie całym obszarze rezerwatu) oraz pojawiający się fragmentarycznie zespół żyznej buczyny niżowej. Przed wojną, w miejscu dzisiejszego rezerwatu, istniał niemiecki rezerwat leśny Buchwald. Został on utworzony 07.10.1937 r. i obejmował powierzchnię 2246 ha. Obejmował on buczyny położone na północ od Jeziora Trześniowskiego, czyli tereny dzisiejszego rezerwatu, oraz obszary położone wokół jezior Buszno i Buszenko. Całość stanowi jeden kompleks nazywany Łagowską Wyspą Buczyn.

Użytki ekologiczne

Na terenie powiatu utworzono dotychczas zaledwie 7 użytków ekologicznych, w porównaniu z innymi obszarami oraz z intencją ustawodawcy, aby forma ta była masową formą ochrony przyrody, zarówno liczbą, jak i powierzchnią utworzonych użytków jest wysoce niewystarczająca.

“W dolinie Jabłonnej” – gmina Skąpe, nr rejestru 255, powierzchnia 0,80 ha, dz. nr 61/2L (0,42 ha) i 61/1L (pow. 0,38 ha), obręb ewidencyjny m. Pałck, własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Sulechów. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Bagno w Olszynach” – gmina Skąpe, nr rejestru 256, powierzchnia 6,02 ha, dz. nr 55/6L (pow. 1,55 ha), 56L (4,47 ha), obręb ewidencyjny m. Pałck, własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Sulechów. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Szlak wydry” – gmina Skąpe, nr rejestru 257, powierzchnia 7,24 ha, dz. nr 196/1L (pow. 0,82 ha), 196/2L (0,75 ha), 197/2L (1,09 ha), 198/1L (0,72 ha), 198/2L (2,09 ha), 197/1L (1,05 ha), 198/4L (0,02 ha), 198/3L (0,70 ha), obręb ewidencyjny m. Pałck, własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Sulechów. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Kijewo” – gmina Łagów, nr rejestru 176, powierzchnia 9,69 ha, dz. nr 47 (pow. 5,63 ha), 48 (4,06 ha), obręb ewidencyjny m. Kosobudz, własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Bytnica. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Torfowisko Barcikowo” – gmina Łagów, nr rejestru 175, powierzchnia 3,62 ha, dz. nr 185 (pow. 3,05 ha), 212/2 (0,57 ha), obręb ewidencyjny m. Kolonia Barcikowo, własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Świebodzin. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Samsonki” – gmina Zbąszynek, nr rejestru 284, powierzchnia 4,51 ha, dz. nr 17L/1 (pow. 1,09 ha), 18L/1 (3,42 ha), obręb ewidencyjny m. Dąbrówka Wlkp., własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Babimost. Dz. Urz. Woj. Lub. nr 44 z dnia 19.04.2002r. Rozp. nr 5 Wojewody Lub. z dnia 25.03.2002r.

“Jezioro Księżno” - gmina Świebodzin, pow. 18,19 ha (dz. nr 191 i 286 obr. ew. Borów), własność UM i Nadleśnictwa Świebodzin. Utworzony uchwałą Rady Miejskiej w Świebodzinie.

Pomniki przyrody

W granicach powiatu znajduje się 97 pomników przyrody. Większość stanowią pojedyncze drzewa oraz ich grupy, w kilku przypadkach przedmiotem ochrony są aleje drzew, w dwóch przypadkach utworzono pomnik powierzchniowy obejmując ochroną niewielkie torfowisko (Krzeczkowskie Bagno) oraz stanowisko dziewięcisiła bezłodygowego.

Na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody prowadzona jest obecnie weryfikacja stanu pomników przyrody w powiecie. Wykaz istniejących pomników przyrody w układzie gmin przedstawia zestawienie zamieszczone z załączniku nr 1.

Inne formy ochrony

Obszar chroniony Klubu Przyrodników "Łąki w dolinie Leniwej Obry"

Kompleks łąk o powierzchni 6,2 ha, położony 2 km od miejscowości Koźminek w gminie Szczaniec, na krawędzi doliny Leniwej Obry, będący własnością i jednym z prywatnych obszarów chronionych Klubu Przyrodników. Na tym niewielkim obszarze stwierdzono występowanie ponad 130 gatunków roślin, w tym mietczyka dachówkowatego, goździka pysznego, nasieźrzała pospolitego, wilżyny ciernistej, turzycy dwustronnej, storczyka Fuchsa, storczyka plamistego, storczyka krwistego, storczyka szerokolistnego oraz storczyka kukawki. Można tu wyróżnić płaty łąk trzęślicowych oraz szuwary turzycy dwustronnej. Inne zbiorowiska to fragmenty łąk ostrożeńowych, szuwary sitowia leśnego i turzycy błotnej.

3.3 Zasoby wodne i gospodarka wodno-ściekowa.

3.3.1 Wody podziemne.

Większa część powiatu znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 144 – Wielkopolska Dolina Kopalna. Cechą charakterystyczną tego Zbiornika jest częściowa lub całkowita izolacja od powierzchni utworami słabo przepuszczalnymi, przeważnie łąkami lub glinami. Strop zbiornika przebiega na rzędnej ca 20,0 m p.p.t., a miąższość utworów wodonośnych wynosi od kilkunastu do około 30,0 m. Moduł zasobów wodnych wynosi 1,39 l/sek/km² lub 120,1 m³/dobę/km². Pod względem ochrony przed zanieczyszczeniem. Zbiornik należy do obszarów wymagających wysokiej ochrony (OWO).

We wschodniej części użytkowe poziomy wodonośne, o charakterze subartezyjskim, występują między glinami. Są to wody dobrej jakości. Horyzonty śródglinowe kontaktują się z wodami powierzchniowymi w rejonach kopalnych rynien hydrogeologicznych, np. w rejonie Świebodzina, lub też z wodami głębokich jezior położonych w rynnach polodowcowych np. Jeziora Ciecz, Niestysz i innych.

Południowo-zachodnie krańce powiatu usytuowane są w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 148 – Sandr rzeki Pliszki. Struktura Zbiornika jest odkryta, o swobodnym zwierciadle wody i nie jest izolowana od powierzchni utworami słabo przepuszczalnymi. Miąższość budujących ją piasków i żwirów zmienia się od około 8,0 do około 25,0 – 30,0 m. Moduł zasobów wynosi 5,56 l/sek/km² lub 480,38 m³/dobę/km². Pod względem ochrony przed zanieczyszczeniem zbiornik zaliczany jest do obszarów wymagających najwyższej ochrony (ONO).

Możliwości zaopatrzenia w wodę podziemną są zróżnicowane. Najgorsze warunki są na terenach zaburzonych glaciektonicznie, gdzie wody są w izolowanych nieckach. Na wale Zbąszyńskim, gdzie położony jest Zbąszynek i szereg wsi tej gminy warunki hydrogeologiczne są trudne.

Wał zbudowany jest z glaciektogenicznie spiętrzonych osadów miocenu i pliocenu oraz starszego plejstocenu. W okolicach Dąbrówki Wielkopolskiej zlokalizowano międzyglinową warstwę wodonośną na poziomie 14 - 38 m.

Monitoring stanu czystości wód podziemnych wykonany w roku 1999 wykazał, że na terenie powiatu Świebodzińskiego wody podziemne międzyglinowe są dobrej jakości.

Wody w studniach płytkich są przeważnie zanieczyszczone.

Na terenie powiatu świebodzińskiego znajduje się jeden punkt monitoringu krajowego jakości wód podziemnych (Łagów) i pięć punktów monitoringu regionalnego jakości wód podziemnych (Łagów, Rusinów, Ołobok, Smardzewo i Toporów).

Jakość wody podziemnej z punktu krajowego w Łagowie zaliczana jest do klasy III (woda o niskiej jakości, z uwagi na zawartość potasu, fosforanów i azotu azotynowego).

Natomiast woda ze wszystkich pięciu regionalnych punktów monitoringu, zaliczana jest do klasy Ib (woda o wysokiej jakości).

3.3.2 Wody powierzchniowe.

3.3.2.1 Wody powierzchniowe płynące.

Powiat świebodziński leży na wododziale Odry i Warty i dlatego występują tu źródła wielu małych rzek.

Najważniejsze małe rzeki:

- rzeka Ołobok (dopływ Odry) wypływająca z jeziora Niestysz (wododział) na południe,
- rzeka Rakownik (dopływ Paklicy) wypływająca z jeziora Niestysz (wododział) na północ; (rzeka Paklica wpływa do Obry),
- rzeka Obra Leniwa (Gniła) wypływająca z okolic wsi Brójce,
- rzeka Lubinica (dopływ Obry Leniwej), płynąca z okolic Świebodzina,
- rzeka Pliszka wypływająca z jeziora Malcz i jej główne dopływy:
 - Łagowa wypływająca z jeziora Łagowskiego,
 - Konotop płynący z okolic Kosobudza.

Wododział ten przechodzi również przez jezioro Niestysz co jest zjawiskiem bardzo rzadkim. Z jeziora na południe wypływa rzeka Ołobok, dopływ Odry, o długości 28 km, powierzchni zlewni 247 km² i średnim spadku 1,2%.

W kierunku północnym wypływa rzeka Rakownik, dopływ Paklicy. Paklica ma długość 59,6 km, powierzchnię zlewni 266,5 km² i wpada do Obry w Międzyrzeczu. Rzeka ta płynie w rynnę polodowcowej i jej spadek jest mały i wynosi ok. 0,5%.

Z okolic wsi Brójce bierze początek Obra Leniwa (Gniła), do której dopływa rzeka Lubinica, płynąca z okolic Świebodzina. Długość Obry Leniwej wynosi 36,8 km, a powierzchnia zlewni przy ujściu do Obry 489,2 km². Spadek rzeki wynosi tylko 4%, ponieważ płynie ona rozległym obniżeniem zwanym Rowem Brójeckim.

Z jeziora Malcz wypływa rzeka Pliszka, której głównym dopływem jest Łagowa wypływająca z jeziora Łagowskiego oraz Konotop płynący z okolic Kosobudza. Pliszka ma 63,9 km długości, powierzchnię zlewni 414,7 km², a średni spadek 1,2%.

Na obszarze powiatu nie prowadzono stałych pomiarów na rzekach. Na Pliszczu i Obrze Leniwej wodowskazy istnieją tylko w dolnych odcinkach rzek. Ogólnie można stwierdzić, że minimalne przepływy występują w sierpniu i we wrześniu, a maksymalne porą zimową.

Rzeki płynące w głębokich rynnach lub mocno wcięte w podłoże są zasilane przez wody podziemne, szczególnie w okresie niskich przepływów. Powoduje to wyrównanie przepływów w skali roku i wielolecia.

Badania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze przeprowadzone w 1994 roku na Obrze Leniwej, poniżej ujścia Lubinicy, wykazały, że jej wody są zanieczyszczone w stopniu ponadnormatywnym ze względu na nadmiar fosforu oraz miano Coli.

Rzeka Pliszka w 1994 roku w górnym biegu odpowiadała III klasie czystości pod względem zawartości Fosforu i zanieczyszczenia bakteriologicznego.

Ołobok badano w roku 1997 na odcinku przyujściowym do Odry. Ze względu na zwiększone stężenie związków biogenych i okresowo niską zawartość tlenu rozpuszczonego zaliczono jego wody do III klasy czystości.

W 1998 roku badano rzekę Rakownik, dopływ Paklicy. W profilu poniżej jeziora Goszcza zakwalifikowano jej wody do III klasy czystości z powodu zanieczyszczenia bakteriologicznego. Przed wejściem do jeziora Paklicko Wielkie woda kwalifikowała się do III klasy czystości ze względu na zanieczyszczenia fizyko-chemiczne.

Wody Paklicy w przekroju wsi Boryszyn również kwalifikowały się do III klasy. Poniżej Gościkowa wody Paklicy nie odpowiadały normom pod względem sanitarnym.

3.3.2.2 Jeziora.

Na terenie powiatu znajduje się wiele jezior rynnowych o na ogół czystej wodzie. W tabeli nr 5 scharakteryzowano największe jeziora powiatu pod względem klasy czystości.

Tabela nr 5. Największe jeziora powiatu.

Jezioro	Powierzchnia [ha]	Maksymalna głębokość [m]	Długość linii brzegowej	Klasa czystości	Gmina
Niesłysz	486,2	34,7	16870	II	Lubrza
Ciecz (Trześniowskie)	185,7	58,8	12390	II	Łagów
Łagowskie	84,4	13,5	8300	II	Łagów
Paklicko Wielkie	196	22,2	7750	III	Świebodzin
Wilkowskie	130,5	23,7	5025	II	Świebodzin
Goszcza	48	20,2	2950	III	Lubrza
Lubie	28,4	35	2200	III	Lubrza

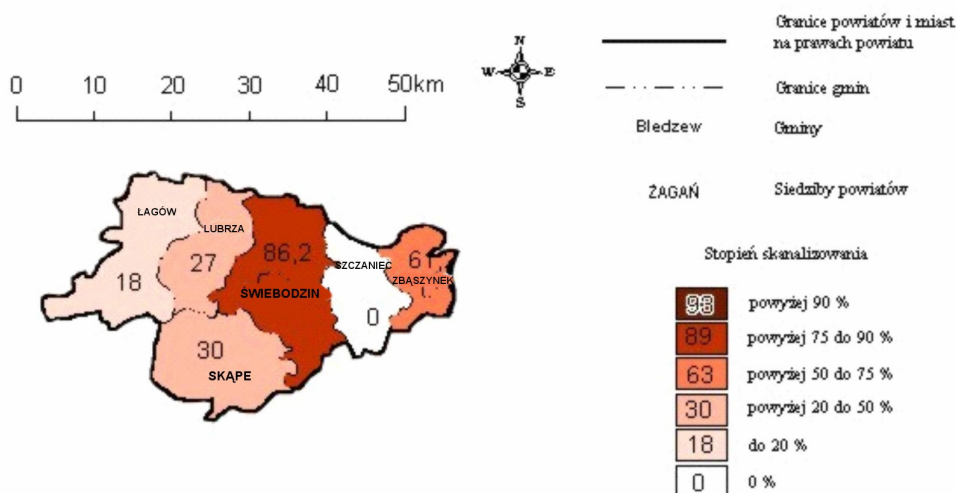
Najbardziej atrakcyjnym jeziorem pod względem turystycznym jest jezioro Niesłysz (Niesulickie) ze względu na dużą powierzchnię lustra wody, bardzo długą i rozczłonkowaną linię brzegową, piękne plaże i najlepszą jakość wody. Jezioro to nadaje się do sportów żeglarskich, kąpieli oraz spacerów wokół jeziora. W okresie letnim, można zauważyć symptomy pogarszającej się jakości wody w jeziorze w postaci zakwitów glonów. Widok jeziora przedstawiono na fot. nr 1.

Fot. nr 1. Widok jeziora Niesłysz.

3.3.3 Źródła zanieczyszczenia wód.

Pomimo odnotowanej w ostatnich latach znacznej poprawy jakości wód (która nastąpiła między innymi na skutek zmniejszenia produkcji w wielu branżach przemysłu, zmian technologicznych i wyposażenia szeregu zakładów w oczyszczalnie ścieków, zmniejszenia, w związku ze spadkiem zużycia nawozów i środków ochrony roślin, ładunków zanieczyszczeń spływających do wód z terenów upraw rolnych, a także realizacji przez gminy swoich zadań w zakresie budowy i rozbudowy systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków komunalnych), stan czystości powierzchniowych wód płynących oraz jezior jest wciąż niewystarczający dla zapewnienia odpowiedniej jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę do picia, w celach rekreacyjnych (w tym do kąpieli) oraz dla potrzeb gospodarczych. Na mapie nr 2 przedstawiono stopień skanalizowania gmin powiatu świebodzińskiego.

Mapa nr 2. Stopień skanalizowania gmin powiatu świebodzińskiego w 2000 roku (wg mapy opracowanej przez Departament Gospodarki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego).

Braki w wyposażeniu miast i wiejskich jednostek osadniczych w infrastrukturę kanalizacyjną i oczyszczalnie ścieków, a także nadal niewystarczające ograniczenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzonych do wód z przemysłu sprawiają, że pomimo odnotowanej w ostatnich 10 latach istotnej poprawy stan czystości wód jest dla zdrowia ludności i dla jakości środowiska wciąż niekorzystny zwłaszcza w zakresie powierzchniowych wód płynących.

Należy jednak odnotować, że obowiązująca obecnie w Polsce klasyfikacja wód stawia wodom ostrzejsze wymagania niż przepisy z tego samego zakresu obowiązujące w Unii Europejskiej.

Poważnym problemem są związki azotu i fosforu, których głównym źródłem, w przeciwieństwie do szeregu innych krajów Europy, są ścieki komunalne.

Główne przyczyny zanieczyszczenia wód powierzchniowych to:

- ścieki komunalne zawierające związki organiczne i biogenne wprowadzane do rzek,
- ścieki przemysłowe wprowadzane do rzek,
- spływy obszarowe.

Ścieki komunalne wnoszą zanieczyszczenia organiczne i powodują skażenia bakteriologiczne. Ścieki przemysłowe mogą powodować zanieczyszczenia substancjami szkodliwymi i toksycznymi (związki ołowiu, kadmu, cynku, miedzi i chromu oraz fenole, cyjanki, pestycydy, węglowodory).

Do wód powierzchniowych odprowadzane są też zanieczyszczenia ze źródeł obszarowych i liniowych. Źródła zanieczyszczeń obszarowe to głównie tereny zurbanizowane nie posiadające kanalizacji oraz zanieczyszczenia przedostające się do wód powierzchniowych z wodami gruntowymi. Na mapie nr 3 przedstawiono miejscowości skanalizowane i oczyszczalnie ścieków na terenie powiatu.

● Oczyszczalnie ścieków

● Miejscowości skanalizowane

Mapa nr 3. Miejscowości skanalizowane i oczyszczalnie ścieków na terenie powiatu świebodzińskiego.

Zanieczyszczenia liniowe to głównie zanieczyszczenia komunikacyjne (drogowe i kolejowe). Wymienione wyżej źródła mogą powodować podwyższone stężenia związków biogenych (głównie azotanów), zanieczyszczeń podobnych do komunalnych oraz zawierać węglowodory aromatyczne, związane z zanieczyszczeniami emitowanymi przez samochody.

Podstawową przyczyną powstania zanieczyszczeń wód podziemnych jest długoletnie oddziaływanie licznych ognisk zanieczyszczeń oraz skażenie różnych elementów środowiska. Na obszarze powiatu świebodzińskiego występują przestrzenne, liniowe i punktowe ogniska zanieczyszczeń wód podziemnych. Najpoważniejsze zagrożenia stanowią ogniska punktowe i mało-powierzchniowe. Ich źródłem są m.in.: zakłady przemysłowe, oczyszczalnie ścieków, magazyny i stacje paliw, oraz miejsca zrzutu ścieków komunalnych i przemysłowych. Innymi potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń są liczne na obszarze powiatu Świebodzińskiego stacje paliw trzymające w podziemnych zbiornikach etyliny i oleje. Potencjalne zagrożenia dla wód mogą wystąpić również na obszarach zabudowanych nieskanalizowanych. Ogniskami zanieczyszczeń w tym przypadku są głównie szamba i doły kloaczne.

3.3.4 Zaopatrzenie w wodę.

Zasady zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków określa ustawa z dnia 7 czerwca 2001 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. Nr 72, poz. 747 z późniejszymi zmianami). Na mocy tej ustawy Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 roku (Dz.U. 02.203,1718) określa wymagania dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

W miastach i miejscowościach zwodociagowanych nie występują obecnie problemy z właściwym zaopatrzeniem w wodę, za wyjątkiem Łagowa (okres letni), Świebodzina (zbyt małe średnice sieci rozdzielczej w niektórych rejonach miasta) i wsi Szczaniec (okresowe występowanie związków azotu w wodzie surowej). Na mapie nr 4 przedstawiono zwodociagowanie gmin powiatu świebodzińskiego.

- Miejscowości zwodociagowane

Mapa nr 4. Zwodociagowanie gmin powiatu świebodzińskiego.

W celu uporządkowania gospodarki wodnej w zakresie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód dla zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę (wodociągi wiejskie) Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa wydał w latach 2001÷2003 stosowne pozwolenia wodnoprawne. W/w sprawy zostały kompleksowo uregulowane w gminach Zbąszynek, Świebodzin, Skąpe, Szczaniec, Lubrza, natomiast Gmina Łagów jest w trakcie opracowywania operatów wodnoprawnych.

Wielkość zatwierdzonych zasobów wodnych dla poszczególnych ujęć przekracza wielokrotnie (nawet czterdziestokrotnie) szacunkowe wielkości maksymalnego dobowego zapotrzebowania wody dla danej (czy danych) miejscowości.

Największe rezerwy w zasobach wody występują na istniejących ujęciach w gminie Łagów i w gminie Świebodzin.

Oprócz ujęć gminnych (komunalnych), na terenie powiatu znajdują się ujęcia zakładowe o udokumentowanych zasobach o znacznej niekiedy wielkości.

Przykładowo zaliczono do nich następujące ujęcia:

- a. gm. Lubrza - były Ośrodek Kolonijny w Przełazach ($Q=30,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$); piekarnia w Mostkach ($Q=62,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$),
- b. gm. Łagów -Bukowy Dworek ($Q=30,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$); były PGR Gronów ($Q=78,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$); Brzeźnica (Zabiele) były PGR ($Q=30,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$),
- c. gm. Skąpe - Radoszyn-Baza GS-u ($Q=36,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$),
- d. gm. Świebodzin -Ubojnia Drobiu ($Q=240,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$);
- e. gm. Zbąszynek - ujęcie PKP ($Q= 300,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$).

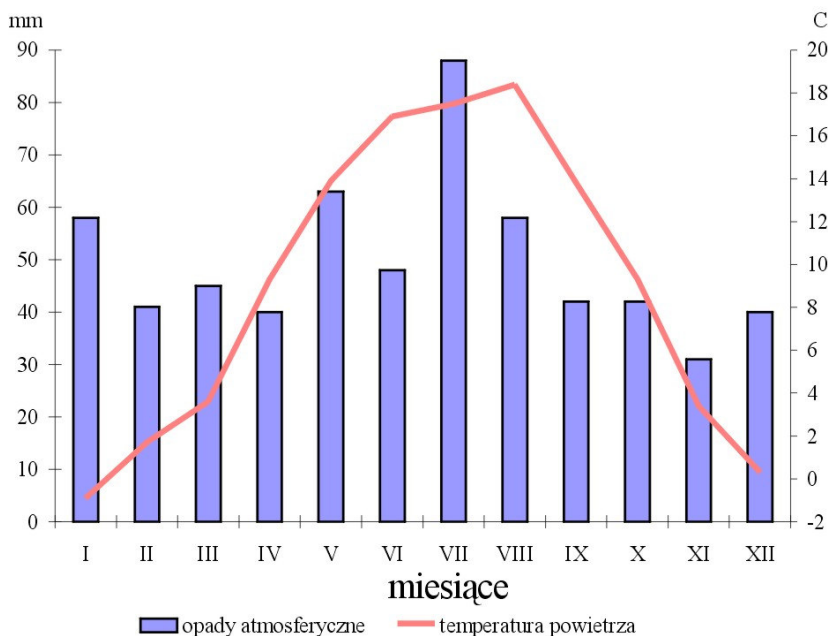
3.3.4.1 Zagrożenia powodziowe.

Na terenie powiatu świebodzińskiego nie występuje zagrożenie powodziowe.

3.4 Powietrze atmosferyczne.

3.4.1 Klimat.

Według klasyfikacji klimatycznej W. Okołowicza i D. Martyn powiat świebodziński położony jest w śląsko-wielkopolskim regionie klimatycznym. Region ten charakteryzuje się dominującym wpływem mas powietrza polarnomorskiego znad Oceanu Atlantyckiego i zdecydowanie mniejszym wpływem powietrza kontynentalnego. Wpływa to na rozkład temperatury i opadów atmosferycznych w ciągu roku. Jak widać na poniższym rysunku zimy na obszarze województwa są łagodne i krótkie, ze średnią temperaturą powietrza w najchłodniejszym miesiącu styczniu nie przekraczającą -2°C , lata są wczesne, długie i ciepłe. Najcieplejszym miesiącem jest sierpień ze średnią temperaturą powyżej 18°C . Amplitudy temperatur są mniejsze od przeciętnych. Średnie miesięczne temperatury powietrza i sumy opadów atmosferycznych w Gorzowie Wlkp. w latach 1996 - 2000 przedstawia rysunek nr 2.

Rys nr 2. Średnie miesięczne temperatury powietrza i sumy opadów atmosferycznych na podstawie stacji meteorologicznej w Gorzowie Wlkp. za lata 1996 – 2000

Mimo znacznych wpływów wilgotnych, oceanicznych mas powietrza na kształtowanie się klimatu, rejon ten należy do mało zasobnych w opady atmosferyczne. Średnia suma opadów z wielolecia 1981-2000 wyniosła 527 mm dla Gorzowa Wielkopolskiego i 581mm dla Zielonej Góry. Województwo lubelskie charakteryzuje się najdłuższym w Polsce okresem wegetacyjnym. Wynosi on około 210 ÷ 220 dni. Najważniejsze dane meteorologiczne dla stacji Gorzów Wlkp. i Zielona Góra przedstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6. Dane meteorologiczne dla stacji Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra.

Stacja	Temperatury w °C					
	Średnia 1981-1990	Średnia 1991-2000	Średnia 2000	Maksimum 1981-2000	Minimum 1981-2000	Amplituda temp. skrajnych
Gorzów Wlkp.	8,6	9,0	10,1	37,4	-24,6	62
Zielona Góra	8,5	8,8	10,1	36,8	-22,2	59
	Roczne sumy opadów w mm			Śr. prędkość wiatru w m/s	Usłonecznienie w h	Śr zachmurzenie w skali 0-8
	Średnia 1981-1990	Średnia 1991-2000	2000	2000		
Gorzów Wlkp.	513	541	606	2,4	1695	5,5
Zielona Góra	564	598	757	2,8	1485	5,3

Na obszarze samego województwa lubuskiego ze względu na rozkład podstawowych składników klimatu nie obserwuje się widocznego zróżnicowania na część północną, południową lub wschodnią i zachodnią.

Charakterystyczne, ze względu na zróżnicowanie rzeźby, roślinności i hydrografii, jest kształtowanie się lokalnego makroklimatu. Na terenach podmokłych: torfowiska, bagna, pojezierza, doliny rzek Odry, Warty obserwowany jest wzrost wilgotności powietrza. Obszary o urozmaiconej rzeźbie terenu cechują lokalne spadki temperatury szczególnie w okresie zimowym, oraz wzrost wilgotności.

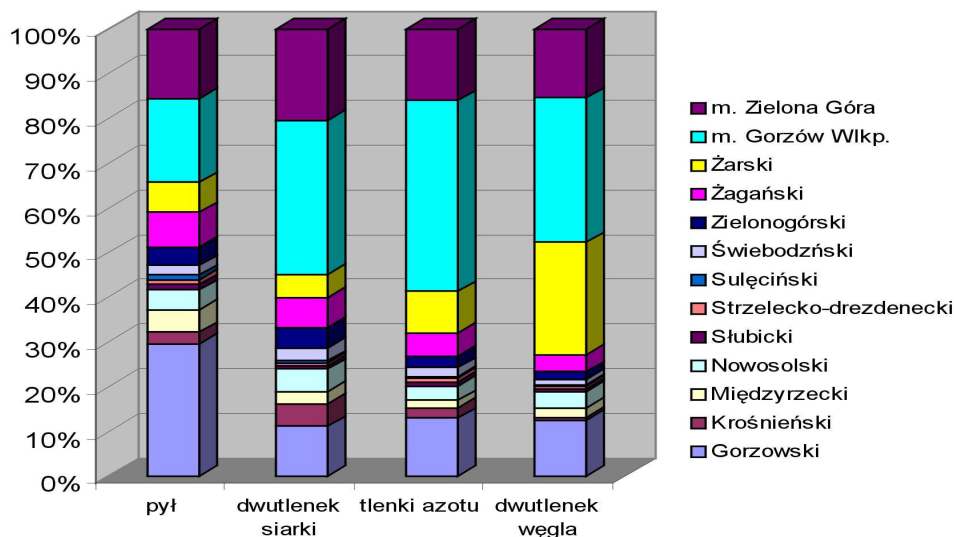
3.4.2 Źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego.

W powiecie świebodzińskim, podobnie jak w całym województwie lubuskim, głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest tzw. emisja antropogeniczna, wynikająca z działalności człowieka. Naturalne procesy zachodzące w przyrodzie (emisja naturalna) mają znaczenie marginalne i w niewielkim stopniu oddziałują na jakość powietrza. Emisja antropogeniczna obejmuje emisję z zakładów przemysłowych i energetycznych, emisję niską z gospodarki komunalnej (kotłownie, indywidualne paleniska domowe i prywatne zakłady) oraz emisję komunikacyjną. Ze względu na ilości emitowanych zanieczyszczeń jest największym zagrożeniem dla warunków życia i zdrowia człowieka oraz środowiska. Jej wysoka uciążliwość wynika z koncentracji emitowanych zanieczyszczeń na terenach o intensywnej produkcji i jednocześnie o wysokiej gęstości zaludnienia. Obszary miejskie są zatem w największym stopniu narażone na skutki emisji antropogenicznej.

3.4.2.1 Emisja przemysłowa.

Województwo lubuskie, zgodnie z danymi publikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny, zajmuje 13-te miejsce w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych i 14-te pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. W 2001 r. emisja gazów z terenu województwa lubuskiego wyniosła 1 940,4 tys. ton (w 2000 roku - 1 797,4 tys. ton), co stanowi 0,93 % ogólnej masy emitowanych zanieczyszczeń gazowych z terenu Polski. Wielkość emisji pyłów w województwie lubuskim osiągnęła poziom 4,5 tys. ton (w 2000 roku - 4,8 tys. ton), co w odniesieniu do całkowitej ilości emitowanych pyłów w Polsce stanowi 2,78%.

Rozkład przestrzenny emisji zanieczyszczeń na terenie województwa jest nierównomierny. Największe ilości zanieczyszczeń emitowane są z powiatów gęsto zaludnionych i uprzemysłowionych. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych z podziałem na poszczególne powiaty została przedstawiona na rysunku nr 3.

Rys nr 3. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych z podziałem na poszczególne powiaty.

Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych zlokalizowanych na terenie powiatu świebodzińskiego w odniesieniu do emisji w skali województwa stanowi kilkuprocentowy udział.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza w powiecie z zakładów szczególnie uciążliwych wynosi ogółem 104 t/rok zanieczyszczeń pyłowych i 240 t/rok zanieczyszczeń gazowych - bez CO: (stan na 31 XII 2000 r. wg: "Rocznika statystycznego województwa lubuskiego – 2001", Urząd Statystyczny w Zielonej Górze). Z tych ilości zatrzymywanych w urządzeniach oczyszczających jest 77,2% wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych. Brak natomiast urządzeń do neutralizacji zanieczyszczeń gazowych.

W latach 1998 - 2000 w skali całego województwa obserwowano tendencję spadkową emisji zanieczyszczeń gazowych: dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenków węgla i dwutlenku węgla oraz zanieczyszczeń pyłowych. W 2000 roku, w porównaniu z rokiem 1998 emisja poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń zmniejszyła się o:

- dwutlenek siarki – 43 %,
- tlenki azotu – 45 %,
- tlenek węgla – 12%,
- dwutlenek węgla – 8 %,
- pył – 55 %.

Jednak w 2001 roku zanotowano zwiększenie emisji zanieczyszczeń gazowych w stosunku do 2000 roku o ok. 140 tys. ton (o 7,8%) i dotyczy emisji tlenku i dwutlenku węgla.

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest sektor zaopatrzenia w energię (elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę) – ponad 75 % całkowitej emisji. Natomiast w wyniku działalności produkcyjnej do powietrza wprowadzanych jest ok. 21 % ogólnej masy emitowanych gazów i pyłów w województwie.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza w powiecie świebodzińskim wykazuje tendencję spadkową. W stosunku do 1997 roku zmalała o 60 t/rok (36,6 %) w zakresie pyłu i o 64 t/rok (21 %) zanieczyszczeń gazowych.

Zmniejszenie ilości emitowanych zanieczyszczeń wiąże się z przemianami gospodarczymi i restrukturyzacją niektórych branży przemysłowych, jak również ze wzrostem inwestycji proekologicznych w przemyśle i sektorze energetycznym. Zmiany dotyczą głównie przejścia z opalania węglem na paliwa ekologiczne (gazowe i ciekłe) oraz podnoszenie skuteczności oczyszczania spalin.

Podsumowując należy stwierdzić, że najwięcej zanieczyszczeń w powiecie świebodzińskim dostaje się do atmosfery wraz ze spalinami emitowanymi z procesów energetycznego spalania paliw. W ciągu kilku ostatnich lat obserwuje się pozytywną tendencję zastępowania wysokoemisyjnych nośników energii, jakimi są węgiel kamienny i brunatny, paliwami ekologicznymi – gazem ziemnym i olejem opałowym. Na terenie powiatu świebodzińskiego realizowanych jest szereg inwestycji mających na celu poprawę jakości powietrza, głównie modernizacji istniejących kotłowni, ale również gazyfikacji kolejnych miejscowości oraz wymiana systemów ogrzewania na bardziej efektywne.

3.4.2.2 Emisja niska.

Emisja niska obejmuje emisję ze źródeł niezorganizowanych, do których zalicza się głównie paleniska domowe, małe kotłownie, warsztaty rzemieślnicze i rolnicze. Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania: wynosi od kilku do kilkunastu procent na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej do kilkudziesięciu procent na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Szczególnie uciążliwe oddziaływanie na środowisko i warunki życia człowieka emisji niskiej obserwuje się na terenach miejskich, ze względu na koncentrację na niewielkich obszarach dużej liczby emitorów substancji szkodliwych i utrudnione rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń.

Niska emisja zanieczyszczeń znajduje odzwierciedlenie we wzrostach stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym. Z badań prowadzonych przez Inspekcję Sanitarną i Inspekcję Ochrony Środowiska w Ciborzu wynika, że na terenie powiatu sezonowe różnice poziomu stężeń, zwłaszcza SO₂, mogą być nawet kilkukrotne.

3.4.2.3 Emisja komunikacyjna.

Obok energetyki do największych źródeł zanieczyszczeń powietrza zaliczana jest komunikacja. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki ołowiu, kadmu, niklu i miedzi. Największy wpływ transportu na jakość powietrza ma miejsce w miastach i w rejonach tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu. Ciasna i zwarta zabudowa, charakterystyczna dla śródmieść większości miast, ogranicza dodatkowo wymianę mas powietrza i sprzyja kumulowaniu się zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery – w obrębie jezdni i w najbliższym jej sąsiedztwie. Badania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze prowadzone w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. wykazały, że w obu miastach w rejonach o dużym natężeniu ruchu i gęstej zabudowie występują znacznie wyższe stężenia dwutlenku azotu niż w rejonach, gdzie jest lepsze przewietrzenie, bądź ruch pojazdów jest mniejszy.

W Polsce emisja gazów ze źródeł mobilnych wynosi ponad 28% ogólnej emisji tlenu węgla, 42% emisji tlenu azotu i 28% niemetanowych związków organicznych. W województwie lubuskim nie prowadzono dotychczas szczegółowych badań związanych z określeniem udziału emisji pochodzącej z ruchu samochodowego w całkowitym zanieczyszczeniu powietrza. Oddziaływanie komunikacji na środowisko ma tendencje rosnące. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny wzrost liczby poruszających się na drogach. Tylko w 2000 r. liczba zarejestrowanych pojazdów i ciągników w województwie lubuskim wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 14,2 %. Na drogach obserwuje się również wzrost ruchu tranzytowego. Województwo lubuskie, ze względu na swoje położenie stanowi obszar tranzytowy dla samochodów przekraczających granicę polsko-niemiecką, łączy również północną część Polski z południem.

3.4.3 Stan sanitarny powietrza atmosferycznego.

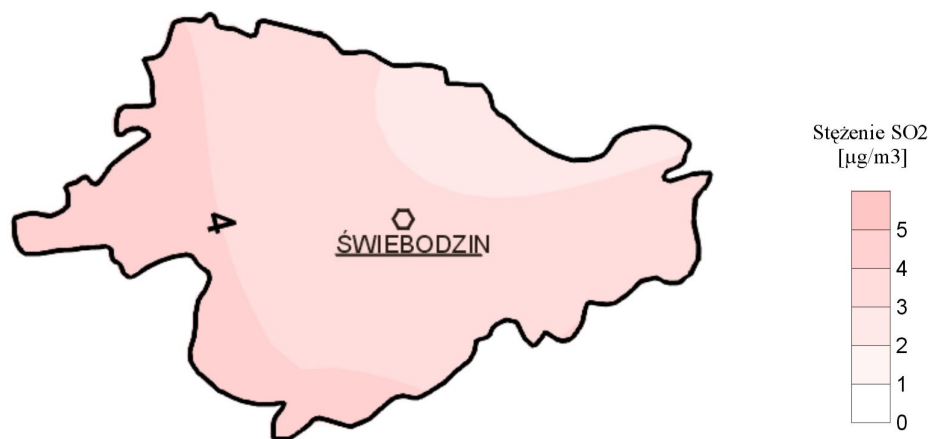
3.4.3.1 Wprowadzenie.

Monitoring jakości powietrza w województwie lubuskim w 2001 roku prowadzony był przez dwie instytucje: Inspekcję Ochrony Środowiska i Inspekcję Sanitarną.

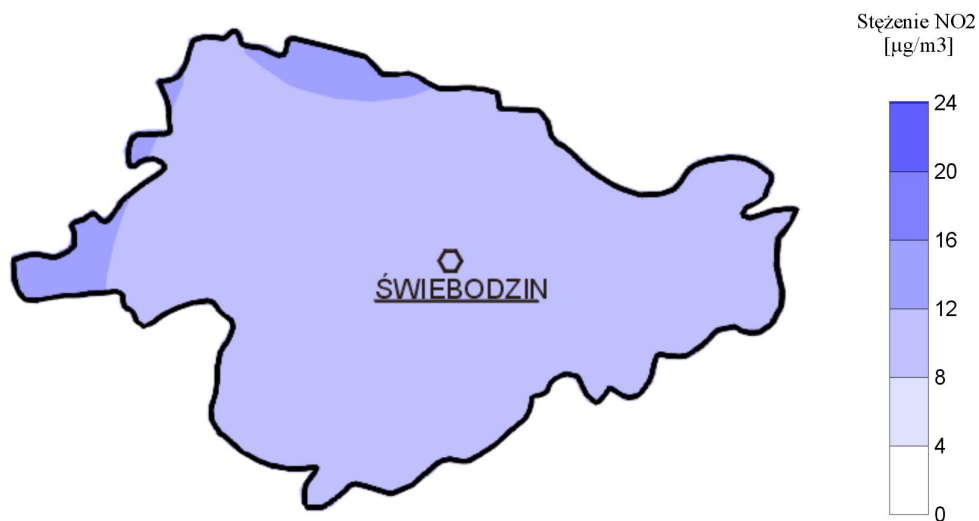
Badania prowadzono w ramach:

- monitoringu krajowego, którego głównym celem jest śledzenie trendów zmian poszczególnych wskaźników jakości środowiska. Sieć monitoringu krajowego tworzą stacje podstawowe i stacje nadzoru ogólnego nad jakością powietrza w miastach. Stacje podstawowe lokalizowane są na terenach miejskich i poza miejskich. Wszystkie wykonują pomiary podstawowych zanieczyszczeń powietrza, tj.: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego, wybrane prowadzą badania w rozszerzonym zakresie, m.in. o pomiary tlenku węgla i ozonu troposferycznego. Na terenie województwa lubuskiego w 2001 roku w sieci podstawowej pracowały 2 stacje Inspekcji Ochrony Środowiska (w strefie pozamiejskiej – w Uradzie i Chyrczynie) i 3 stacje Inspekcji Sanitarnej (w miastach w Zielonej Górze w Gorzowie wlkp. i Międzyrzeczu). Stacje nadzoru ogólnego nad jakością powietrza w miastach rozmieszczane są na terenach o gęstym zaludnieniu lub w rejonie aglomeracji miejsko-przemysłowej. Dostarczają informacje o stanie aerosanitarnym miast. Podstawowy zakres badań stacji nadzoru ogólnego obejmuje pomiary: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego. Cała sieć stacji działa w ramach Inspekcji Sanitarnej.
- monitoringu regionalnego, który spełnia określone zadania związane z problemami danego regionu. Jako monitoring regionalny prowadzone były badania: w strefie przygranicznej – w celu kontroli stanu zanieczyszczenia powietrza kształtowany oddziaływaniem licznych źródeł emisji położonych na terenie Niemiec, metodami pasywnymi - w celu poszerzenia informacji o jakości powietrza na obszarach nie objętych monitoringiem krajowym.

Badania metodą z pasywnym poborem próbek wykonane zostały przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze z Delegaturą WIOŚ w Gorzowie Wlkp. w okresie od lipca 2000 r. do sierpnia 2001 r. w zakresie podstawowych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenek siarki i dwutlenek azotu. Stanowiska badawcze zlokalizowane zostały w 89 punktach pomiarowych, na obszarze 41 gmin województwa lubuskiego. Wyniki badań dla powiatu świebodzińskiego przedstawiono w formie graficznej w postaci rozkładu stężeń zanieczyszczeń na obszarze powiatu.

Rys nr 4. Rozkład stężeń dwutlenku siarki w powietrzu na obszarze powiatu świebodzińskiego na podstawie badań metodą pasywną w latach 2000÷2001 (wg WIOŚ).

Rys nr 5. Rozkład stężeń dwutlenku azotu w powietrzu na obszarze powiatu świebodzińskiego podstawie badań metodą pasywną w latach 2000÷2001 (wg WIOŚ).

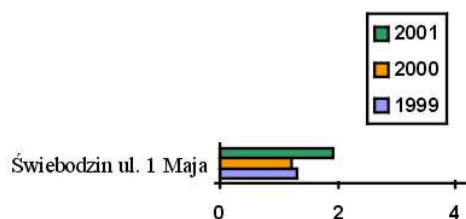
Analizując wyżej przedstawione rozkłady stężeń dwutlenku siarki i dwutlenku azotu należy stwierdzić, że jakość powietrza na obszarze powiatu świebodzińskiego charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem obszarowym. Najwyższe stężenia zanieczyszczeń, zarówno dwutlenku siarki jak i dwutlenku azotu, występują w rejonie miast, znacznie niższe stężenia rejestruje się w rejonach pozamiejskich.

Należy jednak podkreślić, że na terenie powiatu średnioroczne stężenia zarówno dwutlenku siarki jak i dwutlenku azotu nie przekroczyły obowiązujących wartości dopuszczalnych.

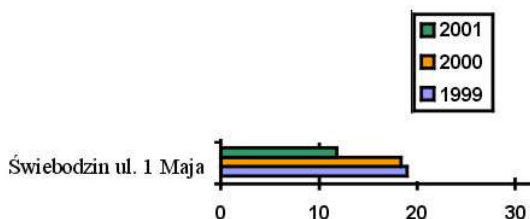
Inspekcja Sanitarna prowadzi na terenie powiatu świebodzińskiego badania imisji dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego w Świebodziźnie w 1 punkcie pomiarowym.

Wysokość stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego podlega zróżnicowaniu sezonowemu, znacznie wyższe stężenia występują w sezonie grzewczym. Z tego wynika zatem, że poziom koncentracji obu tych zanieczyszczeń determinowany jest głównie z źródeł energetycznych emisji niskiej.

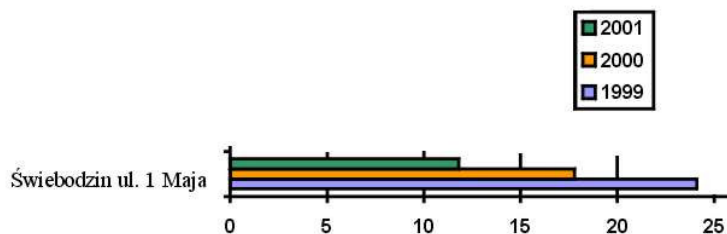
W 2001 roku, w porównaniu do lat ubiegłych, odnotowano spadek stężeń badanych zanieczyszczeń. Tendencje te obrazują rysunki 6 do 9.

Rys nr 6. Porównanie stężeń średniorocznych SO₂ [µg/m³] w latach 1999-2001

Rys nr 7. Porównanie stężeń średniorocznych NO₂ [µg/m³] w latach 1999-2001

Rys nr 8. Porównanie stężeń średniorocznych PM₁₀ [µg/m³] w latach 1999-2001

3.5 Powierzchnia ziemi.

3.5.1 Geologia i geomorfologia

Powiat Świebódzin obejmuje środkowo – wschodnią część Wysoczyzny Lubuskiej zwanej Pojezierzem Lubuskim. Stanowi ona lokalne wyniesienie ponad otaczającymi dolinami rzek Odry na południu i zachodzie, Obry na wschodzie i Warty na północy. Przez powiat przebiega wododział między głównymi rzekami regionu; Odrą i Wartą.

Małe rzeki mają tu swoje źródła i stąd płyną w różnych kierunkach. Przeważającą część powiatu obejmują moreny denne i czołowe- w okolicach Świebodzina, Łagowa, Zbąszynka, Smardzewa. Moreny denne zbudowane są przeważnie z glin zwałowych i piasków gliniastych, na których wykształciły się dobre gleby, przeważnie III i IV klasy.

Powiat świebodziński przecinają liczne rynny polodowcowe, w których rozmieszczone są głębokie jeziora rynnowe, torfowiska i rzeki otoczone łąkami.

Na południowym zachodzie przeważają piaski sandru Pliszki i Ołoboku.

Moreny czołowe położone na północy powiatu w okolicach Łagowa, Sieniawy i Lubrzy osiągają na ogół wysokość 130-193 m.n.p.m. Moreny denne w okolicach Świebodzina, Smardzewa, Dąbrówki położone są na wysokości 80 – 100 m.n.p.m. W rynnach polodowcowych położone są nie tylko największe jeziora powiatu, ale również liczne miejscowości; Świebódzin, Jordanowo, Gościkowo, Lubrza, Łagów, Szczaniec i inne. Sandr Pliszki zbudowany jest z osadów piaszczystych i dlatego na tych terenach jest najwięcej lasów- wokół miejscowości Skąpe, Łagów, Lubrza i Świebodzin (południowa zachodnia część gminy).

3.5.2 Walory krajobrazowe i stan ich ochrony.

3.5.2.1 Charakterystyka najcenniejszych elementów krajobrazu.

Obszar powiatu ukształtowany został przede wszystkim przez poznańską fazę zlodowacenia bałtyckiego, w związku z tym na jego terenie przeważa zróżnicowany krajobraz pagórkowaty i sandrowy, tylko miejscami równinno - morenowy. Jedyne w dolinach kilku niewielkich rzek, przede wszystkim stosunkowo rozległej dolinie Leniwej Obry, dominuje krajobraz dolinny, charakterystyczny dla obszarów zalewowych. Krajobraz doliny Leniwej Obry został ukształtowany w starszym plejstocenie. Zachodnia część powiatu, w rejonie Łagowa zdominowana jest przez wyraźną rzeźbę lodowcową z dużą ilością jezior i głęboko wciętych rynien lodowcowych. Część południowa ma charakter sandrowy, zajmuje go rozległy sandr krośnieński rozciągający się od Sulechowa, aż po Rzepin.

3.5.2.2 Parki Krajobrazowe.

Najcenniejsze elementy krajobrazu powiatu chronione są w granicach dwóch parków krajobrazowych - Łagowskiego, którego ponad 2/3 powierzchni leży w granicach powiatu, oraz Gryżyńskiego, którego niewielka część wchodzi w granice powiatu. W początkach lat 90. opracowano także koncepcję i dokumentację projektową Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego, który jednak dotychczas nie został utworzony. Wówczas powstała także idea utworzenia Parku Krajobrazowego Dolina Leniwej Obry.

Łagowski Park Krajobrazowy

Został utworzony w roku 1985. Zajmuje powierzchnię 4929 ha, zaś jego otulina – 6612 ha. Administracyjnie Park leży na terenie gminy Łagów w powiecie świebodzińskim oraz gminy Sulęcín w powiecie sulęcińskim. Park obejmuje najciekawszą pod względem krajobrazowym część Pojezierza Lubuskiego. W krajobrazie wyróżniają się zwłaszcza głębokie rynny polodowcowe, w których są położone malownicze jeziora. Największą z nich jest Rynna Łagowska, o długości 15 km, z którą w jej północnej części sąsiaduje kompleks wzgórz moreny czołowej z najwyższym w Parku wzgórzem Bukowiec (227 m n.p.m.). Większość obszaru Parku leży w dorzeczu Odry, której dopływem jest wypływająca w otulinie rzeka Pliszka. Do niej uchodzi odprowadzająca wody z rynny łagowskiej rzeka Łagowa. Północna część Parku jest odwadniana przez rzekę Jeziorną – dopływ Obry. Na terenie Parku i otuliny znajduje się kilkanaście większych jezior rynnowych oraz kilkadziesiąt niewielkich oczek wytopiskowych. Do większych należą jeziora: Trześniowskie (186 ha), Łagowskie (82 ha), Buszno (51 ha) i Buszenko (28 ha) oraz Malcz Północny (62 ha) i Malcz Południowy (36 ha).

Lasy zajmują ponad 65% powierzchni Parku. Dominują lasy i bory mieszane, jednak największą wartość mają rozległe partie buczyn prezentujące typ buczyny niżowej i pomorskiej. Niewielkie powierzchnie na dnie rynien i wzdłuż cieków zajmują łąki olszowe. W drzewostanach dominują sosna i buk, domieszki stanowią brzoza i dąb. Na uwagę zasługuje obecność cisa, który zwartym płatem rośnie w północnej części Parku (leśnictwo Długoszyn).

W Parku zidentyfikowano ponad 550 gatunków roślin naczyniowych, z których kilkanaście to gatunki chronione, a kilkadziesiąt – rzadkie. Do rzadszych i ciekawszych należą: paprotka zwyczajna, widłaki – spleśzczony, jałowcowaty i goździsty, przetacznik górski, orlik pospolity, gnieźnik leśny, rosziczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, bagno zwyczajne, czermień błotna, wełnianki, kocanki piaszkowe i zawciąg pospolity. W rzece Łagowej, a także w jeziorach: Trześniowskim i Łagowskim, na kamieniach występuje rzadki krasnorost *Hildebrandtia rivularis*.

W Parku licznie występują ssaki leśne: jeleń, sarna, dzik, lis, tchórz i jeź zachodni. Z drobniejszych na uwagę zasługują: ryjówka aksamitna i mała oraz rzęsorek rzeczek. Awifauna jest dosyć uboga z powodu wąskiego pasa szuwarów na jeziorach, braku podszytu w buczynach oraz nadmiernej penetracji ludzi. Z zasiedlających ten teren ptaków można wymienić: bociana czarnego, puchacza, bielika, kanię czarną, pustułkę, gągoła, zimorodka, sinika, pliszkę górską, muchołówkę małą. Jako przedstawiciele herpetofauny można zaprezentować gniewosza płamistego, rzekotkę drzewną, kumaka nizinnego, ropuchę zieloną. Wśród ryb rzadkimi gatunkami są sieja i sielawa, a wśród bezkręgowców pijawka lekarska, jelonek rogacz, kozioróg dębosz.

Na terenie Parku utworzono trzy rezerwy przyrody: "Nad Jeziorem Trześniowskim", "Buczyna Łagowska" i "Pawski Ług". Ponadto na terenie Parku znajduje się użytk ekologiczny "Torfowisko Barcikowo".

Gryżyński Park Krajobrazowy

Park został utworzony w 1996 roku. Zajmuje powierzchnię 2755 ha, z tego w powiecie Świebodzin, gm. Skąpe leży zaledwie 95 ha. Otulina obejmuje aż 20413 ha, z czego około 1/3 leży w powiecie świebodzińskim (gm. Skąpe i Łagów). Park został utworzony w celu ochrony walorów krajobrazowych i przyrodniczych polodowcowej Rynny Gryżyńskiej. Rozciąga się z północy na południe obejmując rynną pasem szerokości 2-3 km i długości 12,5 km. Występuje tu niezmiernie bogactwo form rzeźby terenu oraz akumulacji polodowcowej. Rynna została wcięta w osady sandrowe na głębokość ok. 30 m. Nachylenie zboczy waha się od 22 do 65 stopni. Zbocza są porożcinane licznymi wąwozami. Bardzo interesujące są warunki hydrograficzne Parku. W Rynnie Gryżyńskiej znajduje się 11 jezior rynnowych o łącznej powierzchni 144 ha, kilkanaście stawów o łącznej powierzchni 109 ha oraz liczne torfowiska. Wielką atrakcją są także źródła zboczowe. Lasy, stanowiące część Puszczy Lubuskiej, zajmują ponad 86% powierzchni Parku. Bór suchy i świeży zajmują połowę powierzchni Parku, bór mieszany świeży i las mieszany 40%, a zaledwie 10% przypada na bory wilgotne i bagienne oraz olsy. Na obszarze Parku znajdują się stanowiska roślin rzadkich i zagrożonych oraz objętych ścisłą ochroną. Do najbardziej interesujących należą gatunki górskie: zanokcica skalna, paprotka zwyczajna, pióropusznik strusi i czworolist pospolity oraz grupa gatunków związanych z podłożem piaszczystym: widłak spłaszczony, pomocnik baldaszkowy, gruszycki jednostronna i jednokwiatowa, goździki pyszny i piaskowy oraz mikołajek płaskolistny. Na torfowiskach rośnie m.in. nasięźrzał pospolity, rosiczki, wełnianki, przygielka biała, modrzewnica zwyczajna. Na uwagę zasługują również oraz rzadkie rośliny wodne, między innymi jeziora mniejsza i pływacz zwyczajny. W lasach Parku występują także duże ssaki. Sporadycznie pojawiają się łos i daniel, natomiast licznie występują wydra i bóbr. Jeziora i stawy stanowią ostoję wielu gatunków ptaków wodnych, a w okolicznych lasach gnieździ się m.in. bielik, bocian czarny i kania ruda.

3.5.2.3 Obszary chronionego krajobrazu.

Znaczna część powiatu świebodzińskiego od dawna chroniona była w formie obszarów chronionego krajobrazu. W roku 2002 opracowano nową koncepcję obszarów chronionego krajobrazu dla województwa lubuskiego, łączącą w jeden system obszary dawnego województwa gorzowskiego i zielonogorskiego. W efekcie różne fragmenty powiatu znalazły się w obrębie sześciu obszarów:

Bledzewska Dolina Odry i Dolina Jeziornej Strugi

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Lubrza 1,16 ha, Łagów 72,98 ha. Obszar składa się z dwóch fragmentów połączonych terenem Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego "Nietoperek". Celem ochrony jest zachowanie korytarzy ekologicznych oraz tradycyjnej, leśno-jeziorno-polnej mozaiki krajobrazowej.

Pojezierze Lubniewicko-Sulęcińskie

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Łągów 123,90 ha. Celem ochrony jest zachowanie leśno-jeziornej mozaiki krajobrazu z fragmentami krajobrazu rolniczego oraz ochrona korytarza ekologicznego Lubniewki. Wewnątrz obszaru, jednak już poza granicami powiatu, leży Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy “Uroczysko Lubniewsko”.

Zbąszyńska Dolina Obry

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Zbąszynek 238,55 ha. Celem ochrony jest zachowanie krajobrazu rynny obrzańskiej z jeziorami i wilgotnymi lasami. Obszar powinien mieć kontynuację w woj. wielkopolskim.

Rynna Paklicy i Ołoboku

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Świebodzin 5473,86 ha, Lubrza 5720,94 ha, Skąpe 4357,76 ha, Łągów 10,70 ha. Celem ochrony jest zachowanie korytarza ekologicznego oraz leśno-polno-jeziornej mozaiki krajobrazowej.

Puszcza nad Pliszką

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Skąpe 136,43 ha, Łągów 8716,58 ha. Celem ochrony jest zachowanie krajobrazu wielkiego kompleksu leśnego, dolin rzecznych i związanych z nimi korytarzy ekologicznych.

Rynny Obrzycko-Obrzańskie

Struktura powierzchni według gmin Starostwa Powiatowego w Świebodzinie: Świebodzin 446,02 ha, Szczaniec 2355,23 ha, Zbąszynek 1359,68 ha. Celem ochrony jest zachowanie korytarzy ekologicznych rynien terenowych systemu Obry i Obrzycki.

3.5.3 Struktura użytkowania gruntów**3.5.3.1 Charakterystyka i ochrona gleb – stan aktualny**

Gleby powiatu powstały z osadów polodowcowych i holocenijskich. Obszary o uboższych glebach, najczęściej wytworzonych z piasków, lub na terenach o znacznych spadkach, porastają lasy, gleby żyzniejsze wykorzystywane są w większości jako grunty rolne.

Wg danych na temat użytkowanie gruntów przy powierzchni powiatu ogółem – 93745 ha, użytki rolne stanowią 44.884 ha (w tym grunty orne 39121, sady 544, łąki 4216, pastwiska 1003), lasy i grunty leśne 40122 ha, natomiast nieużytki 8739 ha.

W lasach powiatu przeważają gleby bielcowe kwaśne lub skrytobielcowe świeże, wytworzone z piasków i żwirów polodowcowych, przede wszystkim piasków luźnych i słabogliniastych. W zachodniej i północno – zachodniej części powiatu dominują żyzniejsze gleby bielcowe na podłożu gliniastym oraz gleby brunatne właściwe, wytworzone z piasków gliniastych lekkich. W obniżeniach terenu dominują gleby mułowo bagienne, torfowe i murszowe. Ich największy kompleks występuje w dolinie Leniwej Obry.

Na terenach rolniczych największe powierzchnie zajmują na obszarze powiatu gleby zajęte przez grunty orne. Ponad 2/3 powierzchni zajmują gleby dobre (II - IV klasa bonitacji), wśród nich dominują gleby klas IIIB i IVA. Podobnie większość użytków zielonych znajduje się w III i IV klasie bonitacyjnej.

Na terenie powiatu, poza niewielkimi, nieznaczącymi powierzchniami wzdłuż szlaków komunikacyjnych, na obszarach zurbanizowanych oraz miejscach gromadzenia nawozów stałych, nie występują gleby zdegradowane przez oddziaływania przemysłowe lub inne. Na podkreślenie zasługuje natomiast zaznaczający się w ostatnich latach niedobór wody. Prawie 60% gleb jest okresowo lub stale przesuszonych. Podobnie prawie 60% powierzchni zajmują gleby kwaśne i bardzo kwaśne. Niska jest również zasobność magnezu, gdyż gleby o niskiej zasobności stanowią prawie 2/3 powierzchni powiatu. Ogólnie bonitacja gleb większości gmin powiatu w porównaniu z powiatami sąsiednimi jest jednak stosunkowo wysoka.

3.5.4 Charakterystyka wybranych elementów działalności w środowisku przyrodniczym.

3.5.4.1 Leśnictwo i gospodarka zadrzewieniami.

W stosunku do całej powierzchni powiatu wynoszącej 93745 ha lasy i grunty leśne stanowią 40122 ha, co stanowi 42,8% powierzchni. W skali kraju jest to lesistość znaczna, jednak w skali Ziemi Lubuskiej mieści znacznie się poniżej średniej.

Prawie cały obszar powiatu leży w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze, wchodząc zasadniczo w skład dwóch Nadleśnictw - Świebodzin (gm. Świebodzin, Szczaniec, Skąpe, Lubrza i Łagów) i Babimost (Szczaniec, Zbąszynek, Świebodzin). Niewielkie fragmenty gmin Skąpe i Łagów wchodzą w skład gruntów Nadleśnictw Bytnica i Sulechów (gm. Świebodzin i Skąpe), niewielkimi fragmentami gminy Łagów zarządzają Nadleśnictwa Krosno Odrz. i Torzym, natomiast północna część obszaru gminy Zbąszynek wchodzi w skład lasów Nadleśnictwa Trzciel (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie).

W związku z tym, że ponad 90% powierzchni powiatu zajmują dwa Nadleśnictwa – Świebodzin i Babimost, charakterystykę gospodarki leśnej oparto na danych z tych właśnie Nadleśnictw.

Charakter lasów najlepiej odzwierciedla skład gatunkowy oraz wiek drzewostanów. Układ gatunków lasotwórczych w Nadl. Świebodzin przedstawia się następująco: sosna – 85,1%, świerk – 0,8%, modrzew – 0,5%, inne iglaste 0,1%, buk – 3,0%, dąb – 3,0%, brzoza – 5,0%, olsza – 2,0%, inne liściaste – 0,5%. Łącznie gatunki iglaste stanowią więc aż 86,5%, liściaste zaledwie 13,5%.

W Nadl. Babimost sosna zajmuje 84,5% powierzchni, modrzew - 1,3%, świerk - 0,9%, buk 0,5%, dąb 1,8%, jesion 0,9%, brzoza 5,4%, olcha 2,3%, robinia 1,6%, topola 0,4%. Razem powierzchnia zajęta przez drzewostany zdominowane przez gatunki iglaste zajmują 86,8%, liściaste - 13,2%. Zasadnicza różnica pomiędzy wschodnią, a zachodnią częścią powiatu (odpowiednio Nadl. Babimost i Świebodzin) to znacznie większy udział buka i dębu na terenie Nadl. Świebodzin, natomiast większy udział gatunków łęgowych w Nadl. Babimost. W tym ostatnim znaczną powierzchnię zajmują ponadto sztuczne drzewostany obcego gatunku – robinii akacjowej. O wartości przyrodniczej lasów świadczyć może także udział obszarów podmokłych, w Nadl. Świebodzin lasy na siedliskach wilgotnych i podmokłych zajmują 484 ha, natomiast różnego typu bagna, mokłiska i torfowiska – 142 ha, co jest wartością stosunkowo niską.

Podany powyżej skład drzewostanów zdecydowanie nie odpowiada charakterowi siedlisk leśnych. Np. w Nadl. Świebodzin wg stanu na dzień 1.01.98 procentowy udział siedlisk według typów siedliskowych lasu przedstawia się następująco: bór mieszany świeży – 48%, las mieszany świeży – 23%, bór świeży – 15%, las świeży – 11%, las wilgotny – 2%, ols jesionowy 1,5%, pozostałe – 0,7%. Siedliska borowe zajmują – 62,1% powierzchni, lasowe 36,1%, olsy – 1,7%. Siedliska na których powinny dominować drzewostany liściaste zajmują więc prawie 39% powierzchni Nadleśnictwa, natomiast drzewostany liściaste, jak podano powyżej to zaledwie 13,5% jego powierzchni. Na 2/3 potencjalnych bogatych siedlisk lasowych występują więc drzewostany iglaste, niezgodne z siedliskiem. Stan taki jest oczywiście efektem gospodarki leśnej w minionych okresach, między innymi także faktu, że 32% powierzchni lasów Nadleśnictwa Świebodzin położona jest na gruntach porolnych.

Drugą składową charakterystyki lasów jest wiek drzewostanów. W Nadl. Świebodzin drzewostany w I klasie wieku, a więc do wieku 20 lat, zajmują 11% powierzchni, w II klasie wieku – 30%, w III kl. – 22%, w IV kl. – 18%, w V – 13%, w klasie VI i starszych, a więc ponad 100 letnie – 6%. W Nadl. Babimost układ klas wieku przedstawia się prawie identycznie, również najliczniejszą klasą (30% powierzchni drzewostanów) jest II klasa wieku (20-49 lat).

Lasy znacznej części powiatu egzystujące na słabych siedliskach, w warunkach sztucznych monokultur sosnowych i stosunkowo niskim (średnia poniżej 50 lat) wiekiem drzewostanów cechuje znaczna podatność na zagrożenia ze strony owadów, przede wszystkim brudnicy mniszki *Lymantria monacha*, ale lokalnie także strzygoni choinówki *Panolis flammea*, barczatki sosnowki *Dendrolimus pini*, przyplaszczka granatka *Phaenops cyanea* i boreczników *Diprioninae*. Prawie corocznie na terenie powiatu prowadzi się zwalczanie owadów, najczęściej w formie oprysków prowadzonych z samolotu.

Plan pozyskania drewna dla Nadleśnictwa Świebodzin na lata 1998 - 2007 zakłada etet 789.731 m³ w tym użytków rębnych - 365.921 m³, porzedrębnych 421.072 m³. Średnie roczne pozyskanie z 5 ostatnich lat wynosiło 72.618, stanowiąc 92% etatu.

Dla Nadleśnictwa Babimost etat na lata 1998 - 2007 wynosi 511.884 m³, z czego użytki rębne - 246.907 m³, użytki przedrębne - 264.977 m³. Średnie pozyskanie z lat 1998 - 2003 wynosiło 49.526 m³ co stanowi 96,7% etatu.

Powierzchnia lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa wynosi na terenie powiatu zaledwie 921 ha, z czego lasy prywatne stanowią 895 ha natomiast lasy gminne 26 ha. Pozyskanie drewna z tych lasów to zaledwie około 1300 m³ rocznie. Większość lasów posiada uproszczone plany zagospodarowania (666,5 ha), dla pozostałych (228,0 ha) wykonano inwentaryzację drzewostanów. Zadrzewienia stanowią znikomy procent powierzchni powiatu.

3.5.4.2 Łowiectwo.

Gospodarka łowiecka na terenie powiatu prowadzona jest przez koła łowieckie PZŁ oraz nadleśnictwa, w ramach obwodów wyłączonych.

Stany zwierzyny utrzymywane są sztucznie i są wypadkową potrzeb gospodarki łowieckiej oraz szkód wyrządzanych przez zwierzynę w lasach i gruntach rolnych.

Przykładowe stany zwierzyny w Nadl. Świebodzin (wiosna 2001) wynosiły: jeleń – 329 (w tym byki – 162), sarna – 1616 (w tym rogacze – 658), dzik – 681, dziciel 9. W granicach Nadleśnictwa funkcjonuje 8 obwodów dzierzawionych i 2 wyłączone. Docelowo planuje się utrzymanie stanów sarny i dzika na aktualnym poziomie, natomiast zmniejszenie liczebności jelenia do 200 szt.

W Nadl. Babimost wg stanu na rok 2001 (31 marca) występowało: jeleń – 242 (w tym byki – 108, samy – 1769 (w tym kozy – 715), dziki – 459. Ponadto w Nadl. Babimost zinwentaryzowano: daniel – 76, zając – 198, lis – 232, borsuk – 84, królik – 17, piżmak – 105, kuna – 86, tchórze – 36, bażanty – 97, kuropatwy – 156, dzikie kaczki – 249.

3.5.5 Zasoby kopalin.

Na terenie powiatu obecnie nie ma większych złóż surowców mineralnych. Eksploatowana jest ropa naftowa oraz niewielkie złoża piasków dla celów budowlanych i drogowych.

3.5.5.1 Ropa naftowa i gaz ziemny

W okolicy Radoszyna eksploatowane jest złożo ropy naftowej o wydajności ok. 20 ton na dobę. Ropie towarzyszy gaz, który jest w znacznym stopniu zasiarzony i nie jest eksploatowany.

3.5.5.2 Węgiel brunatny

Do zasobów o znaczeniu gospodarczym należały do niedawna złoża węgla brunatnego w okolicach Sieniawy w gminie Łagów wydobywane od roku 1873. Również w okolicach Lubrzy i Buczyny był eksploatowany węgiel brunatny w latach 1893-1926.

W roku 2000 kopalnia została postawiona w stan upadłości.

Eksploatacja surowców mineralnych spowodowała powstanie licznych wyrobisk po - kopalnianych, które do dnia dzisiejszego nie zostały w pełni zrehabilitowane.

W tabeli nr 7 przedstawiono strukturę gruntów zdegradowanych wymagających rekultywacji.

Tabela nr 7. Struktura gruntów zdegradowanych wymagających rekultywacji.

Gmina	ha	%
Łagów	34,29	51,4
Świebodzin	17,84	26,7
Lubrza	5,07	7,6
Skąpe	4,16	6,2
Zbąszynek	2,48	3,7
Szczaniec	2,89	4,3
Powiat	66,73	100,0

3.5.5.3 Kopaliny lecznicze.

W 1974 roku nawiercono w Łagowie ujęcie z głębokości 612,5-713,3 m z poziomu liasu. Woda posiada mineralizację 6,4 g/l. Jest to woda chlorkowo-sodowa, bromkowa (5,3-5,4 mg/l), borowa (12,8- 13,6 mg/l HBO₂), o wydajności 5m³/godz i temperaturze 21,5 C.

3.6 Hałas.

Hałas jest jedną z najpowszechniejszych uciążliwości, z jaką spotykają się ludzie mieszkający przede wszystkim w aglomeracjach miejskich. Ostatnie badania wskazują na poszerzanie się obszarów o niekorzystnym klimacie akustycznym. Dane literaturowe mówią, że około 1/3 mieszkańców Polski narażona jest na ponadnormatywny hałas.

Głównymi sprawcami hałasu są:

- komunikacja (drogowa, kolejowa),
- przemysł.

3.6.1 Źródła hałasu.

3.6.1.1 Hałas komunikacyjny.

Głównym źródłem hałasu w powiecie świebodzińskim jest ruch komunikacyjny. Na terenie powiatu badania hałasu komunikacyjnego prowadzone były przez WIOŚ w latach 1999-2000 w 4 punktach pomiarowych:

- na skrzyżowaniu dróg krajowych 2 i 3 w rejonie Świebodzina,
- w 2 punktach na terenie gminy Lubrza przy drodze krajowej nr 2,
- w 1 punkcie na terenie gminy Łagów przy drodze krajowej nr 2.

Lokalizację punktów pomiarowych przedstawiono na mapie nr 5.

• PUNKTY POMIAROWE HAŁASU DK - 2

• PUNKTY POMIAROWE HAŁASU DK - 3

Mapa nr 5. Lokalizacja punktów pomiarowych hałasu.

W 2000 roku przeprowadzono badania hałasu w punktach pomiarowych zlokalizowanych przy drodze krajowej nr 2.

Wyniki monitoringu przy drodze krajowej nr 2.

Przebadano trasę w 4 miejscowościach, gdzie przeprowadzono badania dla 16 godzin pory dziennej i 8 godzin pory nocnej na terenie miejscowości: Pożrzadło, Mostki, Wilkowo, Świebodzin. Średnia wartość równoważnego poziomu dźwięku w dzień wynosiła 76,8 dB, natomiast w nocy 71,4 dB. Zanotowano przekroczenie wartości progowych w dzień, jak i w nocy. Głównymi sprawcami przekraczania wartości dopuszczalnej dźwięku są samochody ciężarowe (głównie tzw. „TIR”).

W 1999 roku przeprowadzono badania hałasu w punkcie pomiarowym zlokalizowanym przy drodze krajowej nr 3 w rejonie Świebodzina. Pomiary hałasu przy elewacji budynków nie wykazały przekroczenia wartości progowych.

Uciążliwości związane z emisją hałasu przemysłowego występują okresowo i związane są z obiektami reprezentującymi przemysł budowlany, drzewny i spożywczy.

3.7 Pola elektromagnetyczne.

W powiecie świebodzińskim nie prowadzono badań dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych. Pola elektromagnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, wg obecnego stanu wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości. Na obszarze powiatu znajdują się potencjalne źródła pól elektromagnetycznych i należą do nich 32 stacje telefonii komórkowej oraz Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze w Jemiołowie. Lokalizację stacji telefonii komórkowej zestawiono w tabeli nr 8 i przedstawiono na mapie nr 6.

Tabela nr 8. Lokalizacja stacji telefonii komórkowej na terenie powiatu.

Sieć	Lokalizacja
Idea	Bucze, maszt własny
Plus GSM	Bucze, maszt własny
Plus GSM	Gościkowo, Masz własny operatora w pobliżu drogi nr 3
Era	Gościkowo, Maszt kratownicowy w pobliżu drogi nr 3
Idea	Gościkowo, Maszt własny operatora
Era	Gronów, Betonowy maszt przy drodze krajowej nr 2
Idea	Gronów, maszt Ery
Era	Jemiołów, Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze
Idea	Jemiołów, Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze
Plus GSM	Jemiołów, Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze
Plus GSM	Jeziory, maszt własny
Era	Mostki, Maszt własny przy stacji benzynowej
Plus GSM	Myszecin,
Era	Myszecin, Antena dookólna na maszcie Polkomtela
Plus GSM	Niesulice, maszt własny przy wylocie na Ołobok
Plus GSM	Przetocznicza, maszt własny (wg oficjalnych danych Plusa - Skąpe)
Era	Rosin, Kratownicowy maszt na peryferiach wsi
Idea	Rosin, Maszt obok stacji benzynowej SOLO przy drodze nr 3
Plus GSM	Rosin, Maszt własny operatora
Era	Skąpe, maszt własny
Plus GSM	Szczaniec, maszt Centertela
Idea	Szczaniec, maszt własny obok stacji PKP
Plus GSM	Świebodzin, antenki na pręcie na ratuszu
Idea	Świebodzin, ELTERMA - komin
Idea	Świebodzin, maszt na dachu Domu Kultury
Plus GSM	Świebodzin, Maszt w okolicach wylotu na Świecko
Era	Świebodzin, Wysoki komin na obrzeżach miasta (od strony północno-zachodniej)
Plus GSM	Toporów, maszt Ery
Era	Toporów, Maszt kratownicowy przy oczyszczalni ścieków
Idea	Zbąszynek, maszt własny na północ od dworca PKP
Era	Zbąszynek, Wieża ciśnień w okolicy dworca PKP

Plus GSM	Zbąszynek, Wieża ciśnień w okolicy dworca PKP
----------	---

Zagadnienia ochrony ludzi i środowiska przed polami elektromagnetycznymi są uregulowane przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy, prawa budowlanego, prawa ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego i przepisami sanitarnymi.

W powiecie świebodzińskim nie prowadzono badań dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych.

- **ERA GSM**
- **PLUS GSM**
- **IDEA**

Mapa nr 6. Lokalizacja stacji telefonii komórkowej.

3.8 Awary przemysłowe.

Awary przemysłowe to zdarzenia powstałe podczas procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu materiałów niebezpiecznych, w wyniku których może dojść do zagrożenia życia lub zdrowia człowieka, albo zagrożenia środowiska.

Potencjalne źródła nadzwyczajnych zagrożeń związane jest głównie z występowaniem na terenie powiatu świebodzińskiego głównych tras komunikacyjnych. Do najbardziej obciążonych tras kołowych należą trasy: Nr 2 Świecko – Poznań, oznaczona jako korytarz paneuropejski nr II, i droga Nr 3 Szczecin – Lubawka. W docelowym rozwiązaniu program rządowy przewiduje te dwie drogi jako autostrady płatne. Przez teren powiatu przebiega również magistrala E – 20 Warszawa Zachodnia - Kunowice (granica państwa) – Berlin, dwutorowa, zelektryfikowana, przebiega na terenie powiatu na długości 15km, została zaliczona do systemu UE jako magistrala oznaczona AGC (ważna).

Do najważniejszych instalacji stwarzających potencjalne zagrożenie w powiecie należy Hurtownia Paliw „PRONAFT” Sp. z o.o. w Świebodzinie, Lubuskie Zakłady Drobiarskie „ELDROB” w Świebodzinie – instalacja amoniaku (25 – 28 t amoniaku) oraz instalacja wydobywania ropy naftowej w Radoszynie.

Statystycznie corocznie w województwie lubuskim dochodzi do kilkunastu zdarzeń, których skutki mogą stwarzać zagrożenie dla człowieka i środowiska. W latach 1999 - 2001 na terenie województwa doszło do 32 awarii lub innych potencjalnie niebezpiecznych zdarzeń. Źródłem największej liczby zagrożeń był transport drogowy materiałów niebezpiecznych (udział 39%), magazynowanie materiałów niebezpiecznych i transport kolejowy materiałów (udział po 19%), transport wodny był przyczyną 10% zdarzeń.

3.9 Najważniejsze kierunki ochrony środowiska w powiecie świebodzińskim.

3.9.1 Zagrożenia środowiska.

Zagrożenia środowiska mogą mieć charakter naturalny lub antropogeniczny. Rodzaj i intensywność zagrożeń jest ściśle związana ze specyfiką danego obszaru, tj. rozwojem gospodarczym w powiązaniu z warunkami fizyczno - geograficznymi.

Zagrożenia naturalne

Na terenie powiatu świebodzińskiego zagrożenia naturalne związane ze zjawiskami meteorologicznymi i hydrologicznymi nie stanowią większego niebezpieczeństwa. Najpoważniejszym zagrożeniem jest susza glebowa, która powoduje wzrost zagrożenia pożarowego terenów leśnych. Na terenie powiatu nie występuje zagrożenie powodziowe

Zagrożeniem naturalnym gruntów rolnych i leśnych jest erozja. Na terenie powiatu świebodzińskiego zagrożenie gruntów wodną erozją powierzchniową i erozją wąwozową jest niewielkie.

Zagrożenia antropogeniczne

Mieszkalnictwo

Głównymi zagrożeniami związanymi z mieszkalnictwem na terenie powiatu świebodzińskiego są:

- Ścieki komunalne.
- Odpady komunalne.
- Niska emisja zanieczyszczeń powietrza.

Transport i Komunikacja

Podstawowe zagrożenia powodowane przez system transportowo – komunikacyjny są związane z emisją zanieczyszczeń powietrza i emisją hałasu. W związku z przebiegiem tras transportowych przez tereny wartościowe pod względem przyrodniczo-krajobrazowym, a także występowaniem związanych z transportem nadzwyczajnych zagrożeń dla środowiska, system ten może powodować degradację tych terenów. Największe potencjalne zagrożenie ze strony transportu i komunikacji występuje wzdłuż dróg krajowych (nr 2 i 3).

Gospodarka

Gospodarka stanowi źródło zagrożeń dla środowiska powodowane przez emisje ścieków, odpadów, zanieczyszczeń powietrza, hałasu i wibracji. Jej presja na środowisko powodowana jest także wykorzystaniem zasobów naturalnych i powierzchni ziemi, a także występowaniem awarii przemysłowych.

Na terenie powiatu występują instalacje, które są określone jako mogące oddziaływać na wszystkie elementy środowiska. Są one głównie związane z fermami hodowlanymi, zakładami przetwórstwa rolno-spożywczego, bazami paliw płynnych oraz składowiskiem odpadów w Jeziorach.

Turystyka i rekreacja.

Niemonitorowany rozwój turystyki i rekreacji może powodować niszczenie obszarów cennych przyrodniczo oraz stanowi zagrożenie środowiska związane z brakiem infrastruktury zabezpieczającej przed zanieczyszczeniem środowiska (kanalizacja i oczyszczanie ścieków) oraz nadmierną liczbą turystów (w tym zmotoryzowanych). Olbrzymie zagrożenie stanowi powstawanie zabudowy lotniskowej w rejonie szczególnie atrakcyjnych jezior bez właściwej infrastruktury technicznej.

Rolnictwo

Rolnictwo jest potencjalnym źródłem zanieczyszczeń obszarowych, odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) będących głównym zagrożeniem dla wód powierzchniowych i podziemnych. Istotnym zagrożeniem są fermy hodowlane i stawy rybne.

Rozwój rolnictwa intensywnego wiąże się ze sztucznym nawadnianiem (dużym poborem wody) i silnym nawożeniem. Czynniki te ułatwiają migrację biogenów do wód podziemnych.

3.9.2 Priorytety ochrony środowiska.

Na podstawie analizy istniejącego stanu środowiska można określić najważniejsze priorytety ochrony środowiska na terenie powiatu świebodzińskiego do roku 2011:

Ochrona wód:

1. Poprawa gospodarki wodno-ściekowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
2. Ograniczanie emisji zanieczyszczeń obszarowych.
3. Ochrona zlewni rzek powiatu.
4. Ochrona zlewni jezior.

Ochrona powietrza atmosferycznego:

1. Zmniejszenie emisji niskiej, w miastach i na terenach wiejskich.
2. Ograniczanie emisji przemysłowej.
3. Zmniejszenie emisji komunikacyjnej, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych, wzdłuż dróg krajowych.

Ochrona przed hałasem

1. Zmniejszenie negatywnego oddziaływania hałasu na człowieka i środowisko.

Ochrona przyrody

1. Wdrożenie systemu NATURA 2000.
2. Ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.

Ochrona powierzchni ziemi

1. Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.
2. Rewitalizacja terenów zdegradowanych.

Inne działania proekologiczne

1. Intensyfikacja edukacji ekologicznej mieszkańców.
2. Promowanie wdrażania systemów zarządzania środowiskowego.
3. Uwzględnianie w programach sektorowych zagadnień ochrony środowiska (np. w rozwoju transportu, rozwoju turystyki, itd.).

4 PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŚWIEBODZIŃSKIEGO NA LATA 2004-2011.

Zasadą przyjętą w "Programie ochrony środowiska dla powiatu świebodzińskiego", jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiającą harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną walorów środowiskowych.

Powiatowe priorytety w zakresie ochrony środowiska, strategia ochrony środowiska zawiera cele ekologiczne do 2011 roku i kierunki działań w zakresie:

- poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody,
- zrównoważonego wykorzystania materiałów, wody i energii,
- zadań systemowych: włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych, aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska, edukacja ekologiczna.

4.1 Nadrzędny cel.

Nadrzędny cel "Programu ochrony środowiska powiatu świebodzińskiego" można sformułować następująco:

Zrównoważony rozwój powiatu, w którym ochrona środowiska ma znaczący wpływ na przyszły charakter regionu i równocześnie wspiera jego rozwój gospodarczy i społeczny.

Cel ten jest zgodny z celami głównymi „Strategii rozwoju powiatu świebodzińskiego” [32], które wraz z celami operacyjnymi zostały zaadaptowane dla potrzeb programu ochrony środowiska.

4.2 Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

Strategicznym celem polityki ekologicznej państwa, na tle przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, w odniesieniu do związków środowiska ze zdrowiem jest zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe. Realizacja polityki ekologicznej powinna doprowadzić do zwiększenia bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa. Osiągnięcia tego celu trzeba dokonać przez działania systemowe obejmujące identyfikację potencjalnych i rzeczywistych zagrożeń zdrowia w środowisku, ocenę narażenia i ryzyka zdrowotnego oraz egzekwowanie przepisów dotyczących kontroli szkodliwych dla zdrowia emisji do środowiska. Podstawowym narzędziem realizacji polityki ekologicznej państwa odnoszącej się do relacji pomiędzy środowiskiem i zdrowiem są zdrowotne kryteria jakości środowiska.

4.2.1 Jakość wód.

4.2.1.1 Cel średniookresowy do 2011 roku

Osiągnięcie i ochrona dobrego stanu ekologicznego wód tak pod względem jakościowym jak i ilościowym, przy równoczesnej możliwości korzystania z wód w celach użytkowych.

Cel podany powyżej oznacza (Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r., art. 2. ust. 1), że wody powierzchniowe i podziemne powinny pozostawać w stanie ukształtowanym przez przyrodę i jednocześnie, na wyznaczonych odcinkach lub akwenach, być przydatne do:

- wykorzystania w zbiorowym zaopatrzeniu w wodę do picia,
- celów kąpielowych,
- bytowania ryb łososiowatych lub przynajmniej karpowatych, spełniając także odpowiednie wymagania na obszarach chronionych.

Przyjęte wspólne dla Unii Europejskiej regulacje prawa w zakresie gospodarki wodno-ściekowej zawarte są w następujących dyrektywach:

- Dyrektywa Rady 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych,
- Dyrektywa Rady 93/481/EWG dotycząca formularzy dla prezentowania narodowych programów przewidzianych w Art.17 Dyrektywy Rady 91/271/EWG,
- Dyrektywa Rady 76/464/EWG w sprawie odprowadzania niebezpiecznych substancji do wody, oraz dyrektywy „córkę” 82/176, 83/515, 84/156, 84/491, 86/280, 88/347, 90/415,
- Dyrektywa Rady 91/676/EWG w sprawie azotanów,
- Dyrektywa Rady 75/440/EWG w sprawie wymaganej jakości wód powierzchniowych przeznaczonych do pobierania wody pitnej w krajach członkowskich,
- Dyrektywa Rady 80/778/EWG w sprawie jakości wody przeznaczonej do picia,
- Dyrektywa Rady 98/83/WE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, uzupełniająca i zastępująca dyrektywę 80/778/EWG
- Dyrektywa Rady 76/160 dotycząca jakości wody w kąpieliskach,
- Dyrektywa Rady 77/795 ustanawiająca wspólną procedurę wymiany informacji na temat jakości wód powierzchniowych w Unii,
- Dyrektywa Rady 79/869/EWG dotycząca metod badań i częstotliwości analiz wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wody pitnej w krajach członkowskich.
- Dyrektywa Rady 80/68/EWG w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem powodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne,
- Dyrektywa Rady 78/659/EWG w sprawie jakości wód wymagających ochrony dla podtrzymania życia ryb,
- Dyrektywa Rady 79/923/EWG w sprawie jakości wód wymaganych dla hodowli skorupiaków i mięczaków.

Pozostałe obszary związane z gospodarką wodno-ściekową nie ujęte w powyższych dyrektywach, państwa członkowskie normują na poziomie krajowym.

W Polsce sprawy związane z ochroną środowiska w zakresie gospodarki wodno-ściekowej regulują następujące ustawy:

- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- Ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r.,
- Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków z dnia 7 czerwca 2001 r.,
- Ustawa o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska z dnia 29 lipca 1991 r.,
- Ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- Ustawa Prawo budowlane z dnia 25 sierpnia 1994 r.,

Podstawowym aktem prawnym regulującym sprawy w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej jest ustawa z dnia 18 lipca 2001 - Prawo Wodne.

Ustawa reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie wodami.

Wody podlegają ochronie niezależnie od tego, czyją stanowią własność. Ochrona wód polega w szczególności na:

- unikaniu, eliminacji i ograniczaniu zanieczyszczenia wód, w szczególności zanieczyszczeniami substancjami szczególnie szkodliwymi dla środowiska wodnego,
- zapobieganiu niekorzystnym zmianom naturalnych przepływów wody albo naturalnych poziomów zwierciadła wody.

Ustawa nakazuje, aby aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000 były wyposażone w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków (art. 43 ustawy). Zapis powyższy jest implementacją dyrektywy Rady nr 91/271/EWG i w negocjacjach stowarzyszeniowych Polska uzyskała 10 letni okres przejściowy (do 31.12. 2015r.) na dostosowanie do tego wymogu.

W miejscach, gdzie budowa systemów kanalizacyjnych nie przyniosłaby korzyści dla środowiska lub powodowały nadmierne koszty, należy stosować systemy indywidualne lub inne rozwiązania (art. 42 ustawy).

Produkcję rolną należy prowadzić w sposób ograniczający i zapobiegający zanieczyszczaniu wód związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Należy upowszechniać dobre praktyki rolnicze, w szczególności na drodze organizowania szkoleń dla rolników (art. 47 ustawy).

Szczególnej ochronie podlegają zasoby wód podziemnych, ustawa nakazuje, aby wody podziemne były wykorzystywane przede wszystkim do:

- zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia oraz na cele socjalno-bytowe,
- na potrzeby produkcji artykułów żywnościowych oraz farmaceutycznych.

W zakresie ochrony przed powodzią i suszą obowiązek ten ciąży na organach administracji rządowej i samorządowej (art. 81).

Problematykę wodno-ściekową reguluje również ustawa Prawo ochrony środowiska oraz ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

4.2.1.2 Kierunki działań do 2011 roku

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Kierunki działań do 2011 roku:

- Budowa i modernizacja sieci wodociągowej.

Planowane działania inwestycyjne na lata 2004 - 2007

1.	Przedsięwzięcie	Budowa sieci wodociągowej w gminie Lubrza				
	Jednostki realizujące	UG Lubrza				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		320				320
	Zróżła finansowania	Środki własne				
2.	Przedsięwzięcie	Budowa sieci wodociągowej w gminie Skąpe				
	Jednostki realizujące	UG Skąpe				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		3 000	3 000	3 000		9 000
	Zróżła finansowania					
3.	Przedsięwzięcie	Budowa studni gł. 60 m w gminie Szczaniec				
	Jednostki realizujące	UG Szczaniec				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		60	60			120
	Zróżła finansowania	Środki własne, dotacje, kredyt				
4.	Przedsięwzięcie	Modernizacja stacji wodociągowej w gminie Szczaniec				
	Jednostki realizujące	UG Szczaniec				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		60	60	50		170
	Zróżła finansowania	Środki własne, dotacje, kredyt				
5.	Przedsięwzięcie	Budowa i wymiana rurociągów przesyłowych w gminie Szczaniec				
	Jednostki realizujące	UG Szczaniec				
	Koszty w latach 2003 – 2006 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		140	240	230		610
	Zróżła finansowania	Środki własne, dotacje, kredyt				
6.	Przedsięwzięcie	Budowa sieci wodociągowej w gminie Świebodzin				
	Jednostki realizujące	UG Świebodzin				
	Koszty w latach 2003 – 2006 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		320	400	400		1 120
	Zróżła finansowania	Środki własne, dotacje				
koszty inwestycyjne		- 11 340 tys. PLN				

Dane wg pracy [24].

GOSPODARKA ŚCIEKOWA**Sektor komunalny**

Zgodnie z Wojewódzkim Programem Ochrony Środowiska, w perspektywie do 2011 roku realizacja - przedsięwzięć z zakresu porządkowania gospodarki ściekowej na terenie powiatu świebodzińskiego powinna mieć następującą kolejność:

I kolejność

- porządkowanie gospodarki ściekowej w zlewniach rzek powiatu,

II kolejność

- porządkowanie gospodarki ściekowej w mieście i gminie Świebodzin.

III kolejność

- porządkowanie gospodarki ściekowej w aglomeracjach o RLM od 2 000 do 15 000 tj. gminach: Lubrza, Skąpe, Łągów i Szczaniec.

Kolejność ta wynika ze zobowiązań międzynarodowych Polski (stanowisko negocjacyjne w negocjacjach z UE w sprawie wdrażania Dyrektywy 91/271/EWG) i zapisów Prawa Wodnego. Aglomeracje o RLM od 15 000 do 100 000 na terenie powiatu to miasto Świebodzin. Udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w Świebodziźnie wynosi 96,1 %.

Zgodnie ze „Strategią zrównoważonego rozwoju powiatu świebodzińskiego” [32] na terenie powiatu świebodzińskiego realizowane będą:

- skanalizowanie części gminy Lubrza i Skąpe oraz gminy Szczaniec i Świebodzin z odprowadzeniem ścieków na oczyszczalnię w Świebodzinie,
- skanalizowanie część gminy Lubrza z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni w m. Lubrza oraz części gminy Skąpe z odprowadzeniem do oczyszczalni w Ciborzu,
- budowę oczyszczalni ścieków w miejscowości Zbąszynek z doprowadzeniem ścieków ze Zbąszynka, Rogozińca, Dąbrówki Wlkp., Chlastawy, Kosieczyna oraz budowę oczyszczalni dla wsi Kręcko,
- dokończenie skanalizowania miejscowości Łągów z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni w Gronowie,
- wykorzystanie lokalnych oczyszczalni ścieków na terenie powiatu np. w Toporowie.

Na terenach gdzie nieekonomiczne jest budowanie sieci kanalizacyjnej, planuje się budowę małych oczyszczalni osiedlowych oraz przydomowych, lub pozostanie przy dobrze funkcjonujących szambach szczelnych opróżnianych taborem asenizacyjnym. Szczególnie dotyczy to terenów o silnie rozproszonym osadnictwie i urozmaiconej morfologii.

Planowane działania inwestycyjne na lata 2004 - 2007

1	Przedsięwzięcie	Budowa sieci kanalizacyjnej w gminie Lubrza				
	Jednostki realizujące	UG Lubrza				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		357				357
	Zróżdła finansowania	Środki własne, dotacje				
2	Przedsięwzięcie	Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Łągów				
	Jednostki realizujące	UG Łągów				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		700	700	600	600	2 600
	Zróżdła finansowania	Środki własne, środki pomocowe				
3	Przedsięwzięcie	Budowa sieci kanalizacyjnej w gminie Skąpe				
	Jednostki realizujące	UG Skąpe				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1000	2 000	9 000		12 000
	Zróżdła finansowania	Środki własne, środki pomocowe				
4	Przedsięwzięcie	Budowa kanalizacji w gminie Szczaniec				
	Jednostki realizujące	UG Szczaniec				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1 235	1 470	1 175		3 880
	Zróżdła finansowania	Środki własne, środki pomocowe				
5	Przedsięwzięcie	Budowa centralnego systemu kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Świebodzin				
	Jednostki realizujące	UG Świebodzin				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		3 500	4 500	5 555		13 555
	Zróżdła finansowania	Środki własne, fundusze SAPARD, PHARE, SPÓJNOŚCI				
6	Przedsięwzięcie	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji w gminie Zbąszynek				
	Jednostki realizujące	UMiG Zbąszynek				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		4 500	4 500	4 500	4 000	17 500
	Zróżdła finansowania	Środki własne, środki pomocowe				
koszty inwestycyjne		- 49 892 tys. PLN				

Dane wg pracy [24].

Kierunki działań do 2011 roku:

- Budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej,
- Budowa systemu oczyszczania ścieków deszczowych,
- Budowa i modernizacja gminnych oczyszczalni ścieków,
- Optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków,
- Budowa oczyszczalni przydomowych.

PRZEMYSŁ

Na terenie gmin powiatu o wielkości ładunku zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych wprowadzanych do wód powierzchniowych decydują zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego.

Zakłady te podejmują działania w zakresie:

- zmniejszenia ilości produkowanych ścieków poprzez stosowanie zamkniętych obiegów wodnych,
- budowę oczyszczalni lub systemów podczyszczania ścieków,
- oczyszczanie wód opadowych z terenów zakładu.

Polityka Ekologiczna Państwa wymaga zmniejszenia wodochłonności produkcji w okresie 1990-2010 o 50% (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle). W terminie do 2004 roku do statystyki publicznej zostaną wprowadzone wskaźniki zużycia wody i określony zakres i sposób ich wykorzystania.

Większość zakładów przemysłowych w powiecie świebodzińskim pobiera wodę z wodociągów lub własnych ujęć podziemnych.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Wspieranie i egzekwowanie od zakładów przemysłowych realizacji programów racjonalnej gospodarki wodnościekowej.
- Minimalizacja wykorzystania wód podziemnych z ujęć własnych i wody wodociągowej do celów przemysłowych.
- Budowa systemów podczyszczających wzdłuż modernizowanych i nowo powstających dróg.

ROLNICTWO

Istotnym zagadnieniem jest ochrona zasobów wodnych z tytułu działalności rolniczej. W wyniku przemian w rolnictwie prowadzących do wzrostu intensywności i koncentracji produkcji rolnej może nastąpić wzrost zanieczyszczeń środowiska z tytułu rolnictwa.

Głównie chodzi tu o przenikanie do wód gruntowych związków azotu i fosforu (powodujące eutrofizację wód powierzchniowych) oraz pozostałości po chemicznych środkach ochrony roślin. Podstawowe źródła zanieczyszczeń punktowych i obszarowych z tytułu rolnictwa to:

- niewłaściwie przechowywane nawozy mineralne i organiczne,
- pestycydy,
- ścieki z ferm hodowlanych,
- ścieki bytowe z gospodarstw domowych.

Na terenach występowania gleb lokalnie podmokłych i uwilgoconych o odczynie kwaśnym w wyniku stosowania nawozów fizjologicznie kwaśnych, nawozów naturalnych zatykających pory glebowe (np. gnojowicy), wzrasta ilość ruchomych związków żelaza i manganu, które z wód gruntowych migrują do wód głębinowych.

Działaniem redukującym wpływ rolnictwa na jakość zasobów wodnych jest jego ekologizacja między innymi poprzez realizację programów rolno-środowiskowych. Ważnym kierunkiem będzie odtwarzanie, tam gdzie to możliwe zabudowy biologicznej stref brzegowych cieków co poprawi zdolność do samooczyszczania małych cieków oraz ograniczy spływ zanieczyszczeń powierzchniowych z terenów rolniczych.

Istotnym zagadnieniem, w perspektywie wejścia Polski do UE jest intensywna edukacja rolników, grup producenckich, przedstawicieli samorządów i administracji, szczególnie w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Ograniczanie wpływu zanieczyszczeń z rolnictwa na jakość wód
- Ochrona wód przed eutrofizacją

4.2.1.3 Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Tabela nr 9. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansow.	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE								
Zaopatrzenie w wodę								
1.	Budowa i modernizacja sieci wodociągowych na terenie gmin powiatu	Urzędy Gmin	sumaryczny koszt w latach 2004 -2007 11 340				Środki własne, Środki pomocowe Kredyt Dotacje	Koordynowane
Zaopatrzenie w wodę - koszty inwestycyjne w latach 2004 – 2007 - 11 340 tys. PLN								
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE								
Gospodarka ściekowa								
2.	Porządkowanie gospodarki ściekowej w gminach.	Urzędy Gmin	sumaryczny koszt w latach 2004 – 2007 49 892				Środki własne, środki pomocowe	Koordynowane
GOSPODARKA ŚCIEKOWA: Koszty inwestycyjne w latach 2004 – 2007 - 49 892 tys. PLN								
Razem koszty inwestycyjne: 61 232 tys. PLN								
Razem koszty pozainwestycyjne i inwestycyjne: 61 232 tys. PLN								

4.2.2 Gospodarowanie odpadami.

Kwestie związane z problemem gospodarki odpadami omówiono w dokumencie „Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu świebodzińskiego na lata 2004-2011” stanowiącego integralną część programu ochrony środowiska.

4.2.3 Jakość powietrza

Strefa, jaką jest powiat świebodziński wg kryteriów ochrony zdrowia i ochrony roślin należy zaliczyć do strefy klasy A. Wyniki pomiarów SO₂, NO₂, PM₁₀, Pb, C₆H₆ i CO, kształtowały się dużo poniżej wartości dopuszczalnych. Wymaganym działaniem jest dążenie do utrzymania stężeń na niezmiennym poziomie.

4.2.3.1 Cel średniookresowy do 2011 roku.

*Poprawa jakości powietrza na obszarach miejskich powiatu.
Utrzymanie jakości powietrza na obecnym poziomie.*

Powyższy cel jest zgodny z celem zdefiniowanym w dokumencie "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010"[19].

4.2.3.2 Kierunki działań do 2011 roku.

Emisja ze źródeł komunikacyjnych

Na terenie powiatu problem emisji komunikacyjnej dotyczy głównie obszarów miejskich oraz gmin, przez które przebiegają drogi krajowe nr 2 i 3, gdzie występuje ruch tranzytowy i jednocześnie ruch uliczny.

Strategia rozwoju powiatu świebodzińskiego jako niezbędny cel określa działania zmierzające do stworzenia nowoczesnych układów komunikacyjnych z jednoczesną poprawą stanu istniejących dróg. Najbardziej problemowym obszarem ze względu na duży wpływ emisji komunikacyjnej na stężenie zanieczyszczeń powietrza jest teren miast.

Mimo że powiat należy do strefy A (strefa jakości powietrza), biorąc pod uwagę systematyczny rozwój komunikacji i wzrost liczby pojazdów należy podjąć działania z zakresu poprawy stanu nawierzchni dróg powiatowych i gminnych,

Ważnym czynnikiem zmniejszającym negatywne oddziaływanie transportu na środowisko jest poprawa stanu technicznego pojazdów i stosowanie benzyny bezołowiowej (do 2005 roku zostanie wycofana z użytkowania benzyna ołowiowa oraz dostosowanie wymagań dotyczących benzyn i oleju napędowego do norm europejskich).

Istotne znaczenie ze względu na duży udział terenów rekreacyjnych i turystycznych na terenie powiatu oraz duży udział turystów weekendowych, jest budowa parkingów, podnoszenie standardów technicznych tras rowerowych, budowa nowych tras i wprowadzanie systemu przewozów kombinowanych.

Kierunki działań do 2011:

- Bieżąca modernizacja dróg powiatowych i gminnych.
- Tworzenie układu ścieżek rowerowych.

Emisja niska

Niska emisja zanieczyszczeń znajduje odzwierciedlenie we wzrostach stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym. Sezonowe różnice poziomu stężeń, zwłaszcza SO₂, mogą być nawet kilkukrotne, zwłaszcza na terenie Świebodzina.

Głównym kierunkiem działań zogniskowanych na zmniejszeniu emisji niskiej w miastach i gminach powiatu będzie: zwiększanie sprawności urządzeń wykorzystujących węgiel, większe wykorzystanie energii odnawialnej i niekonwencjonalnej, wspieranie ekologicznych inwestycji grzewczych oraz termorenowacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnej. Kierunki te pokrywają się z zapisami w „Programie Ochrony Środowiska województwa Lubuskiego”.

Rozwój gazyfikacji na terenie powiatu świebodzińskiego stworzy potencjalne możliwości wykorzystania gazu przewodowego do celów ogrzewania pomieszczeń.

Istotnym zadaniem jest stworzenie i realizacja „Założeń do programów zaopatrzenia w ciepło i energię elektryczną”. Program takiego nie posiadają zarówno gminy jak i powiat świebodziński.

Kierunki działań do 2011:

- Wykonanie „Projektów założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe” i przyłączenie do sieci c.o. nowych odbiorców.
- Modernizacja systemów grzewczych zbiorczych i indywidualnych; wprowadzanie ekologicznych nośników energii (gaz, olej opałowy, biomasa), w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energia wodna, słoneczna, wiatrowa, pompy ciepła).
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych oraz preferowanie stosowania materiałów energooszczędnych w budownictwie.

Emisja przemysłowa

W prawie wspólnotowym wymagania dotyczące jakości urządzeń ochronnych powiązane są ściśle z problematyką dopuszczalnej emisji – emisja jest dopuszczalna, gdy nie można jej zlikwidować lub ograniczyć mimo zastosowania najlepszej dostępnej techniki (BAT/Best Available Techniques).

Na terenie powiatu występują obiekty wymagające posiadania decyzji określających wielkość gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza, dlatego też istotne jest podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz ochrony środowiska, w tym redukcji emisji przemysłowej poprzez upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego zgodnych z międzynarodowymi normami.

Kierunki działań do 2011:

- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem ISO 14 000 oraz dobrowolnych działań nienormatywnych (np. czystsza produkcja) w zakładach przemysłowych
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT)
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności funkcjonujących urządzeń.
- Systematyczna kontrola zakładów przemysłowych.

Planowane działania inwestycyjne na lata 2004 - 2007

1.	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni w Rogoźniku				
	Jednostki realizujące	SP w Świebodzinie				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
		40				40
	Źródła finansowania	Środki własne, PFOŚiGW				
2.	Przedsięwzięcie	Budowa kotłowni gazowej w Świebodzinie				
	Jednostki realizujące	SP w Świebodzinie				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
		107				107
	Źródła finansowania	Środki własne, PFOŚiGW				
3.	Przedsięwzięcie	Zmiana systemu ogrzewania w gminie Lubrza				
	Jednostki realizujące	UG Lubrza				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
		890				890
	Źródła finansowania	Środki własne				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 – 2007		- 1 037 tys. PLN				

4.2.3.3 Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.**Tabela nr 10. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansow.	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE								
SEKTOR ODDZIAŁYWANIA: Mieszkalnictwo								
1.	Opracowanie Projektów założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Starostwo Urzędy Miast Urzędy Gmin		100			Środki własne Fundusze	koordynowane
Mieszkalnictwo - koszty poza inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 100 tys. PLN								
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE								
SEKTOR ODDZIAŁYWANIA: Transport drogowy								
1.	Budowa i modernizacja infrastruktury drogowej	Zgodnie ze "Strategią rozwoju powiatu świebodzińskiego" i "Planami Zagospodarowania Przestrzennego Gmin"						
2.	Budowa ścieżek rowerowych	Urzędy Miast Urzędy Gmin	85	85	85	85	Środki własne Fundusze ekologicz.	Koordinowane
Transport drogowy - koszty w latach 2004 – 2007 - 340 tys. PLN								
SEKTOR ODDZIAŁYWANIA: Mieszkalnictwo								
1.	Modernizacja systemu ogrzewania w miastach i gminach (wykorzystanie bardziej ekologicznych źródeł energii)	Urzędy Miast Urzędy Gmin	sumaryczny koszt w latach 2004 - 2007 1 037				Środki własne, Środki pomocowe, Fundusze ekologiczne	Koordinowane
Mieszkalnictwo - koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 1 037 tys. PLN								
Razem koszty w latach 2004 – 2007 – 1 477 tys. PLN								

4.2.4 Hałas

4.2.4.1 Cel średniookresowy do 2011 roku

*Zmniejszenie skali narażenia mieszkańców miast
na ponadnormatywny poziom hałasu emitowanego przez środki transportu*

4.2.4.2 Kierunki działań do 2011

Najważniejszym celem w zakresie ochrony środowiska przed hałasem jest zmniejszenie skali narażenia mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu, co przede wszystkim dotyczy hałasu emitowanego przez środki transportu.

W powiecie świebodzińskim przekroczenia norm hałasu dotyczą obszarów położonych wzdłuż drogi krajowej nr 2. Wg art. 117 POŚ powiatowy program ochrony środowiska może wskazać obszary tych miast jako tereny, dla których dokonana będzie ocena stanu akustycznego środowiska.

Ponadto działaniami zmniejszającymi zagrożenie hałasem jest budowa ekranów akustycznych (pomocne w tym względzie będą wytyczne co do sporządzania programów operacyjnych w zakresie budowy ekranów akustycznych, które będą opracowane pod nadzorem Ministerstwa Środowiska - termin realizacji: 2006) oraz wymiana okien na dźwiękoszczelne w najbardziej newralgicznych punktach (zwłaszcza w zwartej zabudowie miejskiej).

Problem zagrożenia emisją hałasu należy integrować z aspektami planowania przestrzennego w opracowywaniu lub wprowadzaniu zmian do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie powiatu występują podmioty prowadzące działalność gospodarczą powodujące uciążliwą emisję hałasu dla najbliższego otoczenia. Kontrole instalacji emitujących nadmierny hałas do środowiska przez służby WIOŚ w znacznej mierze wymuszają na podmiotach inwestowanie w urządzenia ograniczające jego emisję (tłumiki, obudowy dźwiękoszczelne, przenoszenie instalacji do innego obiektu, skrócenie czasu pracy urządzeń).

Kierunki działań do 2011:

- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach pomiarowych (WIOŚ).
- Opracowanie map akustycznych i programów naprawczych dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg i linii kolejowych.
- Wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed hałasem z wyznaczeniem obszarów ograniczonego użytkowania wokół głównych dróg i linii kolejowych tam, gdzie przekroczony jest równoważny poziom hałasu w porze nocnej 55 dB.
- Budowa ekranów akustycznych, zwłaszcza na odcinkach planowanej autostrady.
- Kontrola emisji hałasu do środowiska z obiektów działalności gospodarczej.

4.2.4.3 Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.**Tabela nr 11. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansow.	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE								
1.	Ocena stanu akustycznego miast	Miast i gminy WIOŚ			25		Środki własne Fundusze ekologiczne	Koordinowane
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 – 2007 - 25 tys. PLN								
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE								
2.	Ograniczenie emisji hałasu poprzez inwestycje dot. infrastruktury drogowej: budowa obwodnic, poprawa nawierzchni dróg, optymalizacja płynności ruchu,	Zgodnie ze "Strategią rozwoju powiatu świebodzińskiego" i "Planami Zagospodarowania Przestrzennego Gmin koszty w ramach realizacji strategii systemu transportowego					Koordinowane	
Razem koszty w latach 2004 - 2007 - 25 tys. PLN								

4.2.5 Pola elektromagnetyczne**4.2.5.1 Cel średniookresowy do 2011 roku**

Monitoring pól elektromagnetycznych w środowisku

4.2.5.2 Kierunki działań do 2011 roku

Zgodnie z „Programem wojewódzkim ...” [24], w najbliższych latach podstawowym działaniem będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia polami elektromagnetycznymi. Ponadto, jednym z ważnych zadań służących realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami (II Polityka Ekologiczna Państwa) z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. W przypadku nowych urządzeń istotna będzie niskokonfliktowa lokalizacja.

Kierunki działań:

- Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych (WIOŚ).
- Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych (gminy).

4.2.6 Awary przemysłowe**4.2.6.1 Cel średniookresowy do 2011 roku**

Zmniejszanie zagrożenia dla mieszkańców i środowiska z powodu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych

4.2.6.2 Kierunki działań do 2011 roku

Aktualne zasady zapobiegania i przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym określa ustawa Prawo ochrony środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 roku.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie.

Potencjalne zagrożenie dla środowiska stwarza transport materiałów niebezpiecznych. Środki transportu tych materiałów powinny być przystosowane do bezpiecznego załadunku, przeładunku i rozładunku materiałów a trasy przewozów powinny zapewniać bezpieczeństwo dla mieszkańców i środowiska. Najbardziej istotnym działaniem będzie kreowanie właściwych zachowań mieszkańców w przypadku wystąpienia awarii, poprzez systematyczną edukację i informację.

Kierunki działań do 2011:

- Wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych.

4.3 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody

4.3.1 Ochrona gleb.

4.3.1.1 Kierunki ogólne.

Zasady zapobiegania erozji, których należy przestrzegać na terenie całego powiatu, a szczególnie na obszarach o zróżnicowanej deniwelacji, to:

- dostosowanie głębokości obróbki gleby do grubości wierzchniej warstwy ornej i do wymagań roślin uprawnych,
- ograniczanie szkodliwego oddziaływania na strukturę gleby (zmniejszenie częstotliwości przejazdów przez pole poprzez stosowanie zestawów maszyn, dostosowanie obciążenia kół i osi do stanu gleby, unikanie jeżdżenia po niewysuszonych miejscach) bądź likwidowanie uszkodzeń struktury gleby (poprzez wprowadzanie głęboko zakorzeniających się roślin, głębokie spulchnianie itd.), zwłaszcza na terenach o glebie wrażliwej na zgęszczenie,
- stosowanie orki równoległej do nachylenia zboczy (wzdłuż warstwic).

Wskazane jest całoroczne pokrycie podłoża, np. poprzez wprowadzanie międzyplonu, pozostawianie resztek plonów, co powinno przeciwdziałać wypłukaniu azotu i erozji gleby. Jest to bardzo ważny środek zaradczy, zwłaszcza na terenach o dużym zagrożeniu erozją, na terenach podatnych na zanieczyszczenia wodami gruntowymi oraz dla poprawienia zdolności retencji wody.

Użytki zielone, w porównaniu z polami ornymi, lepiej chronią glebę dzięki zachowaniu całorocznej pokrywy roślinnej i mniej intensywnej uprawie. Dlatego też należy przeciwdziałać zamianom użytków zielonych na pola orne, a wspierać proces przeciwny. Szczególnie w zagrożonych zalewaniem fragmentach dolin rzecznych, przy wysokich stanach wód gruntowych lub na powierzchniach uprawnych skłonnych do podmoknięcia oraz na terenach pochyłych zagrożonych erozją wodną konieczne jest przywrócenie trwałych użytków zielonych.

Wody powierzchniowe i inne wrażliwe siedliska, jak również częściowo wody gruntowe, są w znacznej mierze obciążane substancjami użyźniającymi wprowadzanymi przez rolnictwo. W celu zminimalizowania ubytków substancji odżywczych z nawozów należy zwracać uwagę na: zaopatrzenie gleby w próchnicę - dla zwiększenia zdolności magazynowania podłoża, zmniejszanie mineralizacji poprzez chroniącą próchnicę uprawę ziemi i na utrzymanie optymalnych wartości pH. Wprowadzanie nawozów organicznych stanowi przy tym istotny element rolniczego obiegu surowców i służy poprawie żyzności gleby. Wystarczający poziom próchnicy w glebie można zapewnić poprzez regularny dopływ substancji organicznych, np. w formie obornika, słomy, pozostałości plonów lub wprowadzanie roślin strączkowych.

Aby w możliwie wysokim stopniu zapobiec ubytkom substancji odżywczych (szczególnie poprzez wymywanie i związane z tym wprowadzanie ich do wód) należy, w odniesieniu do konkretnej uprawy, wprowadzać takie ilości nawozów, aby mogły one zostać w pełni wykorzystane przez rośliny. Przy nawożeniu powinno się też utrzymywać odpowiednią odległość od wód, zakrzewień i innych powierzchni graniczących z polami. Zwłaszcza w przypadku mezotroficznych wód i siedlisk lądowych należy pozostawić wolny od nawożenia pas o szerokości co najmniej 10-20 m. Na powierzchniach w wysokim stopniu obciążonych gnojówką, na których poprzez wiele lat wylewano duże jej ilości, trzeba unikać dalszego wzbogacania substancjami użyźniającymi i opracować koncepcję długoterminowego rozwiązania problemu przeżyźnienia.

W celu zminimalizowania wymywania substancji odżywczych należy rozdzielić nawożenie na dawki odpowiednie do zapotrzebowania roślin. Dużą rolę odgrywa ustalenie tego zapotrzebowania. Konieczne jest przeprowadzenie badań glebowych w 4- do 6-letnim cyklu pod kątem makro- i mikroelementów oraz możliwie corocznych badań zawartości rozpuszczalnego azotu azotanowego i łatwo dostępnego azotu amonowego.

W ramach ochrony roślin należy w pierwszej linii prowadzić działania profilaktyczne, jak odpowiednia kolejność plonów, wprowadzanie gatunków odpornych na choroby, mozaikowość upraw. Także elementy o charakterze naturalnym w obrębie użytkowych powierzchni rolniczych, takie jak zadrzewienia, zakrzewienia, oczka wodne, miedze itd., jako siedliska zwierząt pożytecznych dla rolnictwa odgrywają pozytywną rolę w ochronie roślin. Zamiast chemicznych środków ochrony roślin powinno się preferować stosowanie metod biologicznych, mechanicznych lub fizycznych (np. biologiczna kontrola szkodników, mechaniczne zwalczanie chwastów). W przypadku przeprowadzania zabiegów konieczne jest utrzymanie odpowiedniej odległości w stosunku do wrażliwych siedlisk, tj. zbiorniki wodne, murawy kserotermiczne, ubogie łąki, torfowiska, podmokłe łąki i pastwiska

W odniesieniu do gleb hydrogenicznych, szczególnie zdegradowanych przez nadmierne osuszenie, murszenie torfu i erozję, aby uniknąć dalszych szkód, należy przede wszystkim zrezygnować z dalszego odwadniania. W celu poprawienia potencjału gleby konieczne jest podniesienie obniżonego przez melioracje poziomu wód gruntowych głównie poprzez zredukowanie odwadniającego działania rowów, drenaży i przepompowni, jak również zwiększenie udziału trwałych użytków zielonych. Powinno się stworzyć zróżnicowaną mozaikę użytkową w zależności od stosunków wodnych i występowania zagrożonych gatunków. Na powierzchniach cechujących się wysokim poziomem wód gruntowych, ze skłonnością do podmoknięcia, należy preferować ekstensywne użytki zielone. Przy obróbce gleb, zwłaszcza skłonnych do zagęszczania lub zaszlamiwania gleb gliniastych i ilastych, należy zwracać uwagę na ich stan, np. unikać jazdy po nie osuszonej ziemi oraz zredukować obciążenia kół i osi.

Obszary leśne cechuje znacznie skuteczniejsza niż na terenach rolniczych ochrona zasobów glebowych. Zasadniczym zagrożeniem na terenie powiatu jest zakwaszenie i degradacja gleb leśnych poprzez nadmierną pinetyzację.

W celu odpowiedniego wykorzystanie gleb leśnych najistotniejsze jest wykonanie dla wszystkich nadleśnictw (a także dla lasów i zadrzewień niepaństwowych) map glebowo siedliskowych i przyjęcie odpowiednich zabiegów przywracających potencjał drzewostanów zgodnych z siedliskiem – na siedliskach lasowych przebudowa drzewostanów w kierunku zastąpienia drzewostanów iglastych liściastymi. W większości nadleśnictw zadania te są już z dobrym skutkiem realizowane.

W związku z rozwijającymi się programami zalesieniowymi należy zwrócić szczególną uwagę na przestrzeganie zgodności składów gatunkowych nasadzeń z siedliskiem i tam gdzie to tylko możliwe, ograniczanie wprowadzania nowych zalesień z dominacją sosny.

4.3.1.2 Cele krótkoterminowe (2004-2007).

Jako cel krótkoterminowy należy wskazać doprowadzenie do zaliczenia jak największego obszaru powiatu do stref priorytetowych bądź obszarów przyrodniczo wrażliwych przewidzianych do wprowadzania programów rolnośrodowiskowych.

Celem krótkoterminowym zmierzającym do odpowiedniego wykorzystanie gleb leśnych jest wykonanie dla wszystkich nadleśnictw (a także dla lasów i zadrzewień niepaństwowych) map glebowo siedliskowych. Jest to podstawa realizacji celu długofalowego jakim jest zapobieżenie degradacji gleb siedlisk lasowych pod drzewostanami iglastymi, przede wszystkim poprzez konsekwentną przebudowę drzewostanów.

4.3.1.3 Cele długoterminowe (2007-2011).

Zasadniczym długofalowym celem działań z zakresu ochrony gleb na terenach rolnych powinno być zabezpieczenie harmonijnego i trwale użytkowanego krajobrazu kulturowego, utrzymanie naturalnej żyzności gleby oraz unikanie zakłócania stosunków wodnych i obiegu materii, unikanie zanieczyszczania gleby, wody i powietrza. Dlatego na terenach rolniczych zasadnicze znaczenie ma utrzymanie i rozwój zróżnicowania krajobrazu, zachowanie wszystkich elementów zbliżonych do naturalnych, dostosowana do warunków lokalnych łagodna obróbka gleby oraz odpowiednio umiarkowane stosowanie nawozów i środków ochrony roślin. W dalszej perspektywie do urzeczywistnienia tych celów szczególnie nadaje się rolnictwo ekologiczne, którego rozwój na terenie powiatu należy szczególnie promować.

4.3.2 Ochrona przyrody - lista przedsięwzięć priorytetowych

4.3.2.1 Zadania krótkookresowe (2004-2007).

- Powiększyć rezerwat “Grodziszczce” o wydzielania leśne przylegające do niego od wschodu i południa.
- Utworzyć rezerwat "Mechowiska Kosobudki".
- Utworzyć powierzchniowy pomnik przyrody “Cisy Łagowskie”.
- Utworzyć użytek ekologiczny “Jezioro Bobrze”, “Torfowisko koło Żelechowa”, “Mokradła nad Leniwą Obrą”.

4.3.2.2 Zadania długookresowe (2008-2011).

- Odtworzyć dawny rezerwat “Dąbrówka Mała” nad Leniwą Obrą, obejmujący cenne lasy grądowe i łęgowe, włączyć do niego kompleks nieużytkowanych, renaturyzujących się łąk i bagien na obu brzegach rzeki.
- Powiększyć rezerwat “Dębowy Ostrów”,
- Konsekwentnie realizować plany ochrony rezerwatów,
- Doprowadzić do uznania za użytki ekologiczne:

- wszystkich obiektów torfowiskowych reprezentujących żywe ekosystemy torfowiskowe wykazanych jako bagna w operatach urządzeniowych nadleśnictw,
- oczek śródpolnych,
- dobrze zachowanych fragmentów muraw kserotermicznych i napiaskowych.

Docelowo użytki ekologiczne powinny zajmować 3-5% powierzchni powiatu.

- Na bieżąco obejmować ochroną strefową stanowiska rzadkich gatunków zwierząt,
- Realizować ochronę strefową gniazd,
- Doprowadzić do pilnego uznania za ochronne wszystkich partii lasów graniczących z terenami podmokłymi i zbiornikami wodnymi.
- Doprowadzić do realizacji zaleceń “Programów ochrony przyrody” w Nadleśnictwie.
- Przyjąć zasadę stosowania w zarybieniach wyłącznie rodzimych gatunków i populacji ryb.
- Stopniowo wycofać elementy infrastruktury łowieckiej z otoczenia ciągów turystycznych, stref ochrony gniazd i otoczenia rezerwatów i użytków.

4.3.2.3 Szacunkowe koszty realizacji zadań.

Koszty zadań krótkookresowych ocenić można na około 5-6 tys. zł. Ocena kosztów zadań długofalowych w perspektywie ponad 10 lat nie jest możliwa z uwagi na trudne do przewidzenia zmiany cen i wskaźników ekonomicznych. Już dziś można jednak powiedzieć, że aby ochrona przyrody funkcjonowała sprawnie i skutecznie przeciwstawiała się wzrastającemu naporowi działań gospodarczych, nakłady na jej realizację muszą wynosić co najmniej 2-3% budżetów jednostek różnych szczebli administracji rządowej i samorządowej, muszą więc być co najmniej kilkanaście razy wyższe od obecnych.

Szczegółową charakterystykę obszarów przedstawiają zestawienia zamieszczone w załączniku nr 1.

4.3.3 Inne formy ochrony.

4.3.3.1 Program NATURA 2000.

W latach 2002-2003 opracowano dla Polski wstępną koncepcję europejskiej sieci ochrony przyrody i krajobrazu Natura 2000. W granicach powiatu znalazły się części pięciu obszarów zaproponowanych do włączenia do programu:

- “Nietoperek” oraz fragment terenu na północ od Łagowskiego Parku Krajobrazowego.
- Pasma śródleśnych jezior i mokradeł między Sulęcinem a Łagowem.
- Fragmenty w północnej części obszaru chronionego krajobrazu Rynna Paklicy i Ołoboku.
- Dolina Pliszki.
- Dolina Leniwej Obry.

Obszary objęte programami rolnośrodowiskowymi

W związku z przygotowywanym w Polsce Krajowym Programem Rolnośrodowiskowym, tj. systemem dotacji dla rolników mającym na celu wspieranie metod gospodarki rolnej, które gwarantują zachowanie walorów środowiska i różnorodności przyrodniczej jedną część obszaru powiatu zaproponowano jako tzw. Obszar Przyrodniczo Wrażliwy, a drugą jako tzw. Strefę Priorytetową wdrażania programu. Propozycja ta jest oparta na projekcie tego Programu, opracowanym przez Ministerstwo Rolnictwa w październiku 2002 r., a częściowo także na niepublikowanych informacjach o dalszych pracach nad tym Programem i polityką jego wdrażania (Ministerstwo Rolnictwa, marzec 2003). W sierpniu 2003 program ten uległ znacznemu uproszczeniu, jednak zasadnicze założenia i założenia przestrzenne nie uległy zmianie.

Jednym z założeń Programu jest to, że wiele działań wchodzących w jego skład, będzie wdrażanych na specjalnie wyznaczonych obszarach - tzw. Obszarach Przyrodniczo Wrażliwych (tu ma nastąpić wdrożenie tzw. schematu przyrodniczego KPR) oraz Strefach Priorytetowych (w każdej ze stref ma nastąpić priorytetowe wdrożenie wybranych pakietów wchodzących w skład tzw. schematu środowiskowego, tak by rozwiązać specyficzne problemy związane z gospodarką rolną).

Obszar powiatu cechuje się licznym występowaniem elementów przyrody związanych z tradycyjnym rolnictwem. Choć nie ma wśród nich elementów nie spotykanych w innym miejscu kraju, to np. wilgotne turzycowiska, łąki i pastwiska lub zmiennowilgotne łąki trzęślicowe doliny Leniwej Obry wnoszą - wraz ze związanymi z nimi gatunkami zwierząt i roślin - istotny wkład do ochrony krajowej różnorodności biologicznej.

W województwie lubuskim docelowo proponowano się wyznaczenie czterech Obszarów Przyrodniczo Wrażliwych (o łącznej powierzchni 113 680 ha) i pięciu Stref Priorytetowych (430 187 ha). Na terenie powiatu świebodzińskiego znalazłby się jeden obszar przyrodniczo wrażliwy oraz jedna strefa priorytetowa. Ich charakterystykę przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Charakterystyka obszaru przyrodniczo wrażliwego i strefy priorytetowej na terenie powiatu świebodzińskiego.

Obszar	Definicja	Co zawiera	Priorytety zastosowania KPR
OPW Rynny Obrzańskie	Pradoliny Obry, Leniwej Obry; zespół rynien terenowych wypełnionych łąkami. 2 fragmenty. powierzchnia 17.512 ha	Bardzo cenne pod względem florystycznym i faunistycznym wilgotne łąki, z udziałem łąk trzęślicowych, w tym stanowiska pełnika europejskiego, mieczyka dachówkowatego, licznych storczyków innych rzadkich roślin.	Schemat przyrodniczy (Schemat I) KPR ze szczególnym uwzględnieniem ochrony łąk trzęślicowych, a także łąk bagiennych i pastwisk
SP Pojezierza Łagowsko-Świebodzińskiego	gminy: Łagów, Lubrza, Świebodziń, Skąpe Łączna powierzchnia: 72.801 ha	Sandrowy i morenowy krajobraz pojezierza	Ochrona zróżnicowanego krajobrazu młodoglacjalnego typowego dla Pojezierza, z udziałem świeżych łąk, oczek i torfowisk śrópolnych, zarośli, małych łąk śródleśnych. Pakiety KPR do pierwszoplanowego wdrożenia: S01, P02, P04, K04

4.3.4 Lista przedsięwzięć priorytetowych i zamierzeń, które wymagają formalizacji.

4.3.4.1 Zadania krótko- i długoterminowe.

- Rozważyć możliwość utworzenia Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego w gminie Lubrza
- Rozważyć możliwość opracowania dokumentacji i utworzenia Parku Krajobrazowego Dolina Leniwej Obry w gminach Szczaniec i Zbąszynek
- Forsować i wspierać włączenie doliny Leniwej Obry jako Obszaru Przyrodniczo Wrażliwego, a rejonu Łagowa i Świebodzina jako Stref Priorytetowych do Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego.
- Wspierać działania zmierzające do uznania obszarów zaproponowanych do realizacji programu Natura 2000.
- Projektowanie dużych inwestycji komunikacyjnych konsekwentnie poprzedzać waloryzacją przyrodniczą, rozpoznaniem szlaków wędrówek zwierząt, egzekwować przestrzeganie przez inwestorów zasad współczesnej ochrony przyrody.
- Doprowadzić do pilnego uznania za ochronne wszystkich partii lasów graniczących z terenami podmokłymi i zbiornikami wodnymi. W gospodarce leśnej prowadzonej w lasach ochronnych uwzględniać aktualne zasady gospodarki leśnej.

4.3.4.2 Projektowany Lubrzański Park Krajobrazowy

W roku 1990 opracowano dokumentację projektową Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego. Dwa fragmenty Parku leżą na terenie gminy Świebodzin i Lubrza i obejmują: jeziora Niestysz oraz Paklicko Wielkie wraz z terenami przyległymi.

Lubrzański Park Krajobrazowy proponowano do ochrony ze względu na:

- niezwykle urozmaicenie rzeźby terenu,
- znaczny udział wód powierzchniowych (na terenie Parku aż 10,5% powierzchni),
- wysoką lesistość (prawie 60%),
- bardzo dużą różnorodność krajobrazów, typów siedliskowych lasu i zbiorowisk roślinnych,
- interesującą florę i faunę,
- niewielkie zaludnieniem i brak przemysłu.

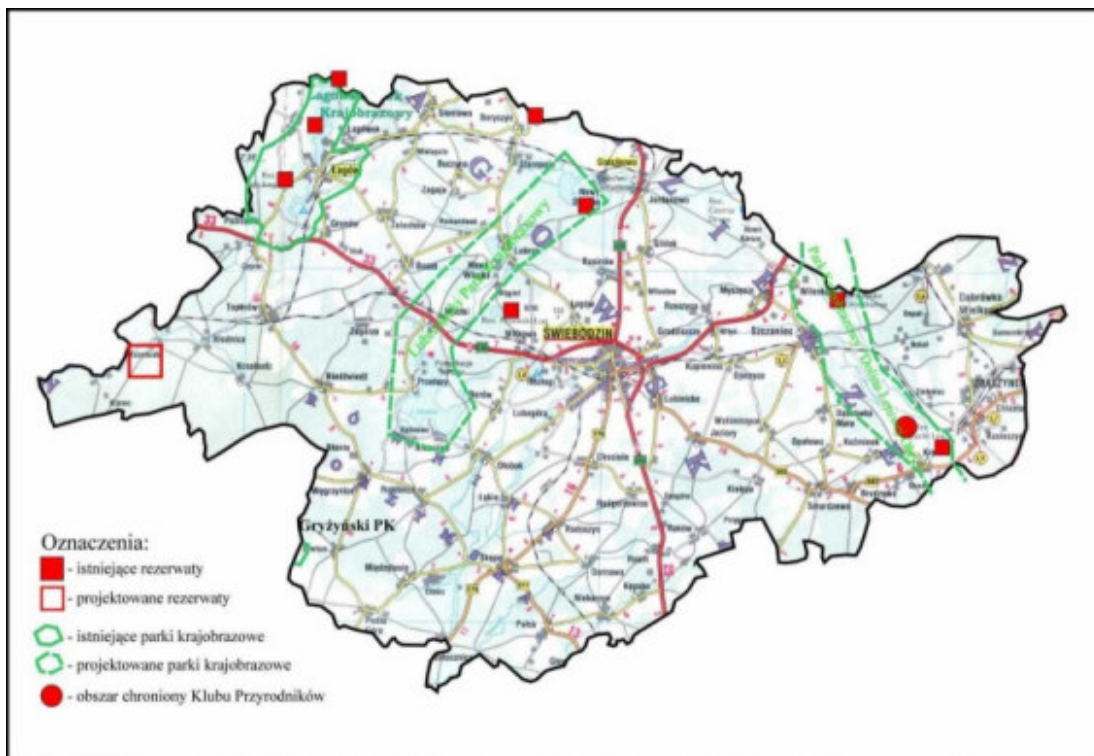
Obszar proponowanego Parku należy do najatrakcyjniejszych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym terenów Ziemi Lubuskiej. Jednocześnie wzrastająca w bardzo szybkim tempie antropopresja wymaga objęcia tego terenu specjalną ochroną i opracowania dla niego odrębnych zasad zagospodarowania przestrzennego, tak aby można było połączyć ze sobą i pogodzić cele ochrony przyrody i krajobrazu z kontrolowanym udostępnianiem terenu dla potrzeb turystyki i wypoczynku oraz rozwojem regionu.

4.3.4.3 Proponowany Park Krajobrazowy Dolina Leniwej Obry.

Pod koniec lat 80-tych powstała koncepcja utworzenia w dolinie Leniwej Obry parku krajobrazowego. Dla projektu tego opracowano jedynie wstępne uzasadnienie merytoryczne. Rozpatrywano możliwość utworzenia parku obszarze obejmującym najcenniejsze przyrodniczo fragmenty doliny leżące na terenie gmin Szczaniec i Zbąszynek. Najważniejszymi argumentami przemawiającymi za utworzeniem tu obszaru chronionego są:

- wysokie walory krajobrazowe,
- występowanie cennych ekosystemów leśnych (łęgi, olsy, grądy) oraz łąkowych,
- wyjątkowe w skali ponadregionalnej skupienie rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt,
- wyjątkowo niskie zaludnienie, brak przemysłu
- wiele zabytków wczesnego osadnictwa.

Dokładne rozpoznanie przyrodnicze oraz zbadanie czynników wpływających na utrzymanie się najcenniejszych gatunków i biocenoz są koniecznym warunkiem ich ochrony. Na mapie nr 7 przedstawiono obszary podlegające ochronie oraz proponowane do ochrony.

Mapa nr 7. Obszary podlegające ochronie oraz proponowane do ochrony.

4.3.5 Analiza zagrożeń przyrody powiatu, perspektywy ochrony, wnioski.

4.3.5.1 Analiza konfliktów pomiędzy ochroną przyrody a działalnością gospodarczą.

Eksploatacja surowców mineralnych

Zagrożeniem dla przyrody powiatu może być eksploatacja złóż węgla brunatnego, torfu i kruszywa budowlanego. Eksploatacja torfu, prowadzona często pod pretekstem kopania stawów, wiąże się z nieodwracalną degradacją torfowisk, mających ogromne znaczenie jako ostoja rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz w retencji wody.

Rozwój infrastruktury komunikacyjnej

Rozwój dróg wiąże się często z likwidacją pomnikowych, starych alei, stanowiących cenny element krajobrazu oraz ostoję bioróżnorodności, zwłaszcza w krajobrazie rolniczym.

Rozbudowa infrastruktury wiąże się też ze zwiększoną śmiertelnością fauny, zwłaszcza na drogach sąsiadujących z lasem oraz na znaczących szlakach komunikacyjnych.

Rozwój infrastruktury turystycznej

Nadmierny rozwój turystyki nie pozostaje bez wpływu na stan przyrody. Szczególnie szkodliwe są tu zbyt liczne, często dzikie biwakowiska i plaże, powstające niemal nad każdym jeziorem, rozbudowujące się ośrodki wypoczynkowe, a także niewystarczająco uregulowana kwestia odbioru śmieci i nieczystości. Niewłaściwie rozwiązany problem sanitariatów przy biwakowiskach i ośrodkach może powodować tragiczne w skutkach zanieczyszczenia zbiorników wodnych. Silnikowy sprzęt pływający na jeziorach oddziałuje niekorzystnie na liczebność fauny, szczególnie w okresie rozrodu.

Rozwój zabudowy mieszkalnej

Konflikty z zadaniami ochrony przyrody należy przewidywać szczególnie w rejonie większych ośrodków, szczególnie Świebodzina, ale także w miejscach atrakcyjnych pod względem inwestycyjnym, np. rejon Łagowa. Zagrożeniem jest zarówno samo rozszerzanie się zabudowy na tereny przyrodniczo cenne, jak też jej charakter na obszarach, gdzie obiektem ochrony jest krajobraz.

Intensyfikacja rolnictwa

Wprowadzenie ciężkiego sprzętu na tereny rolnicze prowadzi często do uszkodzenia gleby, a w konsekwencji do jej degradacji. Negatywnym z punktu widzenia ochrony przyrody zabiegiem jest komasacja gruntów, zakładanie dużych monokultur, likwidacja miedz, śródpolnych alei, zadrzewień i oczek wodnych, stanowiących ostoje bioróżnorodności w krajobrazie rolniczym.

Zagrożeniem są również nadmierne melioracje agrotechniczne, które poza tym, że przyczyniają się do erozji wodnej i wietrznej, a przez to do zmniejszenia żyzności gleby, zagrażają funkcjonowaniu pobliskich ekosystemów hydrogenicznych – torfowisk, łąk, a także wilgotnych lasów – łęgów i olsów.

Intensyfikacja leśnictwa

Zwiększenie możliwości chemicznej eliminacji niepożądanych gatunków, uważanych za szkodniki lasu, może prowadzić do trwałych zaburzeń w funkcjonowaniu ekosystemów leśnych. Zwiększenie presji ekonomicznej na lasy może prowadzić do ignorowania zaleceń gospodarki leśnej zgodnej z zasadami ochrony przyrody. Powaznym niebezpieczeństwem jest też postępująca prywatyzacja lasów i związanej z tym często rabunkowa gospodarka bez wystarczającej regulacji prawnej.

Wzrost zaludnienia i penetracji obszarów przyrodniczo wrażliwych

Obszary o szczególnym znaczeniu dla flory i fauny, które dotąd utrzymywały się w dobrym stanie ze względu na niewielką penetrację ludzką, ze względu na wzrost zaludnienia zaczynają być zagrożone. Znaczenie ma m.in. nadmierny ruch turystyczny, komunikacja, powstawanie dzikich wysypisk śmieci, kłusownictwo,

Nieprzestrzeganie prawa ochrony środowiska i ochrony przyrody

Brak znajomości prawa ochrony środowiska i ochrony przyrody, a także niekonsekwencja w egzekwowaniu tych przepisów przyczyniają się do wielu konfliktów między przyrodą a gospodarką. Wykroczenia przeciwko tym prawom rzadko są traktowane jako przestępstwa, co nie przyczynia się do wzrostu świadomości ekologicznej społeczeństwa, a wręcz wzmacnia poczucie bezkarności.

4.3.5.2 Zagadnienia kluczowe dla ochrony przyrody powiatu.

Wstępne zadania dla wybranych organów administracji i zarządców terenu, wynikające z potrzeb ochrony przyrody powiatu, obiekty proponowane do ochrony.

Wojewoda Lubuski, Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin:

- Rozważyć możliwość utworzenia Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego w gminie Lubrza
- Rozważyć możliwość opracowania dokumentacji i utworzenia Parku Krajobrazowego Dolina Leniwej Obry w gminach Szczaniec i Zbąszynek
- Forsować i wspierać włączenie doliny Leniwej Obry jako Obszaru Przyrodniczo Wrażliwego, a rejonu Łagowa i Świebodzina jako Stref Priorytetowych do Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego.
- Wspierać działania zmierzające do uznania obszarów zaproponowanych do realizacji programu Natura 2000.
- Powiększyć rezerwat "Grodziszczce" o wydzielania leśne przylegające do niego od wschodu i południa.
- Odtworzyć dawny rezerwat "Dąbrówka Mała" nad Leniwą Obrą, włączyć do niego kompleks nieużytkowanych, renaturyzujących się łąk i bagien na obu brzegach rzeki.
- Pilnie utworzyć powierzchniowy pomnik przyrody "Cisy Łagowskie".
- Pilnie utworzyć użytk ekologiczny "Jezioro Bobrze", "Torfowisko koło Żelechowa", "Mokradła nad Leniwą Obrą".
- Doprowadzić do uznania za użytki ekologiczne wszystkich obiektów torfowiskowych reprezentujących żywe ekosystemy torfowiskowe wykazanych jako bagna w operatach urzędzeniowych nadleśnictw, oczek śródpolnych oraz dobrze zachowanych fragmentów muraw kserotermicznych i napiaskowych, oraz innych cennych ekosystemów leżących na gruntach Skarbu Państwa, przeanalizować pod tym kątem zasoby AWRSP i inne grunty SP.
- Na bieżąco obejmować ochroną strefową stanowiska rzadkich gatunków ptaków.
- Przygotować i wdrożyć powiatowy program ochrony ekosystemów mokradlowych
- Wspierać programy czynnej ochrony gatunków i cennych ekosystemów
- Doprowadzić do ostatecznej likwidacji wydobywania węgla brunatnego w rejonie Sieniawy, w bezpośrednim sąsiedztwie Łagowskiego Parku Krajobrazowego.
- Projektowanie dużych inwestycji komunikacyjnych konsekwentnie poprzedzać waloryzacją przyrodniczą, rozpoznaniem szlaków wędrowek zwierząt, egzekwować przestrzeganie przez inwestorów zasad współczesnej ochrony przyrody.

Nadleśnictwa:

- Doprowadzić do pilnego uznania za ochronne wszystkich partii lasów graniczących z terenami podmokłymi i zbiornikami wodnymi. W gospodarce leśnej prowadzonej w lasach ochronnych uwzględniać aktualne zasady gospodarki leśnej.
- Doprowadzić do pilnego wykonania zaleceń "Programów ochrony przyrody w nadleśnictwie".
- Współuczestniczyć w procesie tworzenia rezerwatów i użytków ekologicznych.
- Realizować ochronę strefową gniazd.
- Realizować zalecenia przypisane gospodarce leśnej (zobacz niżej).

- Pełnić funkcję egzekutora ograniczeń narzucanych przez ochronę przyrody turystyce i rekreacji - zakaz powszechnego dostępu do rezerwatów i stref ochrony gniazd.
- Udostępnić maksymalną możliwą część pozostałego terenu (z wyjątkiem upraw, młodników itp.) “miękkim” formom turystyki i rekreacji - turystyce pieszej, rowerowej, konnej, nawet ponosząc zwiększony wysiłek w zakresie ochrony przeciwpożarowej. Zakaz wstępu do lasu wprowadzać wyłącznie w sytuacjach wyjątkowych.

Polski Związek Wędkarski, dzierżawcy jezior:

- Przyjąć zasadę stosowania w zarybieniach wyłącznie rodzimych gatunków i populacji ryb.
- Realizować zalecenia przypisane poniżej gospodarce rybackiej.

Polski Związek Łowiecki, dzierżawcy obwodów łowieckich:

- Przyjąć zasady zalecone poniżej dla gospodarki łowieckiej.
- Stopniowo przenieść elementy infrastruktury łowieckiej z otoczenia ciągów turystycznych, stref ochrony gniazd i z projektowanych otulin rezerwatów i użytków.

Podstawowe zasady ochrony przyrody, mające zastosowanie na terenie powiatu

DRZEWA POMNIKOWE:

- Należy zabezpieczyć drzewa przed zniszczeniem i uszkodzeniem.
- Oznakować tabliczką “Pomnik Przyrody” z ewentualną informacją np. o gatunku i historii drzewa,
- Sprawić by drzewo, jego historia i znaczenie było znane w miejscowości, w której rośnie.

OBIEKTY CHRONIONE:

- Strzec przed wykorzystaniem przestrzeni na inne cele, np. zabudowę czy rozwój infrastruktury.
- Strzec przed wypalaniem, zaśmiecaniem, masową penetracją ludzką.
- Oznakować, postawić tablice informacyjne.

TORFOWISKA:

- Zapewnić zachowanie stosunków wodnych. Nie odwadniać. Nie piętrzyć poziomego wód, z wyjątkiem ewentualnych, precyzyjnie zaplanowanych prac mających na celu restytucję torfowiska. Nie podejmować w sąsiedztwie torfowisk działań mogących wpłynąć na stosunki wodne. Nie lokalizować w sąsiedztwie punktów poboru wody. W lasach przylegających do torfowisk nie stosować rębni I niezależnie od siedliska.
- Nie eksploatować torfu.
- Wyjątkowo troskliwie strzec przed ogniem.

KORYTA CIEKÓW WODNYCH I ZBIORNIKI WODNE:

- Nie regulować. Pozwolić na spontaniczne kształtowanie się koryta.
- Nie wycinać drzew, krzewów nadbrzeżnych, ani innej roślinności w sąsiedztwie zbiornika lub cieku. Nie przeprowadzać rębni I w lasach przylegających do zbiorników wodnych i mokradeł.
- Nie piętrzyć cieków na terenie chronionym ani bezpośrednio poniżej niego.
- Nie usuwać drzew zwalonych w nurt cieku lub do zbiornika.

KRAJOBRAZ ROLNICZY:

- Nie niszczyć istniejących miedz, krzewów i drzew śródpolnych, oczek wodnych, zarośli ani zadrzewień, starych sadów i alei drzew owocowych,
- Tworzyć użytki ekologiczne w miejscach, gdzie zachowały się wartościowe dla fauny kompleksy śródpolnych zadrzewień z oczkiem wodnym,
- Upowszechniać regułę stosowania nawozów sztucznych wyłącznie w przypadkach uzasadnionych potrzebami gleby.
- Upowszechniać regułę stosowania herbicydów najwyżej na 95% powierzchni każdego pola, a także biologiczne metody walki z chwastami i innymi organizmami szkodliwymi dla rolnictwa – m.in. płodozmian.
- Strzec przestrzegania zakazu wypalania resztek roślinności.
- W odległości mniejszej niż 100 m od brzegów wszystkich wód powierzchniowych (rowów, cieków, zbiorników wodnych) preferować zróżnicowaniem stawek podatku rolnego użytki zielone przed uprawami polnymi.

ZADRZEWIENIA:

- Zachować wszystkie istniejące zadrzewienia, usuwane z nich drzewa zastępować nowymi. Zezwolenia na wycinkę drzew nie związaną z inwestycjami i zmianą przeznaczenia terenu wydawać wyłącznie w formie warunkowej - pod warunkiem wprowadzenia nowych nasadzeń,
- Wprowadzić zadrzewienia wzdłuż ciągów komunikacyjnych.
- Nie stosować gatunków obcych geograficznie i wykazujących tendencję do dziczenia - dotyczy przede wszystkim robinii akacjowej, a także dębu czerwonego, klonu jesionolistnego,
- Inne gatunki geograficznie obce (np. kasztanowiec, obce krzewy ozdobne) stosować wyłącznie w osiedlach ludzkich.
- Kulturować specyfikę lokalną - w zadrzewieniach wzdłuż dróg stosować przede wszystkim lipę, klon, jesion.

PARKI:

- Dążyć do odtworzenia dawnej kompozycji parku, najlepiej w oparciu o zachowane źródła historyczne,
- Nie usuwać starych próchniejących, martwych drzew.
- Nie leczyć próchniejących drzew, za wyjątkiem okazów o szczególnym znaczeniu kulturowym.
- Nie usuwać podszytów z całej powierzchni dawniej zaniedbanych parków, przynajmniej 1/4 powierzchni zachować jako "matecznik dzikości".

LASY:

- Planując skład gatunkowy drzewostanów uwzględnić skład gatunkowy drzewostanu zbiorowiska roślinnego stanowiącego potencjalną roślinność naturalną na odpowiednich siedliskach. Uwzględnić, że naturalnymi zbiorowiskami leśnymi siedlisk BMśw i LMśw są na terenie powiatu ubogie lasy liściaste, przede wszystkim z dębem bezszypułkowym.
- Nie wprowadzać gatunków obcych geograficznie - dotyczy szczególnie tawuły, czeremchy późnej, świdośliwy, dębu czerwonego, robinii akacjowej. W miarę możliwości zwalczać te gatunki w miejscach ich masowego występowania.
- Zachować pełną różnorodność rodzimie występujących gatunków, szanując jednak ich naturalne związki siedliskowe i fitosocjologiczne (dotyczy szczególnie dębu bezszypułkowego i buka).
- Prowadzić szczególnie troskliwą gospodarkę leśną na siedliskach bagiennych i wilgotnych. Na siedliskach tych powstrzymać procesy odwodnienia siedlisk, unikać rębni I i metod odnawiania lasu głęboko ingerujących w warunki siedliskowe.
- Dbać o obecność martwego drewna, w tym rozkładającej się grubizny, w lesie.

- Unikać technik prac odnowieniowych głęboko ingerujących w warunki siedliskowe.

STAWY:

- Nie wykaszć trzcinowisk i oczeretów w okresie lęgów ptaków, od połowy marca do końca lipca.
- Na kilku ekstensywnie użytkowanych stawach pozostawić rozleglejsze fragmenty nie wykaszanej roślinności.
- Aktywnie chronić stanowiska rzadkich i silnie zagrożonych gatunków ptaków.

Zasady umożliwiające włączenie pewnych celów ochrony przyrody w tok rozmaitych form gospodarki, np. gospodarki leśnej, rolniczej, rybackiej – wykaz reguł, które należy przyjąć w gospodarce, by nie wpływała ona niszcząco na lokalną przyrodę.

GOSPODARKA LEŚNA

Zasadniczy cel: Zachować istniejące walory przyrodnicze lasów i dążyć do ich unaturalniania, przy zachowaniu funkcji produkcyjnej

- W gospodarce leśnej a także gospodarce zadrzewieniami, preferować gatunki liściaste, stopniowo ograniczając dominację sosny, przy czym uwzględnić zróżnicowanie obszaru powiatu na dwie części różniące się potencjalnymi krajobrazami roślinnymi:

W części zachodniej (gmina Łagów, część gmin Skąpe i Lubrza (potencjalny krajobraz buczynowy):

- na siedliskach żyznych (LMśw-Lśw) preferować Bk,
- na siedliskach średniej żyzności preferować Dbb i Bk,
- na siedliskach ubogich preferować Dbb i So.

W części centralnej i wschodniej (potencjalny krajobraz grądowy) – pozostała część powiatu:

- na siedliskach żyznych i wilgotnych preferować Dbs i Js,
 - na siedliskach żyznych, świeżych preferować Dbs, Dbb, Gb,
 - na siedliskach średniej żyzności preferować Dbb i Gb,
 - na siedliskach ubogich preferować Dbb i So.
- Do czasu najbliższej rewizji planów urządzania lasu należy:
 - bezwzględnie wykonać opracowanie glebowo-siedliskowe i mapę roślinności potencjalnej,
 - zestawić relację między typami siedliskowymi lasu a potencjalnymi zbiorowiskami leśnymi,
 - opracować listę drzew i krzewów występujących w lasach na rozpatrywanym obszarze, wyróżnić gatunki popierane (w części zachodniej na pewno buk i dąb bezszypułkowy, w części wschodniej oba gatunki dębu, grab, lipa, jesion) tolerowane i niepożądane (robinia akacjowa),
 - przedyskutować docelowe składy drzewostanów dla poszczególnych typów siedliskowych lasu i dla poszczególnych biochor roślinności potencjalnej.

- Kontynuować, przebudowę drzewostanów w kierunku ich unaturalnienia. Do czasu wykonania szczegółowych analiz glebowo-siedliskowych realizować początkowe etapy tej przebudowy w postaci wprowadzania dębów i buka (w części zachodniej) pod okapem drzewostanów sosnowych na siedliskach "LMśw", "BMśw" i części "Bśw". Dążyć do zwiększenia udziału jesionu na niezabagnionych siedliskach zapisanych jako "OI", szczególnie w dolinie Leniwej Obry.
- Nie wprowadzać, a w miarę możliwości eliminować z fitocenozy leśnych gatunki obcego pochodzenia geograficznego, szczególnie robinie akacjową.
- Wszystkie lasy przylegające do torfowisk uznać za wodochronne.
- Wszystkie drzewostany liściaste bez udziału sosny, przekraczające wiek 100 lat, uznać za ochronne - stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody.
- W lasach wodochronnych wprowadzić:
 - zakaz stosowania rębni I,
 - zakaz używania środków chemicznych i nawozów, z wyjątkiem sytuacji katastrofalnego zagrożenia ekosystemów leśnych.
- W lasach liściastych - cennych fragmentach rodzimej przyrody prowadzić gospodarkę zapewniającą trwałe utrzymanie przez odpowiednie wydzielenia leśne charakteru "lasu ze starym drzewostanem"; dążyć do różnicowania struktury wiekowej i przestrzennej:
 - w lasach liściastych około 10% istniejącego drzewostanu pozostawić do fizjologicznej starości, naturalnej śmierci i rozkładu
 - maksymalnie wykorzystywać istniejące w drzewostanach spontaniczne odnowienia, nawet jeśli nie są najwyższej jakości.

GOSPODARKA RYBACKA

Zasadniczy cel: Unaturalnić zespoły ryb w akwenach przy zachowaniu ich atrakcyjności dla rekreacji wędkarskiej

- Nie wprowadzać obcych geograficznie gatunków ryb, istniejące stopniowo eliminować ze składu ichtiofauny.
- Zarybianie gatunkami krajowymi prowadzić materiałem rodzimym.
- W zarybieniach preferować gatunki drapieżne, szczególnie szczupaka.
- Ograniczyć niekontrolowaną budowę pomostów wędkarskich do 4 - 5 stałych punktów w obrębie zbiornika. Zadbaj o odpowiednią regulację kwestii śmieci przy pomostach wędkarskich.

GOSPODARKA ŁOWIECKA

Zasadniczy cel: Prowadzić racjonalną gospodarkę łowiecką uwzględniającą potrzeby ochrony przyrody i odbieraną jako taką w świadomości społecznej

- Ograniczyć odstrzały dzika do miejsc, w których czyni odczuwalne szkody w uprawach.
- Usunąć ambony myśliwskie ze stref ochrony ścisłej gniazd ptaków drapieżnych, a także z rejonów uczęszczanych przez turystów.
- Ograniczyć budowę nowych ambon i "wysiadek" myśliwskich ze względu na konieczność ochrony krajobrazu,
- Wspierać działania zmierzające do utrzymania różnorodności ekosystemów, szczególnie terenów podmokłych, oczek i zadrzewień śródpolnych, miedz i alei oraz łąk śródleśnych, szczególnie trzęślicowych.

TURYSTYKA I REKREACJA

Zasadniczy cel: Wykorzystać teren jako bazę turystyczno-rekreacyjną o znaczeniu lokalnym w sposób zachowujący walory jego przyrody

- Wspierać rozwój “miękkiej” turystyki i rekreacji. Szczególnie promować inicjatywy dotyczące turystyki rowerowej i pieszej.
- Dopuszczać użytkowanie turystyczne i rekreacyjne naturalnych akwenów w formie plażowania na miejscach wyznaczonych (ale nie należy tworzyć nowych takich miejsc), kąpieli, pływania po jeziorach sprzętem bezsilnikowym, wędkowania. Nie dopuszczać do używania łodzi z silnikami spalinowymi.
- Ograniczyć wędkowanie na jeziorach o najwyższych walorach przyrodniczych, ze względu na ich walory przyrodnicze.
- Szlaki turystyczne projektować tak, aby nie przebiegały przez strefy ochrony stanowisk rzadkich gatunków zwierząt. Sprawić, aby przebieg i znaczenie szlaków były znane w społeczności lokalnej oraz popularyzowane wśród turystów. Ukierunkować ruch turystyczny przez wprowadzenie oznakowań i informacji na wybranych szlakach.

Ponadto, w ramach obowiązków statutowych wszystkich jednostek należy podjąć działania, aby przyrodnicze walory terenu były znane miejscowej społeczności i by konieczność ich ochrony znalazła zrozumienie wśród lokalnej społeczności.

4.3.5.3 Perspektywy ochrony przyrody powiatu.

Stan ochrony najważniejszych walorów przyrodniczych powiatu określić można jako zadowalający. Najcenniejsze elementy przyrody, szczególnie buczyny, lasy łęgowe i łąkowe oraz torfowiska objęte zostały ochroną w formie rezerwatów przyrody. Jeden z najcenniejszych krajobrazowo obszarów - rejon Łagowa, chroniony jest w formie parku krajobrazowego. Jednak zaznaczyć należy, że znaczna część walorów przyrody powiatu nie została zabezpieczona w stopniu wystarczającym i istnieje wiele zadań z tego zakresu których realizacja w najbliższych latach jest konieczna dla zapewnienia ich skutecznej ochrony. Do zadań takich należą między innymi: objęcie skuteczną ochroną krajobrazu i przyrody doliny Leniwej Obry oraz obszaru projektowanego Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego oraz utworzenie sieci rezerwatów i użytków ekologicznych w stopniu wystarczającym chroniącej pełną reprezentację zanikających ekosystemów i siedlisk najcenniejszych gatunków.

Bez wątpienia najskuteczniejszym narzędziem wdrażania zasad ochrony przyrody na obszarach najcenniejszych po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej będzie program Natura 2000. Jego realizacja, w powiązaniu z wprowadzanymi stopniowo programami rolnośrodowiskowymi, przyczyni się do wzrostu skuteczności ochrony przyrody, szczególnie na terenach rolniczych.

4.3.6 Analiza SWOT i podsumowanie w zakresie ochrony przyrody.

Analiza słabych i silnych stron, szans i możliwości oraz zagrożeń przyrody powiatu oraz jej ochrony.

Silne strony ❑ Kompleksy i obszary o dużych walorach przyrodniczych - Buczyny Łagowskie i Doliny Leniwej Obry, Paklicy i Pliszki. ❑ Populacje rzadkich roślin i zwierząt ❑ Największe w Europie Środkowej zimowisko nietoperzy ❑ Znaczny udział lasów i innych siedlisk o cechach zbliżonych do naturalnych ❑ Istniejące obszary i obiekty chronione	Słabe strony ❑ Duży udział lasów na gruntach porolnych ❑ Duży udział fitocenoz zdegenerowanych ❑ Dominacja drzewostanów sosnowych, niewiele drzewostanów o urozmaiconej strukturze ❑ Obniżanie się poziomu wód gruntowych, przesuszenie torfowisk ❑ Degeneracja i niska różnorodność gatunkowa na znacznym obszarze łąk, sukcesja roślinności na łąkach ❑ Niedowład organizacyjny i finansowy administracji ochrony przyrody ❑ Brak ochrony wielu cennych elementów przyrody ❑ Nieprzestrzeganie prawa ochrony przyrody
Szanse, możliwości ❑ Możliwości unaturalniania i poprawiania stosunków wodnych: istniejące ciek wodne i siedliska wilgotne ❑ Możliwości urozmaicania i przebudowy drzewostanów, szczególnie na gruntach porolnych ❑ Możliwości prowadzenia edukacji przyrodniczej: cenne obiekty, dogodny dojazd, ❑ Możliwość tworzenia stref ekotonowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych, ❑ Możliwość zapewnienia skutecznej ochrony prawnej najcenniejszych obiektów ❑ Wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju turystyki	Niebezpieczeństwa, zagrożenia ❑ Presja turystyki, także zbioru grzybów. ❑ Budowa autostrady, rozwój infrastruktury komunikacyjnej ❑ Eksploatacja surowców mineralnych ❑ Zabudowa i zagospodarowywanie brzegów jezior ❑ Rozwój zabudowy mieszkalnej ❑ Intensyfikacja rolnictwa w bezpośrednim sąsiedztwie cioków i jezior

4.3.6.1 Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Tabela nr 13. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansow.	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE								
1.	Rozważyć możliwość utworzenia Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego w gminie Lubrza.	Urząd Wojewódzki Starostwo Powiatowe Urzędy Gmin	1	5	2	-	Budżet Wojewody Wojewódzki i Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska	Koordynowane
2.	Rozważyć możliwość opracowania dokumentacji i utworzenia Parku Krajobrazowego Dolina Leniwej Obry w gminach Szczaniec i Zbąszynek.	Urząd Wojewódzki Starostwo Powiatowe Urzędy Gmin	1	25	10	-	Budżet Wojewody Wojewódzki i Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska	Koordynowane
3.	Forsować i wspierać włączenie doliny Leniwej Obry jako Obszaru Przyrodniczo Wrażliwego, a rejonu Łągowa i Świebodzina jako Stref Priorytetowych do Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego.	Urząd Marszałkowski	10	5	-	-	Ministerstwo Rolnictwa	Koordynowane
4.	Wspierać działania zmierzające do uznania obszarów zaproponowanych do realizacji programu Natura 2000.	Urząd Wojewódzki	5	5	5	5	Ministerstwo Środowiska Budżet Wojewody	Koordynowane
5.	Projektowanie dużych inwestycji komunikacyjnych konsekwentnie poprzedzać waloryzacją przyrodniczą, rozpoznaniem szlaków wędrówek zwierząt, egzekwować przestrzeganie przez inwestorów zasad współczesnej ochrony przyrody.	Urząd Wojewódzki Starostwo Powiatowe	10	10	10	10	Środki inwestorów	Koordynowane
6.	Doprowadzić do pilnego uznania za ochronne wszystkich partii lasów graniczących z terenami podmokłymi i zbiornikami wodnymi. W gospodarce leśnej prowadzonej w lasach ochronnych uwzględniać aktualne zasady gospodarki leśnej.	Lasy Państwowe	2	3	-	-	Lasy Państwowe	Koordynowane
7.	Powiększyć rezerwat Grodziszcze, odtworzyć dawny rezerwat Dąbrówka Mała	Urząd Wojewódzki	5	10			Budżet Wojewody Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska	Koordynowane
8.	Uznać za użytki ekologiczne wszystkie kwalifikujące się do tego obiekty	Urząd Wojewódzki	10	15	5	5	Budżet Wojewody Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska	Koordynowane
Razem koszty pozainwestycyjne w latach 2004 – 2007 – 174 tys. PLN								
Razem koszty w latach 2004 – 2007 – 174 tys. PLN								

4.4 Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii

4.4.1 Wodochłonność i energochłonność gospodarki

Stan wyjściowy

Zgodnie z „Programem wojewódzkim” w terminie do 2004 roku, wskaźniki zużycia wody, materiałochłonności i energochłonności, zostaną wprowadzone do systemu statystyki publicznej i zostanie określony zakres i sposób wykorzystania tych wskaźników w regionalnych i lokalnych programach ochrony środowiska. Stąd stosowne limity dotyczące wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności zostaną wprowadzone do programu ochrony środowiska powiatu świebodzińskiego na początku 2005 r.

4.4.1.1 Cel średniookresowy do 2011 roku

Racjonalizacja zużycia wody i energii

4.4.1.2 Kierunki działań do 2011 roku

Zmniejszenie zużycia wody, materiałów i energii jest także najbardziej racjonalnym podejściem w dziedzinie poprawy ekonomiki produkcji. Z jednej strony zmniejsza się presja na środowisko, a z drugiej mniejsze są opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska, mniejsze koszty energii i surowców stosowanych w produkcji.

Realizacja powyższego celu ekologicznego zależy przede wszystkim od działań podejmowanych przez przemysł i energetykę zawodową, a także przez sferę komunalną.

Na szczeblu zakładu przemysłowego istotne znaczenie będą miały systemy pozwoleń zintegrowanych i w ich ramach najlepsze dostępne techniki (BAT). Znaczącą rolę odgrywa skuteczne zarządzanie środowiskiem w przemyśle (wdrażanie norm ISO 14 000, EMAS, programów "czystszej produkcji", programu "Odpowiedzialność i troska").

Działania na rzecz wprowadzenia wskaźników zużycia wody, materiałochłonności i energochłonności do pozwoleń zintegrowanych dla najbardziej wodochłonnych / materiałochłonnych / energochłonnych dziedzin produkcji, a także działalność Krajowego Centrum Najlepszych Dostępnych Technik (BAT) - przyczynią się do racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych.

Racjonalizacja zużycia wody

W powiecie świebodzińskim znajduje się kilka przedsiębiorstw, które ze względu na specyfikę zużywają znaczne ilości wody. Zakłady korzystają z wody podziemnej, która powinna być przeznaczana głównie na cele zaopatrzenia w wodę ludności. W sferze gospodarki komunalnej wskazane jest zintensyfikowanie działań przedsiębiorstw wodociągowych, ukierunkowanych na zmniejszenie strat wody w systemach przesyłowych.

Kierunki działań do 2011:

- Zmniejszenie wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych
- Kontynuacja wprowadzania zamkniętych obiegów wody i wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle
- Kontynuacja modernizacji sieci wodociągowych w celu zmniejszenia strat wody w systemach przesyłowych

Zmniejszenie energochłonności gospodarki

Założenia polityki energetycznej państwa przewidują, że w związku z urealnieniem cen energii, postępem w modernizacji i restrukturyzacji działalności gospodarczej oraz wzrostem świadomości społeczeństwa, sprzyjającej oszczędzaniu energii, zużycie energii w przeliczeniu na jednostkę krajowego produktu będzie się nadal zmniejszać i w 2010 roku zużycie powinno zmniejszyć się o ok. 25% w stosunku do 2000 r.

Osiągnięcie takiej redukcji zużycia energii będzie wymagało wprowadzenia mechanizmów pozwalających na uwzględnianie w cenach energii jej kosztów środowiskowych (opłaty produktowe od paliw, zróżnicowane w zależności od uciążliwości danego paliwa dla środowiska) oraz większego zaangażowania instytucji publicznych / przedsiębiorstw / mieszkańców w działania zmierzające do wprowadzania energooszczędnych technologii. Ograniczenie ogólnego zużycia energii (a więc zmniejszenie produkcji energii) przyniesie efekty w postaci zmniejszenia zużycia zasobów naturalnych, a także zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do środowiska.

Kierunki działań do 2011:

- Wprowadzanie energooszczędnych technologii i urządzeń w przemyśle oraz energetyce
- Zmniejszenie strat energii, zwłaszcza ciepłej w systemach przesyłowych, poprawa parametrów energetycznych budynków oraz podnoszenie sprawności wytwarzania energii

4.4.2 Wykorzystanie energii odnawialnej

Stan wyjściowy

Wykorzystanie energii odnawialnej w Unii Europejskiej, kształtuje się na poziomie 6 %. Do roku 2010 udział ten powinien wzrosnąć do przynajmniej 12 %. W Polsce przewiduje się, że w 2010 roku udział zużycia energii odnawialnej będzie na poziomie 7,5 %.

Poprzez obszar województwa lubuskiego, a tym samym powiatu świebodzińskiego przechodzi strefa korzystnych warunków wiatrowych.

W województwie lubuskim, potencjał *energii słonecznej* jest równomiernie rozłożony na całym terenie i prawie pokrywa się ze strefą korzystnych warunków wiatrowych. Średnie usłonecznienie wynosi ok. 600 godzin/rok, a nasłonecznienie ok. 900 kWh/m²/rok.

4.4.2.1 Cel średniookresowy do 2011 roku

Wzrost wykorzystania energii odnawialnej
--

4.4.2.2 Kierunki działań do 2011 roku

Podobnie jak w całym kraju, głównie ze względów ekonomicznych, (znacznie niższe koszty inwestycyjne, jak również często eksploatacyjne niż w przypadku innych źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych) największe możliwości upatruje się w rozwoju systemów przetwarzających *energię biomasy* (zrębki drewna, słoma, itp.) na energię użyteczną, głównie ciepłą (kotły opalane paliwami stałymi będą zastępowane kotłami opalanymi biomasą).

Do celów energetycznych może być wykorzystywana energia takich roślin jak wierzba czy malwa pensylwańska (promocja plantacji tych roślin) oraz biogaz powstający w wyniku fermentacji odpadów z produkcji zwierzęcej, ścieków komunalnych lub odpadów komunalnych (gaz wysypiskowy).

Należy również pamiętać o możliwości wykorzystania energii wodnej. Obecnie w powiecie znajdują się 2 małe elektrownie wodne. Udział energii odnawialnej pozyskiwanej tą drogą jest niewielki.

Mimo pozornej "ekologiczności" energii wiatrowej i wodnej, a nawet z biomasy, taka energetyka może być zagrożeniem dla zasobów krajobrazu i różnorodności biologicznej. Zatem konieczne jest uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych i krajobrazowych przy lokalizacji obiektów tych form energetyki.

Kierunki działań:

- Określenie potencjału technicznego i ekonomicznego energii odnawialnej i niekonwencjonalnej
- Uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych przy lokalizacji farm energetyki wiatrowej
- Promowanie oraz popularyzacja najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym rozwiązań technologicznych, administracyjnych i finansowych.
- Wsparcie projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej w oparciu o źródła odnawialne

4.4.3 Ochrona przed powodzią.

Na terenie powiatu nie występuje zagrożenie powodziowe.

4.5 Działania o charakterze systemowym.

4.5.1 Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych.

Zachowanie równowagi ekologicznej, przy działaniach człowieka powodujących zmiany w przyrodzie sprawia, że niezbędna jest analiza poszczególnych dziedzin gospodarki, tendencji i kierunków zmian z punktu widzenia presji wywieranej na środowisko. Włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych jest warunkiem skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa i zasady zrównoważonego rozwoju.

Poniżej przedstawiono aktualną sytuację i perspektywiczny rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki na terenie powiatu świebodzińskiego, w relacji do środowiska. Wzięto pod uwagę następujące sektory gospodarki:

- System transportowy
- Turystyka i rekreacja
- Rolnictwo i rybactwo
- Przemysł
- Osadnictwo

4.5.2 Przyszłościowy rozwój powiatu w aspekcie ochrony środowiska

4.5.2.1 System transportowy

Stan wyjściowy

Powiat świebodziński posiada wyjątkowo korzystny układ transportowy w zakresie rodzajowym, kierunkowym i przestrzennym.

Przez teren powiatu przebiegają dwie najbardziej istotne drogi krajowe; Nr 2 (E30) Świecko – Poznań, oznaczona jako korytarz paneuropejski nr II, i droga Nr 3 (E65) Szczecin – Lubawka. W docelowym rozwiązaniu program rządowy przewiduje te dwie drogi jako autostrady płatne.

Drogi publiczne

Na terenie powiatu podstawową sieć drogową stanowią drogi o nawierzchni twardej zaliczone do kategorii krajowych, wojewódzkich i powiatowych. Łącznie jest 460,1 km, w tym 68 km dróg krajowych, 54,4 km dróg wojewódzkich i 337,7 km powiatowych.

Drogi krajowe.

Droga **Nr 2** relacji Berlin – Warszawa Terespol Mińsk, przez teren powiatu przebiega na długości 38 km, posiada szerokość nawierzchni bitumicznej 11 m, w tym pobocza 2x2 m na całej długości za wyjątkiem przejścia przez miejscowość Wilkowo (9 m), przystosowana do przyjęcia obciążeń 10 ton na os pojazdu (norma UE wynosi 11,5 t/oś). Natężenie ruchu w okolicach Świebodzina wynosi 13 tys. pojazdów na dobę.

Droga krajowa **Nr 3** relacji Szczecin – Zielona Góra – Legnica – Bolków- Lubawka – Praha przebiega przez teren powiatu na odcinku 30 km, posiada szerokość nawierzchni 11 m za wyjątkiem odcinka w okolicach Świebodzina, Jordanowa i Rosina. Droga jest przystosowana do obciążeń 10 t/oś. Natężenie ruchu w okolicach Świebodzina wynosi ok. 12 tys. pojazdów na dobę.

Administracją i zarządzaniem dróg krajowych na terenie powiatu zajmuje się Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych – Oddział Południowo- Zachodni, Biuro w Zielonej Górze.

Drogi wojewódzkie

Przez teren powiatu przebiegają cztery drogi wojewódzkie:

Nr 276 – relacji Świebodzin – Krosno Odrz., o długości na terenie powiatu 18 km, szerokość nawierzchni 7 m. Natężenie ruchu ok. 800 pojazdów na dobę. Droga przechodziła kompleksową modernizację w roku 1988.

Nr 277 – relacji Sulechów Skąpe o długości 6 km na terenie powiatu, posiada nawierzchnie bitumiczną i częściowo brukową w bardzo złym stanie oraz bardzo niebezpieczne miejsca; przejazd przez Pałuck i wjazd do M. Skąpe. Dodatkowe zagrożenie stanowią drzewa wzdłuż drogi.

Nr 303 – relacji Świebodzin – Babimost, na tereni powiatu przebiega na długości 16,4 km., posiada różne szerokości nawierzchni od 3,5 do 5m. Natężenie ruchu wynosi ok. 300 pojazdów na dobę. Nawierzchnia w bardzo złym stanie. Po uruchomieniu lotniska w Babimostcie droga ta będzie pełniła b. Ważną funkcję dojazdu pasażerów i towarów z obszaru Gorzowa i Miedzyrzecza do lotniska w Babimostcie.

Nr 302 – relacji Brudzewo- Kręcko- Zbąszynek, o długości 14 km. Droga ta posiada mniejsze znaczenie komunikacyjne niż droga 303.

Organem zarządzającym drogami wojewódzkimi jest Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze.

Drogi powiatowe

Ogółem drogi powiatowe w Powiecie mają długość 418,1 km, w tym o nawierzchni twardej 337,7 i 80,4 km o nawierzchni gruntowej. Wszystkie były do roku 1998 drogi wojewódzkie na terenie miasta i gminy zakwalifikowane zostały od początku bieżącego roku, na mocy ustawy tzw. kompetencyjnej do dróg powiatowych, które są zarządzane przez Zarząd Powiatu w Świebodzinie. Funkcja ta została przekazana do powołanego Zarządu Dróg Powiatowych. Wszystkie drogi powiatowe są w V klasie technicznej, posiadają nawierzchnie o szerokości od 3,5 do 5,5m oraz różne rodzaje nawierzchni. Zasadniczą wadą tych dróg to zbyt słaba konstrukcja nawierzchni, wynosząca często 6 ton np. droga Radoszyn – Rudgerzowice – Ojerzyce – Jezioro – Rosin – Raków – Szczaniec – Jordanowo – Lubrza. Przebieg dwóch ważnych dróg krajowych i wojewódzkich sprawia, że pojazdy ciężarowe korzystają często z dróg powiatowych niszcząc nawierzchnię typu lekkiego tych dróg co przejawia się w postaci kolein, deformacji, załamania krawędzi jezdni a w efekcie przedwczesnym ich wyeksploatowaniem.

Drogi powiatowe zarządzane są przez Zarząd Powiatu Świebodzin. Zarząd Powiatu powołał specjalistyczną jednostkę wykonawczą – Zarząd Dróg Powiatowych.

Zadania w zakresie rozwoju oraz zmian przebiegu i parametrów sieci dróg

Jako priorytetowe zadania Urząd Marszałkowski przyjął:

- budowę autostrady A-2 wraz z planowanym MOP-em w okolicach Myszęcina i planowanym węzłem autostradowym z autostradą A-3 w okolicach Jordanowi.
- wykonanie pełnej obwodnicy Świebodzina w ciągu drogi krajowej Nr 3.
- czynić starania aby drogę krajową Nr 3 zaliczyć do dróg ekspresowych w wyłączyć z obecnego programu budowy autostrad.
- wykonanie kompleksowej modernizacji drogi Nr 303.

W zakresie dróg powiatowych:

- modernizacja ulicy Kosiecznińskiej w Zbąszynku.
- budowa obwodnicy Chlastawy i chodników w m. Chociule.
- modernizacja drogi Nr 49332 Wilkowo- Borów – Ołobok.
- modernizacja drogi Nr 49328 Radoszyn- Ołobok, Mostki.

Ocenia się, że 80% nawierzchni bitumicznej wymaga pilnej odnowy a wszystkie nawierzchnie brukowe, zwłaszcza w miejscowościach wymagają profilowania. Z bieżącego utrzymania pilne do wykonania są prace związane z odwodnieniem, profilowaniem poboczy, uzupełnieniem ubytków nawierzchni, oczyszczeniem rowów przydrożnych, wycinka drzew i krzewów ograniczających widoczność.

Komunikacja kolejowa

Przez teren powiatu przebiegają następujące linie kolejowe:

- magistrala E – 20 Warszawa Zachodnia - Kunowice (granica państwa) – Berlin, dwutorowa, zelektryfikowana, przebiega na terenie gminy na długości 15km, została zaliczona do systemu UE jako magistrala oznaczona AGC (ważna).
- Szlak torowy na terenie gminy został przebudowany i dostosowany do rozwijania prędkości do 160km/godz. Nie zostały natomiast przebudowane dwie stacje z układem sterowniczo – torowym w Świebodzinie i Wilkowie. Ruch pasażerski to 12 par pociągów dalekobieżnych na dobę.

- Linia państwowa nr 358 Zielona Góra – Sulechów- Zbąszynek, na terenie powiatu na długości 4 km.
- Linia o znaczeniu państwowym nr 367 Zbąszynek – Międzyrzecz – Gorzów Wlkp. o długości 8 km na terenie powiatu
- linia kolejowa jednotorowa, oznaczona wg wykazu D – 29 nr 384 normalnotorowa relacji Świebodzin – Sulechów, na terenie gminy na długości 7km, od 1 lipca 1999 roku jest nieczynna dla ruchu pasażerskiego, przewiduje się pozostawić dla ruchu towarowego. Linia ta była wykorzystywana przez wytwornie mas bitumicznych Zarządu Dróg w Świebodzinie, wytwornie mas bitumicznych w Chociu, oraz przez elewatory zbożowe. Ze względu na zły stan torów notowane były liczne przypadki wykolejenia pociągów.
- linia kolejowa jednotorowa, oznaczona wg wykazu D – 29 nr 375 normalnotorowa, relacji Międzyrzecz – Łagów – Toporów, nieczynna od października 1994 r.. Zamknięcie linii nastąpiło ze względu na zły stan torów oraz brak zainteresowania przewoźnika oraz pasażerów. Po wykonaniu napraw oraz zgłoszeniu potrzeb przewozowych jest możliwość włączenia tego szlaku do eksploatacji.

Łączna długość linii kolejowych na terenie powiatu wynosi 104 km w tym 48 km linii magistralnej, 12 km linii państwowych czynnych i 44 km linii nieczynnych.

Linie kolejowe podlegają Zachodniej DOKP w Poznaniu. Według klasyfikacji PKP D – 29 linia kolejowa E – 20 została zakwalifikowana do pierwszorzędowych i w planach Zachodniej DOKP w Poznaniu planowana jest w perspektywie do modernizacji. Zamierzenia modernizacyjne przewidziane przez Dyрекcję Okręgu Infrastruktury Kolejowej w Poznaniu – Wydział Inwestycji i Rozwoju, zostały złożone przez Biuro Projektów kolejowych w Poznaniu we wniosku o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Decyzja w powyższej sprawie została wydana przez Urząd Miejski w Świebodzinie (decyzja Nr 11/1/99 z dnia 12.03.1999 roku).

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju systemu transportowego

- Emisja zanieczyszczeń
- Emisja hałasu komunikacyjnego
- Awarie transportowe
- Degradacja terenów cennych przyrodniczo
- Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych

Cel ekologiczny rozwoju systemu transportowego do 2011 roku

Racjonalny rozwój systemu transportowego uwzględniający rozwiązania zmniejszające lub eliminujące wpływ transportu na środowisko.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju systemu transportowego:

- Poprawa standardów technicznych sieci drogowej.
- Zwiększenie przepustowości i płynności ruchu drogowego.
- Zwiększenie roli transportu kolejowego.
- Usprawnienie transportu tranzytowego.
- Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

4.5.2.2 Turystyka i rekreacja

Warunki naturalne powiatu świebodzińskiego stwarzają szczególne możliwości rozwoju funkcji turystycznej. Na atrakcyjność turystyczną powiatu wpływają: położenie i klimat, urozmaicona rzeźba terenu, jeziora i lasy oraz czyste środowisko.

Atrakcyjność turystyczną powiatu podnoszą interesujące zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym. Nie są one jednak należycie eksponowane, eksploatowane i promowane. Na terenach wiejskich duże znaczenie powinna mieć agroturystyka, traktowana nie tylko jako możliwość aktywizacji gospodarczej wsi, lecz również jako jedna z popularnych form turystyki. Oferta agroturystyczna powiatu obejmuje zaledwie kilka gospodarstw.

Trasy rowerowe:

Dotychczas brak na terenie gminy Świebodzin oznakowanych tras rowerowych. W sezonie letnim ze Świebodzina nad jezioro Niesłysz przez Ołobok do Niesulic, turyści poruszają się głównie rowerami. Inną trasą prowadzącą nad jeziora ze Świebodzina jest trasa przez Wilkowo-Borów do Niesulic lub do Tyczyna (Krzeczkowa). Młodzieżowe grupy rowerowe korzystają z nieoznaczonych tras rowerowych ze Świebodzina przez Ługowo do Lubrzy lub dalej przez Bucze i Zelechów do Łagowa.

Projektowane trasy rowerowe:

W "Studium komunikacji rowerowej na obszarze woj. zielonogórskiego" opracowanej w 1993 roku na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu w Zielonej Górze przewiduje się przebieg przez gminę Świebodzin 3 tras rowerowych o znaczeniu wojewódzkim:

- trasa RW-1. Słubice- Łagów-Lubrza-Jordanowo-Glińsk-Grodziszcz-Rzeczyna-Kupienino-Ojczyce-Szczaniec-Zbąszyń –Nowy Tomyśl.
- trasa RW-7. Świebodzin-Lubogóra-Ołobo-Niesulice-Gryżyna-Grabin-Radomia-Nietkowice.
- trasa RW-9. Świebodzin-Lubinicko-Rudgerzowice-Osogóra-Raków-Buków-Sulechów-Zielona Góra-Kożuchów-Nowe Miasteczko.

Należałoby rozważyć możliwość poprowadzenia trasy rowerowej ze Świebodzina w kierunku Babimostu przez Jezioro-Smardzewo.

Turystyka piesza

Na terenie Gminy Świebodzin znajduje się ścieżka przyrodnicza i Zielony Szlak Turystyczny następującym przebiegu trasy:

- ścieżka przyrodnicza Niesulice wschodnim brzegiem jeziora Niesłysz, przez Grodzisko do leśniczówki Tyczyno (Krzeczkowo) o dł. 6 km.
- szlak Zielony Świebodzin –dworzec PKP i PKS- Rozłogi (4km)- Wilkowo kemping nad jeziorem (5,5 km) Tyczyno leśniczówka (12km) Grodzisko nad jeziorem Niesłysz (15,0km)- Ołobok (18,0km)-Niesulice (20km)-Przełazy (24 km)- Mostki –Bucze- Łagów(39km)- Sieniawa- Staropole-Nowy Dworek (50km)- Gościkowo (58km)-Szumiąca Babowicko-Lubikowo koło Rokitna (90,5 km).

Na terenie Gminy Zbąszynem znajdują się:

- **Szlak Czerwony** - Szlak turystyki pieszej ZG 3007c na terenie gminy: Od Nowej Wsi Zbąskiej do Kosieczyna – Chlastawy- Zbąszynka_ Dąbrówki o Strzyżewa,

- **Szlak Żółty** 3029y Zbąszynek – Babimost, trasa na terenie gminy: Zbąszynek, wiadukt kolejowy, Nowy Gościniec – Kręck, Kręcko Winnica- Podmokle

Główne zagrożenia środowiska z tytułu turystyki i rekreacji

- Dzikie zagospodarowanie obszarów cennych przyrodniczo w tym dolin rzek i brzegów jezior.
- Zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych ze względu na brak uzbrojenia terenów pod turystykę.
- Niszczenie środowiska leśnego i walorów przyrodniczych poprzez wzrastającą liczbę turystów, szczególnie zmotoryzowanych.
- Nadmierny rozwój przestrzenny zespołów lotniskowych.
- Niszczenie walorów środowiska kulturowego.

Cel ekologiczny rozwoju turystyki i rekreacji do 2011 roku

Wykorzystać teren jako bazę turystyczno-rekreacyjną o znaczeniu lokalnym w sposób zachowujący walory jego przyrody

Kierunki rozwoju turystyki i rekreacji do 2011 roku

Rozwój turystyki i rekreacji na terenie powiatu świebodzińskiego jest ujęty w „Strategii rozwoju powiatu ..”. Realizacja celu sformułowanego jako Rozwój funkcji turystycznej i zdrowotno-rehabilitacyjnej ma nastąpić poprzez:

- modernizację i rozbudowę istniejącej infrastruktury turystycznej oraz dostosowanie do standardów europejskich,
- wytyczenie i budowa szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, wodnych) na terenie powiatu przy współpracy z gminami,
- identyfikacja obszarów powiatu pod względem tradycji, zasobów historycznych, kulturowych i turystycznych, umożliwiających kreowanie i rozwój produktu turystycznego i zdrowotno-rehabilitacyjnego. Wspieranie działań mających na celu kreowanie nowych i rozwój już istniejących produktów turystycznych i zdrowotno-rehabilitacyjnych powiatu
- wypracowanie sprawnie funkcjonującego systemu współpracy pomiędzy gminami, powiatem a przedsiębiorcami sektora turystyki, organizacjami turystycznymi, utworzenie lokalnej organizacji turystycznej,
- wypracowanie i sukcesywne wdrażanie programu rozwoju i promocji turystyki w powiecie. Prowadzenie badań marketingowych w zakresie turystyki powiatu,
- współpracę z gminami powiatu w opracowaniu i wdrażaniu programu rozwoju i promocji turystyki,
- współudział w stworzeniu zintegrowanego systemu informacji turystycznej i rezerwacji miejsc noclegowych w powiecie.

Rozwój agroturystyki i ekoturystyki

Rozwijająca się intensywnie w ciągu ostatnich lat agroturystyka, stanowi rodzaj wypoczynku na wsi w tradycyjnym gospodarstwie rolnym. Ta forma turystyki pozwala na zachowanie rodzinnych gospodarstw rolnych, zachowanie tradycji kulturowych a dla rolników jest alternatywą poszukiwania innych źródeł dochodu. Dla uatrakcyjnienia bazy agroturystycznej konieczne stanie się wyposażenie gospodarstw w sprzęt do pływania, wędkowania i uprawiania czynnych form turystyki. Kolejną formą turystyki przyjaznej środowisku lub harmonijnej (z zasobami środowiska) jest ekoturystyka. Podstawową ideą popierającą koncepcję ekoturystyki jest większy udział polskiego kapitału. Nacisk kładziony będzie na rozwój lokalny i marketing wakacyjny.

Przykładem mogą być hotele należące do lokalnego właściciela, wybudowane przez lokalnych pracowników z lokalnego materiału, w których turystom serwuje się lokalnie wytworzoną żywność i napoje oraz dysponuje się dobrze przeszkolonymi lokalnymi przewodnikami. Przemysłany rozwój ekoturystyki będzie się przyczyniał do zdrowego spędzenia czasu wolnego jak również do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

Rozwój turystyki kwalifikowanej

Na terenie powiatu świebodzińskiego istnieją warunki do rozwoju różnych form turystyki kwalifikowanej. Odrębność i różnorodność krajobrazowa i przyrodnicza gmin powiatu sprawiają, że istotne będzie sprecyzowanie rodzajów rozwijanej turystyki. Powinno być ono poprzedzone dokładną analizą istniejącego zaplecza, zainteresowań turystów, dostosowaniem oferty turystycznej do klienta. W ostatnich latach obserwuje się modę na uprawianie aktywnej turystyki. Dlatego niezbędne stanie się wyznaczanie kolejnych szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, konnych, szlaków kajakowych. Szlaki te będą wymagały właściwego zagospodarowania: wyznaczenia miejsc odpoczynku i biwakowania, oznakowania itp. Konieczna będzie analiza wpływu intensywnego uprawiania turystyki na środowisko przyrodnicze (np. uprawiania turystyki rowerowej na zwiększenie erozji itp.) oraz sposobów minimalizowania skutków.

Na terenach jeziornych tworzone będą warunki do uprawiania żeglarstwa i sportów motorowodnych (J. Niesłysz).

Rozwój infrastruktury towarzyszącej turystyce

Ze względu na rozwój nowych terenów turystycznych, bazy noclegowej, zabudowy lotniskowej ważne z punktu ochrony środowiska będzie przystosowanie terenów pod względem technicznym do pełnienia wyznaczonych funkcji. Konieczne będzie rozwiązanie problemów gospodarki ściekowej i odpadowej dla istniejących obszarów zainwestowania.

Do powstawania nowych obiektów będą wyznaczane obszary selektywnie wybrane, odpowiednio przygotowane, o wysokim standardzie uzbrojenia. Akceptacja ich budowy będzie zależna od spełnienia wymogów ochrony środowiska i krajobrazu. Ważne będzie dostosowanie przyszłego budownictwa do wymagań architektonicznych, wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego, istniejącej zabudowy i warunków krajobrazowych.

Budowa miejsc obsługi szlaków komunikacyjnych i turystycznych pociągnie za sobą inwestycje mające na celu zadbanie o ład przestrzenny.

Istotnym zagadnieniem jest modernizacja dróg dojazdowych do obiektów turystycznych, budowa parkingów i miejsc postojowych. Remont nawierzchni dróg przyczyni się do wzrostu ilości turystów. Lepszy stan dróg przyczyni się do dalszego inwestowania w rozwój działalności agroturystycznej.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia z tytułu rozwoju turystyki i rekreacji

- przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych,
- selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo, w tym ochrona cennych terenów przed przeinwestowaniem,
- ograniczenie rekreacyjnego wykorzystania terenów o dużych walorach przyrodniczych,
- odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego eliminujące dzikie zagospodarowanie obszarów cennych przyrodniczo,
- właściwa "eksploatacja" szlaków turystycznych głównie rowerowych i konnych,
- edukacja ekologiczna mieszkańców.

4.5.2.3 Rolnictwo i rozwój terenów wiejskich

Stan wyjściowy

Powiat świebodziński posiada korzystne, zróżnicowane przestrzennie warunki naturalne do produkcji rolnej. Zaznacza się to przede wszystkim dobrej w dość jakości gleb. Dominują gleby dobre i średnie, gleb bardzo dobrych (I i II klasy) jest brak. Najlepsze gleby występują w gminie Szczaniec i Skąpe oraz w południowo-zachodniej i północnej części Gminy Świebodzin (rejon Glińska).

W uprawach polowych dominują zboża, głównie zboża paszowe. Zwiększa się powierzchnia uprawy kukurydzy na ziarno, zmniejszyła się natomiast powierzchnia uprawy buraka cukrowego (ograniczenia kontraktacji).

Rolnictwo daje utrzymanie zaledwie części mieszkańców terenów wiejskich. Istnieje potrzeba uruchomienia szkoleń rolników oraz tworzenia średnich gospodarstw rolnych, które dawałyby pracę nie tylko ich właścicielom, ale również uboższym mieszkańcom wsi

Przekształcenie struktury własnościowej rolniczej przestrzeni produkcyjnej, które dokonało się w latach 1990-tych, zdeterminowało kondycję rolnictwa świebodzińskiego, a co za tym idzie warunki życia ludności wiejskiej. Przed rokiem 1990 dominował tu sektor rolnictwa uspołecznionego, głównie państwowe gospodarstwa rolne (PGR), które w wyniku przekształceń własnościowych uległy likwidacji, a ich majątek przekazano do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Większość zasobów AWRSP została wydzierżawiona osobom prywatnym i spółkom. Nie prowadzi to do trwałego rozdysponowania zasobów, a tym samym trwałej poprawy struktury agrarnej w powiecie.

Proces przekształceń własnościowych w rolnictwie związany jest z drastycznym pogorszeniem sytuacji życiowej ludności wiejskiej, szczególnie na tych obszarach, gdzie dominowało rolnictwo uspołecznione. Pojawiło się zjawisko wysokiego bezrobocia strukturalnego wśród pracowników niegdyś zatrudnionych w PGR. Nałożył się na to również ogólnie niski poziom wykształcenia osób pracujących w rolnictwie uspołecznionym i jego obsłudze, niska dochodowość gospodarstw rolnych i brak kapitału inwestycyjnego.

Wszystkie te czynniki sprawiają, że obszary wiejskie powiatu pozostają obszarami głębokiej depresji ekonomicznej i społecznej.

Główne zagrożenia z tytułu rolnictwa

- niska emisja,
- odpady komunalne, w tym odpady niebezpieczne,
- ścieki,
- zanieczyszczenia obszarowe,
- rozproszenie zabudowy skutkujące chaosem przestrzennym.

Cel ekologiczny rozwoju rolnictwa do 2011 roku

Przygotowanie rolnictwa do konkurencji z rolnictwem krajowym i unijnym oraz rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego i marketingu produktów rolnych z zachowaniem walorów środowiska i różnorodności biologicznej.

Kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich do 2011 roku

Zgodnie z „Programem wojewódzkim ...” [24] kształtowanie ośrodków wiejskich i modernizacja sektora rolno-spożywczego jest jednym z głównych kierunków stwarzających możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych. Strategia rozwoju obszarów wiejskich powinna polegać na ich wielofunkcyjnym rozwoju, którego podstawowym celem powinno być tworzenie nowych miejsc pracy, zarówno w sferze związanej z rolnictwem (usługi, agroturystyka) jak i pozarolniczej. Istotne znaczenie będzie miało wprowadzanie instrumentów finansowych i prawnych ochrony środowiska w rolnictwie (programy rolno-środowiskowe, zalesienia, systemy małej retencji, inwestycje dot. infrastruktury technicznej ochrony środowiska). Ważnym elementem polityki rolnej będzie wdrażanie Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego.

Strategia rozwoju powiatu zakłada następujące cele odnośnie rozwoju rolnictwa:

- Przygotowanie rolnictwa do konkurencji z rolnictwem krajowym i unijnym oraz rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego i marketingu produktów rolnych,
- Rozwój działalności pozarolniczej na wsi i tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem,
- Poprawa warunków życia i pracy ludności wiejskiej ze szczególnym uwzględnieniem obszarów popegeerowskich.

Podobnie jak w całym kraju obserwowane będzie odchodzenie rolników do zajęć pozarolniczych i zmniejszanie udziału zatrudnienia w rolnictwie. Aktywizacja obszarów popegeerowskich.

Duże ośrodki miejskie usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie województwa (Wrocław, Berlin, Poznań) będą ważnym obszarem ekspansji firm oferujących wysokiej jakości żywność. Przyczyni się to do zwiększenia natężenia powiązań gospodarczych i podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

Na terenach wiejskich będą powstawać małe i średnie przedsiębiorstwa wytwórcze i usługowe dając pracę osobom odchodzącym z rolnictwa.

Poniżej wymieniono tendencje rozwojowe rolnictwa w kontekście ochrony środowiska. Są one zgodne z kierunkami rozwoju rolnictwa określonymi w Strategii rozwoju powiatu:

- budowa i modernizacja urządzeń ograniczająca zagrożenia środowiska,
- zachowanie różnorodności biologicznej produkcji rolniczej,
- prowadzenie produkcji rolnej metodami ekologicznymi i racjonalizacja zużycia środków chemicznych.

Podniesienie poziomu wykształcenia rolników

Strategia rozwoju województwa lubuskiego kładzie nacisk na stworzenia warunków do uzyskiwania wykształcenia ponadgimnazjalnego i wyższego przez dzieci i młodzież ze środowisk wiejskich.

Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców wsi będzie ważnym czynnikiem wspierającym rozwój nowoczesnego rolnictwa i przedsiębiorczości na terenach wiejskich, w szczególności na terenach po byłych PGR. Umożliwi również właściwe prowadzenie gospodarki rolnej zgodnej z Kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych (KDPR), co wiąże się z minimalizacją negatywnych wpływów produkcji rolnej na środowisko.

Rozwój infrastruktury technicznej

Rozwój infrastruktury technicznej, głównie budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, obiektów gospodarki odpadami będzie niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstw rolnych i poprawy życia mieszkańców obszarów wiejskich. Największe braki na terenie powiatu dotyczą gospodarki ściekowej. Dla zrealizowania niezbędnych inwestycji konieczne będzie wsparcie z funduszy unijnych i budżetowych. Ważną potrzebą jest systematyczna modernizacja i odbudowa systemów melioracji, zwłaszcza melioracji szczegółowych.

Rozwój infrastruktury spowoduje podniesienie poziomu życia mieszkańców jak również uczyni teren województwa atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów i zwiększy możliwość wykorzystania obszarów wiejskich dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki. Równocześnie zmniejszone zostanie negatywne oddziaływanie na środowisko przy zachowaniu potencjału ekologicznego regionu.

Ochrona ekosystemów łąk i pastwisk wzdłuż głównych rzek

Struktura własnościowa rolnictwa w Polsce i tradycyjne metody uprawy pozwoliły zachować złożone ekosystemy, które nie tylko są ostoją dla zwierząt i roślin, ale chronią przed powodzią. Są to przede wszystkim systemy dolin rzecznych, których naturalny stan należy przywracać i utrzymywać. W kolejnych latach polityka UE będzie skierowana m.in. na renaturalizację rzek, rozpatrywane są również możliwości dopłat dla rolników w zamian za wyłączenie części pól spod upraw.

Rozwój rolnictwa ekologicznego

W obliczu występujących licznych zagrożeń w związku z wprowadzaniem na rynek żywności nie spełniającej wymagań UE, konsumenci poszukiwać będą artykułów spożywczych o wysokich walorach zdrowotnych, gwarantowanych odpowiednimi warunkami i metodami produkcji. Produkcja i przetwórstwo rolno-spożywcze prowadzone metodami ekologicznymi zapewniają uzyskanie produktów o wysokiej jakości, m.in. wolnych od hormonów, antybiotyków, pozostałości środków ochrony roślin. Wzrost zapotrzebowania na żywność produkowaną metodami ekologicznymi, system dotacji zajmujących się produkcją ekologiczną, dobre warunki środowiskowe (nie skażone środowisko przyrodnicze) będą sprzyjać tworzeniu się nowych gospodarstw ekologicznych na terenie gmin powiatu świebodzińskiego.

Rozwój rolnictwa ekologicznego będzie sprzyjać wprowadzaniu i popularyzacji proekologicznych technologii produkcji roślinnej, zmierzających do ochrony środowiska i poprawy jakości produkcji.

Tworzenie gospodarstw specjalistycznych

W świetle integracji Polski z Unią Europejską alternatywą dla tradycyjnych gospodarstw rolnych będą gospodarstwa specjalistyczne, specjalizujące się w jednej, wybranej i dostosowanej do warunków branży, np. gospodarstwa ogrodnicze, hodowlane itp.

Szanse dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw stwarza produkcja specjalnych roślin na cele energetyczne np. wierzby energetycznej. Dają one możliwość pozyskania biopaliw, wykorzystania mniej urodzajnych gleb oraz szerokiego wykorzystania produktów na cele przemysłowe.

W powiecie obserwuje się również wzrost ilości ferm strusich.

Właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej

Zasady chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych oraz zasady ich ochrony, określa ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. W myśl tej ustawy – za chów ryb uważa się działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji – za hodowlę uważa się chów połączony z doborem i selekcją w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb. Prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach śródlądowych jest niezbędnym warunkiem zapewniającym zachowanie równowagi biologicznej w rybostanach jak również restytucję gatunków ryb zagrożonych wyginięciem.

Na terenie powiatu istnieje szereg stawów hodowlanych przy nieruchomościach i gospodarstwach rolnych. Prowadzona jest również gospodarka rybacka na jeziorach będących własnością Skarbu Państwa. Ma to wpływ na stan i jakość wód.

W przypadku stawów napełnianych sezonowo duży pobór wody na wiosnę w celu napełnienia stawu jak i jesienny zrzut wody, mogą prowadzić do zakłóceń ekosystemów. Dodatkowo woda spuszczana na jesień zanieczyszczona jest mulami i odchodami co prowadzi do wzrostu fosforanów i ma negatywny wpływ na jakość wody. W przypadku stawów przepływowych czynnikiem mogącym ujemnie wpływać na jakość wód jest pokarm dla ryb. Używanie niewłaściwego z punktu widzenia ochrony środowiska pokarmu typu odpadki mięsne, preparaty może prowadzić do wzrostu ilości azotanów w wodzie. Nadmierne użyżnienie wody odchodami i moczem ryb oraz resztkami pokarmu może spowodować eutrofizację rzek powiatu. Warunkiem prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej jest wyznaczenie miejsc do budowy przepławek tam gdzie migrację ryb utrudniają jazy, zastawki, przegrody itp. (rozp. MOŚZNiL z dn. 20.12.1996). Zadaniem na poziomie województwa są działania zmierzające do inwentaryzacji urządzeń piętrzących nie posiadających przepławek i dokonania oceny ich wpływu na stan gatunkowy ryb oraz działania zobowiązujące użytkowników tych urządzeń do podjęcia budowy w nich przepławek. Budowle piętrzące bez przepławek naruszają biologiczne stosunki wodne jak również mogą doprowadzić do zachwiania stanu gatunkowego ryb. Przegrody piętrzące na rzekach często powodują gromadzenie się ryb zdążających na tarło do zbiorników wodnych jakimi są jeziora. Miejsca te są najbardziej eksploatowane przez kłusowników.

Ważne będzie również przestrzeganie przez użytkowników wód wymogów prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na szczególne korzystanie z wód do celów rybackich, które tracą moc 1 stycznia 2005 r. Ostatnie Badania Instytutu Rybactwa Śródlądowego wykazują, że w wodach rzek w zaniku są cenne użytkowo gatunki ryb, tj. szczupak, sum, troć wędrowna, certa. Systematycznie maleje również w wodach rzek i jezior populacja ryb cennych gospodarczo jak węgorz, sieja i sielawa. Z uwagi na zanik ryb drapieżnych około połowa ryb w zbiornikach ginie śmiercią naturalną dając dużą dawkę substancji organicznych sprzyjających procesom eutrofizacji.

Istotne jest przy przekazywaniu w dzierżawę (np. przez AWRSP) egzekwowanie od użytkowników posiadania operatów rybackich określających warunki prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej lub zobowiązania dzierżawców do opracowania operatów.

Zadaniem Starosty jest nadzór nad wykorzystaniem wód i posiada on informacje na temat racjonalności gospodarki rybackiej. Działania Starostwa powinny zmierzać również do ograniczenia kłusownictwa na wodach objętych obwodami rybackimi.

Stowarzyszeniem zaangażowanym w działalność w zakresie ochrony wód przed kłusownictwem i dewastacją środowiska oraz poprawy jakości użytkowanych wód, jest Polski Związek Wędkarski.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia z tytułu rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich

- Zmiana ogrzewania węglowego na inne przyjazne środowisku lub wymiana starych nieefektywnych kotłów grzewczych na wysokosprawne nowoczesne kotły węglowe
- Wprowadzanie niekonwencjonalnych źródeł energii
- Rozwój infrastruktury technicznej ochrony środowiska (obiekty gospodarki odpadami, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków)
- Rozwój małej retencji wodnej
- Wdrażanie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych
- Edukacja ekologiczna mieszkańców
- Odtwarzanie pasów zieleni wzdłuż cieków
- Wprowadzanie zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego dot. terenów przeznaczonych pod budownictwo

4.5.2.4 Przemysł**Stan wyjściowy**

Potrzeby energetyczne i grzewcze w powiecie województwie lubuskim zaspokajane są głównie przez kotłownie komunalne, przemysłowe i inne.

Powiat posiada dość dobrze rozwinięty przemysł, przy czym należy podkreślić stosunkowo dużą dywersyfikację branżową przedsiębiorstw oraz funkcjonowanie przedsiębiorstw o zasięgu międzynarodowym. Czołowe przedsiębiorstwa branży metalowej – Seco Warwick S.A., Elterma S.A., Sprick-Rowery zatrudniają znaczną liczbę mieszkańców Świebodzina i okolic, kształcąc postawy innowacyjności i przedsiębiorczości wśród swoich pracowników.

Branża meblarska oparta o Lubuską Fabrykę Mebli S.A. w Świebodzinie została ostatnio istotnie wzmocniona przez nowy zakład produkcyjny Swedwood w Zbąszynku. Przemysł odzieżowy reprezentowany przez PARYS S.A. oraz Postęp S.A. posiada mocną pozycję w skali kraju.

Powiat posiada dogodne położenie do lokalizacji firm logistycznych i obsługi transportu. W Staropolu działa firma logistyczna Hartwig, zaś szereg mniejszych firm funkcjonuje przy drodze krajowej nr 2 (Poznań-Świecko).

Na terenie powiatu występują ogromne dysproporcje pomiędzy Świebodzinem i Zbąszynkiem a terenami wiejskimi gdzie jest zlokalizowanych niecałe 30 % ogólnej liczby małych i i średnich przedsiębiorstw powiatu.

Główne zagrożenia środowiska z tytułu rozwoju przemysłu

- emisja zanieczyszczeń do powietrza
- nadzwyczajne zagrożenia środowiska
- degradacja powierzchni ziemi
- emisja hałasu
- zużywanie zasobów naturalnych
- odprowadzanie ścieków
- przerywanie ciągłości ekosystemów rzecznych (brak przeprawek)

Cel ekologiczny rozwoju przemysłu do końca 2011 roku

Restrukturyzacja istniejących zakładów przemysłowych oraz rozwój nowoczesnych innowacyjnych sektorów przemysłowych o zminimalizowanym wpływie na zdrowie ludzi i środowisko naturalne oraz tworzenie warunków do dalszego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Kierunki rozwoju przemysłu i energetyki zawodowej do 2011 roku*Restrukturyzacja istniejących zakładów*

Zaostrzenie wymogów ekologicznych i wzrost konkurencyjności rynku stawia zakłady przed koniecznością restrukturyzacji. Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą wszystkie działania zmierzające do zminimalizowania wpływu przedsiębiorstwa na środowisko.

Restrukturyzacji wymagają szczególnie zakłady przemysłu przetwórstwa spożywczego.

Szereg zakładów podjęło już lub jest w trakcie podejmowania działań restrukturyzacyjnych. Kompleksowej modernizacji wymaga sektor energetyczny z bardzo dużym zużyciem paliw stałych – ponad 70% i złym stanem sieci elektroenergetycznej na wsi.

Dalszy rozwój przemysłu rolno-spożywczego, drzewnego, MSP

W miarę rozwoju wyspecjalizowanego rolnictwa jak również rolnictwa ekologicznego w gminach o typowo rolniczym kierunku, istotny będzie rozwój przemysłu związanego z rolnictwem: przetwórstwo mięsa, mleka, zbóż, wytwarzanie pasz, przetwórstwo owoców i warzyw. Rynkiem zbytu dla tej branży przemysłu będą miasta województwa Lubuskiego, jak również Berlin, Wrocław, Poznań, Szczecin.

Kolejnym, bardzo ważnym źródłem rozwoju przemysłu w powiecie jest lokalna baza surowcowa w postaci lasów. Różne profile działalności zakładów przemysłu drzewnego zaspokajają zapotrzebowanie na szeroki asortyment produktów drewnopochodnych, a jednocześnie stwarzają możliwości współpracy pomiędzy poszczególnymi placówkami na kolejnych etapach obróbki drewna. Daje to pełną możliwość dalszego rozwoju przemysłu drzewnego w powiecie przy systematycznym zwiększaniu wydajności produkcji.

Zgodnie z trendami światowymi wspierany będzie rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, zwłaszcza sektora drobnej wytwórczości i rzemiosła. Rzemiosło, powinno dostosować się do nowych potrzeb w tym do kooperacji z przedsiębiorstwami produkcyjnymi. Rozwój drobnej wytwórczości będzie szansą dla osób odchodzących z zakładów i rolnictwa w związku z ich restrukturyzacją.

Istotnym dla rozwoju powiatu będzie rozwój tzw. „przemysłu czasu wolnego”. Specyfika obszaru powiatu stwarza szansę rozwoju usług obejmujących turystykę, rekreację, usługi kulturalne, gastronomię.

Aktywność zakładów na rzecz ochrony środowiska

Zakłady przemysłowe w coraz większym stopniu ponosić będą odpowiedzialność za ochronę środowiska. Zadania z tym związane nie będą ograniczać się do naprawy zaistniałych szkód i spełnienia wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska, ale będą zmierzać do zapobiegania powstawaniu negatywnych oddziaływań i szkód w środowisku.

Respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w przemyśle jest jednym z warunków skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa. Osiągnięcie celów polityki ekologicznej nie będzie możliwe bez aktywnego włączenia się przedsiębiorstw przy jednoczesnym zewnętrznym wsparciu finansowym i merytorycznym w spełnianiu obligatoryjnych wymagań. Jednym z koniecznych działań będzie dostosowanie się zakładów do tzw. zintegrowanych pozwoleń, obejmujących wszystkie elementy środowiska (zgodnie z Dyrektywą IPPC).

Istotne będzie podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz środowiska jak również upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego.

W systemach zarządzania środowiskowego zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie z surowców,
- stosowanie surowców ekologicznych,
- energochłonność i wodochłonność,
- prewencję odpadów,
- systemy rejestracji emisji i zużywanych surowców,
- efektywne procesy produkcyjne.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Idea ta jest realizowana poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (systemy sformalizowane - np. normy ISO 14 000 EMAS, lub niesformalizowane - np. Program Czystszej Produkcji). Powinny być prowadzone działania inspirujące firmy do starań o wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, wskazujące na niewątpliwie korzyści wynikające z jego wprowadzenia.

W późniejszym etapie należy poszukiwać sposobu jak włączyć system zarządzania środowiskowego w pozwolenia wydawane przez Starostę dla zakładów zlokalizowanych w powiecie. Takie podejście jest zgodne z polityką Unii Europejskiej, która poleca systemy zarządzania środowiskowego jako wyraz własnej odpowiedzialności przemysłu za sprawy środowiskowe.

Wspomniane systemy zarządzania środowiskowego polecane są również dla zakładów gospodarki komunalnej oraz instytucji publicznych.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- rozwój nowych sektorów przemysłu, przyjaznych środowisku
- wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem
- wprowadzanie technologii mało i bezodpadowych
- właściwe gospodarowanie terenami przemysłowymi

4.5.3 Edukacja ekologiczna

4.5.3.1 Stan wyjściowy

Skuteczna realizacja polityki ekologicznej państwa wymaga udziału w tym procesie wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału obywateli. Podstawowe znaczenie dla szerokiego udziału społeczeństwa w realizowaniu celów ekologicznych ma edukacja ekologiczna i zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku.

Na terenie powiatu świebodzińskiego działalność edukacyjna prowadzona jest przez:

- jednostki samorządowe: Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin
- Nadleśnictwa
- Pozarządowe organizacje ekologiczne Klub Przyrodników (KP), Liga Ochrony Przyrody (LOP), Polski Związek Wędkarski i Polski Związek Łowiecki,
- jednostki oświaty: szkoły, przedszkola,
- Celowy Związek Gmin CZG – 12,
- Parki Narodowe i Krajobrazowe.

Jednostki samorządowe

Działania podejmowane w poszczególnych gminach z ramienia urzędów miast i gmin są zróżnicowane, koncentrują się przede wszystkim na wspieraniu edukacji ekologicznej w szkołach, organizowaniu akcji sprzątania świata, finansowaniu obchodów „Dnia Ziemi”. Uczniowie szkół opiekują się gminnymi pomnikami przyrody.

Działania w zakresie EE podejmowane przez jednostki samorządowe mają charakter działań stałych takich jak: dofinansowanie druku wydawnictw ekologicznych, organizacja akcji sprzątania świata, konferencji, szkoleń, konkursów o tematyce ekologicznej, współpraca z organizacjami pozarządowymi. Od 5 lat ma miejsce konkurs Ekologiczny „Przyjaźni środowisku”, pod Honorowym Patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego. Obecną edycję konkursu organizuje Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych Stowarzyszenie Europa Nasz Dom w Tarnowie. Konkurs ma za zadanie wesprzeć i spopularyzować najlepsze działania podejmowane dla poprawy stanu środowiska naturalnego przez gminy i przedsiębiorstwa.

WIOŚ co roku wydaje informacje o stanie środowiska na terenie województwa lubuskiego, które przekazywane są wszystkim szkołom województwa, uczelniom wyższym, władzom lokalnym, organizacjom proekologicznym oraz zainteresowanym osobom i instytucjom. Pracownicy WIOŚ współpracują również z mediami uczestnicząc w audycjach radiowych i telewizyjnych mających na celu szerokie informowanie społeczeństwa nt. stanu czystości środowiska województwa lubuskiego.

Własny program edukacji ekologicznej realizowany jest przez działający na terenie województwa. Celowy Związek Gmin CZG-12. Do działań organizowanych przez Związek z zakresu EE należą: akcje sprzątania, kampanie, konferencje, szkolenia i seminaria, organizacja konkursów, organizacja obozów, rajdów, wycieczek, organizacja wystaw, współpraca i wymiana informacji, zbiórka odpadów. Związek organizuje zielone szkoły i przedszkola, prowadzi działalność wydawniczą (gazetka CZG-12), rozpowszechnia ulotki informacyjne, plakaty dot. gospodarki odpadami itd.

Gminy powiatu świebodzińskiego przynależą do Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion "Sprewa-Nysa-Bóbr". Stowarzyszenie realizuje około 60 projektów wymiany młodzieży, również w ramach programów ekologicznych. Rozpoczęto również pilotażowy program "Ekorozwój w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr", który jest jednym z największych przedsięwzięć Euroregionu. Jego główny cel to zrównoważony rozwój Euroregionu pod względem ekonomicznym, społecznym i kulturalnym z racjonalnym wykorzystaniem i zachowaniem szczególnie cennych walorów środowiska naturalnego oraz ich odtworzeniem tam, gdzie została naruszona równowaga mieszcząca się w pojęciu ekorozwoju.

Edukacja ekologiczna w województwie lubuskim realizowana jest przy udziale organizacji pozarządowych: Klubu Przyrodników (KP), LOP i in.

KP prowadzi działalność poznawczą, gromadząc dane o przyrodzie Polski Zachodniej, wydawniczą (kwartalnik naukowy "Przegląd Przyrodniczy", kwartalnik, kwartalny biuletyn "Bociek"), edukacyjną. Klub posiada swoją stację w Owczarach dysponującą salą dydaktyczną i biblioteką o charakterze przyrodniczym gdzie przez cały rok odbywają się zajęcia z zakresu edukacji przyrodniczej. Klub Przyrodników wydaje również czasopismo lokalne Ekoregion Ujście Warty, którego celem jest wspieranie i popularyzacja ekorozwoju regionu Ujścia Warty, w rejonie Kostrzyna nad Odrą, Górzycy, Słońska i Witnicy.

Klub przyrodników bierze również udział w realizacji projektów z zakresu ochrony przyrody: „Aktywna ochrona mokradeł w Polsce zachodniej”, „Ostoje przyrody”, „Ochrona muraw kserotermicznych w dolinie Odry, Warty i Noteci” i in.

LOP w Gorzowie Wlkp. prowadzi działalność edukacyjno -informacyjną dot. ochrony krajobrazu, ochrony powietrza, ochrony przyrody, ochrona ptaków, zagospodarowanie odpadów itp. Organizacja ta prowadzi: konferencje, szkolenia i seminaria, organizacje konkursów, obozów, rajdów, wycieczek, wystaw, akcje sprzątania.

Edukacja szkolna i edukacja przyrodniczo-leśna realizowana jest przy udziale Lasów Państwowych na ścieżce edukacyjnej nad Jeziorem Niesłysz gdzie znajdują się: grodzisko; stary las bukowy z odnowieniami naturalnymi buka.

Edukacja ekologiczna realizowana jest również w szkołach województwa lubuskiego, zarówno na poziomie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego.

4.5.3.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

Wykształcenie nawyków kultury ekologicznej oraz poczucia odpowiedzialności mieszkańców powiatu świebodzińskiego za stan i ochronę środowiska.

4.5.3.3 Kierunki działań do 2011 roku

Cel ten jest zgodny z założeniami Polityki Ekologicznej Państwa (PEP), która kładzie nacisk na włączanie i rozszerzanie współpracy, szczególnie instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi, jak również włączenie organizacji pozarządowych, a tym samym społeczeństwa w procedury konsultowania ważnych dla środowiska przedsięwzięć i decyzji. Istotne jest zadbanie o edukację ekologiczną wśród młodego pokolenia jak również edukację ekologiczną dorosłych. Dlatego strategię realizacji celu zogniskowano wokół zagadnień:

- edukacja ekologiczna w szkolnictwie,
- edukacja ekologiczna dorosłych.

Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży jest ważnym zadaniem realizowanym w formalnym systemie kształcenia obejmującym wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe.

Rozporządzenie MEN z dn. 15.02. 1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki międzyprzedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku objął również szkoły średnie. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów z zakresu ochrony środowiska powiatu świebodzińskiego.

Ważnym zadaniem jest wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną szczególnie dotyczącą tych problemów, które w danej gminie czy mieście są najistotniejsze, np. stosowanie ekologicznych źródeł energii, selektywna zbiórka odpadów, właściwa gospodarka wodno-ściekowa itp.

Stosowanie przez nauczycieli metod aktywizujących i poszukujących tj. burza mózgów, karty pracy, projekty; zajęcia terenowe oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia z przedstawianą problematyką wykształci w uczniu umiejętność obserwacji, logicznego myślenia, kojarzenia, wyciągania wniosków. Zadaniem nauczyciela w szeroko *pojętej* edukacji ekologicznej jest:

- kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska,
- zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska, kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą,
- umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną powinni zarówno współpracować ze sobą, jak i współpracować z instytucjami/ organizacjami wspierającymi ich działalność:

- Urząd Wojewódzki, Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin – organizowanie i współorganizowanie prelekcji, konkursów, lekcji, festynów, finansowanie nagród, szkolenia, pokazowe lekcje,
- Nadleśnictwa – organizacja zajęć terenowych, organizacja prelekcji, szkoleń, finansowanie nagród, wydawanie materiałów informacyjnych,
- POE (Pozarządowe Organizacje Ekologiczne) – pomoc w organizowaniu warsztatów, happeningów, szkoleń,
- Europejski fundusz PHARE - pomoc uczniom w zdobyciu wiedzy i umiejętności a nauczycielom w przekazaniu ich w interesujący i skuteczny sposób, jednym z realizowanych projektów jest "Wzmacnianie edukacji ekologicznej w szkołach podstawowych i zawodowych w Polsce".

Kierunki działań:

1. Zwiększenie udziału problematyki ekologicznej w szkolnych programach nauczania.
2. Aktywna edukacja ekologiczna młodzieży w formalnym systemie kształcenia.
3. Wspieranie działań edukacji szkolnej przez instytucje samorządowe i państwowe

Pozaszkolna edukacja ekologiczna

Jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju jest włączenie do udziału w nim całego społeczeństwa. Dlatego konieczna jest jak najbardziej wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do: osób dorosłych, różnych grup zawodowych (rolników, organizatorów turystyki, przemysłowców). Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na stan środowiska. Wśród wielu ważnych tematów edukacji ekologicznej znaczące miejsce należy przypisać edukacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, gospodarki ściekowej, ochrony powietrza atmosferycznego, oszczędności energii itp.

Szczególnie ważną rolę w edukacji ekologicznej mają organy samorządowe. Powinny one współdziałać przy opracowywaniu i realizacji lokalnych programów edukacji ekologicznej oraz z organizacjami, instytucjami, przedstawicielami zakładów pracy i społeczności lokalnych. Nadal w licznych lasach powiatu rozwijana będzie edukacja leśna prowadzona przez pracowników Lasów Państwowych przy współudziale jednostek samorządu terytorialnego, kół łowieckich itp.

Ze względu na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji w gminach powiatu, konieczne jest obejmowanie edukacją ekologiczną organizatorów turystyki i wypoczynku jak i osób korzystających z oferowanych usług oraz mieszkańców terenów cennych przyrodniczo. Ważną kwestią jest edukacja w miejscu pracy ponieważ większość czynnych zawodowo osób poprzez podejmowane decyzje, ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska. Nowym i ważnym wezwaniem dla edukacji jest zmieniająca się pozycja polskiego rolnictwa i wsi w procesie integracji z UE. Przemianom tym musi towarzyszyć zwiększenie świadomości ekologicznej rolników i zachowanie tradycji przyjaznego dla środowiska rolnictwa (np. poprzez wdrażanie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych).

Ze względu na możliwość wykorzystania komputerów coraz większe znaczenie będzie miała treść edukacyjna na stronach www oraz możliwość kontaktu i dyskusji z mieszkańcami drogą internetową. Duże znaczenie w EE dorosłych mają działania pozaszkolne podejmowane przez uczniów i nauczycieli. Umożliwiają one włączenie do programu edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, bez których poparcia żadne działania na rzecz ochrony środowiska nie powiodą się. Równocześnie wspólne działania dzieci i rodziców stwarzają szansę zmiany mentalności społeczeństwa i kształtowania świadomości proekologicznej.

Kierunki działań:

1. Informowanie mieszkańców powiatu o stanie środowiska w powiecie i działań podejmowanych na rzecz jego ochrony.
2. Prowadzenie działań z zakresu edukacji ekologicznej na terenach cennych przyrodniczo.
3. Wdrażanie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.

4.5.3.4 Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Tabela nr 14. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE								
1.	Wspieranie programów edukacji ekologicznej realizowanych przez organizacje pozarządowe	Starostwo	3	3	3	3	Fundusze ekologiczne	Koordinowane
2.	Organizacja akcji „Sprzątanie Świata”	Starostwo Gminy Nadleśnictwa	20	20	20	20	Fundusze ekologiczne	Koordinacja
3.	Szkolenia rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyk, wdrażania KDPR oraz programu rolno-środowiskowego	Starostwo, Urzędy Gmin ODR Urząd Marszałkowski ARiMR	50	50	50	50	Fundusze ekologiczne, Środki UE	Koordinowane
3.	Szkolenia rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyk, wdrażania KDPR oraz programu rolno-środowiskowego	Starostwo, Urzędy Gmin ODR	50	50	50	50	Fundusze ekologiczne, Środki UE	Koordinowane
4.	Organizacja zajęć edukacyjnych, konferencji, szkoleń i seminariów przez Klub Przyrodników oraz prowadzenie przez Ligę Ochrony Przyrody zajęć edukacyjnych dla młodzieży szkolnej w tym Konkurs z okazji Światowego Dnia Środowiska	Klub Przyrodników (KP), Liga Ochrony Przyrody (LOP)	10	15	12	20	Środki własne KP i LOP, Fundusze ekologiczne	Koordinowane
5.	Kontynuacja działalności wydawniczej KP w tym: wydawanie przewodników turystyczno-przyrodniczych, książki „Ptaki Ziemi Lubuskiej”, monografii przyrodniczej Ziemi Lubuskiej, oraz organizacja ekspozycji przyrodniczych	Klub Przyrodników (KP)	10	10	8	8	Środki własne, Fundusze ekologiczne	Koordinowane
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 -							385 tys. PLN	
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE								
6.	Rozbudowa ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych w parkach krajobrazowych, narodowych, w kompleksach leśnych.	PN, PK, Nadleśnictwa, LKP	30	30	30	30	RDLP, WFOŚiGW, Nadleśnictwa, samorządy gminne	Koordinowane
Koszty inwestycyjne w latach 2004 – 2007 -							120 tys. PLN	
Koszty sumaryczne w latach 2004 – 2007 -							505 tys. PLN	

4.6 Prognozowany stan środowiska w 2011 roku.

4.6.1 Zasoby wodne.

Uporządkowanie gospodarki ściekowej w aglomeracjach o RLM powyżej 15 tys. oraz znaczne zaawansowanie działań dotyczących aglomeracji o RLM powyżej 2 tys., a także właściwie prowadzona gospodarka rolna (optymalne stosowanie nawozów i środków ochrony roślin) i prawidłowa gospodarka odpadami komunalnymi zmniejszy stopień zagrożenia wód podziemnych i znacznie wpłynie na poprawę jakości wód powierzchniowych.

Równocześnie spodziewane są podobne działania na obszarze sąsiednich powiatów. W rezultacie zmniejszy się udział wód pozaklasowych i jednocześnie wzrośnie udział wód I klasy.

W wyniku rozwoju infrastruktury przeciwpowodziowej zmniejszy się zagrożenie mieszkańców województwa powodziami.

4.6.2 Powietrze atmosferyczne.

Stan jakości powietrza będzie ulegał systematycznej poprawie. Przewiduje się utrzymanie klasy A na terenie powiatu.

4.6.3 Hałas.

Zrównoważony rozwój systemu transportowego znacznie ograniczy emisję hałasu, co doprowadzi do osiągnięcia zgodności prawnej w zakresie poziomu hałasu w najbardziej newralgicznych miejscach.

4.6.4 Powierzchnia ziemi

W wyniku wprowadzenia zintegrowanej gospodarki odpadami komunalnymi w 2011 roku zostaną osiągnięte limity w zakresie gospodarowania odpadami z sektora komunalnego i sektora gospodarczego, co będzie skutkowało zmniejszeniem negatywnego oddziaływania składowisk na środowisko. Rozwiązany zostanie problem gospodarki odpadami niebezpiecznymi.

Tereny zdegradowane, zwłaszcza w rejonie eksploatacji kruszyw i węgla zostaną zagospodarowane w kierunku leśnym i wodnym.

Objęcie ochroną prawną terenów cennych przyrodniczo, zwłaszcza wdrożenie systemu NATURA 2000 oraz bieżąca ochrona tych terenów, a także realizacja programów rolno-środowiskowych, spowoduje wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej powiatu świebodzińskiego.

5 POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ Z ZAKRESU OCHRONY ŚRODOWISKA

5.1 Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Do tej pory NFOŚiGW i WFOŚiGW wspierały i nadal będą wspierać realizację inwestycji ekologicznych w województwie, a także działania pozainwestycyjne (edukacja ekologiczna, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska).

Dokonanie wyboru priorytetów musi opierać się o dobrą współpracę pomiędzy władzami województwa i powiatów, a funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, tak aby realizowane inwestycje przyniosły jak największe efekty dla środowiska i zdrowia człowieka.

Udział środków pochodzących z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego, wojewódzkiego, powiatowych i gminnych) w inwestycjach na rzecz ochrony środowiska będzie malał, co wynika z prognozowanych coraz mniejszych wpływów.

5.1.1 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) został utworzony w 1989 roku, stając się od razu największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Fundusz posiada osobowość prawną, ale nadzorowany jest przez Ministra Środowiska. Zakres jego działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym.

Podstawowymi formami finansowania zadań proekologicznych przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do bankowych kredytów preferencyjnych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego.

Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW pochodzą głównie z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (11,2% tych wpływów w całym kraju),
- opłat i kar za zrzut zasolonych wód kopalnianych i emisję tlenków azotu do powietrza (100% tych wpływów),
- pozostałych opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (19,6% tych wpływów).

Przychodami NFOŚiGW są także wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy - Prawo geologiczne i górnicze, a od 1 stycznia 2002 roku przychodami funduszu są także wpływy z opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej.

Dochodami NFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,

- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi m.in. z Programu PHARE oraz funduszy pomocy bilateralnej.

Każdego roku opracowywane są zasady dotyczące sposobów i form finansowania zadań w ochronie środowiska. Na każdy kolejny rok przygotowywane są i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą:

- kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków NFOŚiGW
- lista priorytetowych programów NFOŚiGW
- zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji.

Wnioskodawcy, których zadania mieszczą się w zakresie działania NFOŚiGW otrzymują do wypełnienia formularz wniosku, w celu dokładnego opisanie przedsięwzięcia, w tym zakresu rzeczowego, planowanego efektu ekologicznego i jego efektywności ekonomicznej. Dopiero tak przygotowany wniosek jest podstawą do podjęcia przez Zarząd NFOŚiGW decyzji o ewentualnym udzieleniu dofinansowania.

Jak już wspomniano powyżej najczęściej stosowanymi formami finansowania są niskooprocentowane pożyczki oraz dotacje. Preferencyjność tych pożyczek polega na przyznawaniu niższego niż przy kredytach komercyjnych oprocentowania, na stosowaniu dłuższego okresu karencji spłaty pożyczki oraz możliwości jej częściowego umorzenia. Oprocentowanie pożyczek zależy od charakteru, skali przedsięwzięcia oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej pożyczkobiorcy.

Od 1 stycznia 2001 roku wprowadzono zasady oprocentowania pożyczek dla gmin uzależnione od wskaźnika ogólnych dochodów na jednego mieszkańca danej gminy, wynoszącego od 0,1 do 0,65 stopy redyskonta weksli.

Umorzenie pożyczki (z reguły do 10%) jest możliwe po spełnieniu określonych wymagań, w tym przede wszystkim terminowego wywiązywania się z warunków umowy oraz uzyskania zamierzonego efektu ekologicznego realizowanej inwestycji.

Przy udzielaniu pożyczek zasadą jest, że nie może ona przekraczać 50% kosztów realizacji zadania. Ale przy udzielaniu na to samo przedsięwzięcie pożyczki i dotacji łączne dofinansowanie może wynieść do 70%.

Dotacje udzielane są przede wszystkim na edukację ekologiczną, przedsięwzięcia pilotowe dotyczące wdrożenia postępu technicznego i nowych technologii o dużym stopniu ryzyka lub mających eksperymentalny charakter, monitoring, ochronę przyrody, ochronę i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony środowiska oraz wchodzących w skład leśnych kompleksów promocyjnych, ochronę przed powodzią, ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrażania nowych technologii, prace projektowe i studialne, zapobieganie lub likwidację nadzwyczajnych zagrożeń, utylizację i zagospodarowanie wód zasolonych oraz profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów zagrożonych.

5.1.2 Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze

Do roku 1993 wojewódzkie fundusze, nie posiadając osobowości prawnej, udzielały wyłącznie dotacji na dofinansowywanie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska na obszarze własnych województw. W 1993 roku fundusze te otrzymały osobowość prawną, co umożliwiło im udzielanie, obok dotacji, także pożyczek preferencyjnych.

Podstawowym źródłem ich przychodów są: wpływy z tytułu:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (28,8% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (50,4% tych wpływów).

Dochodami WFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

5.1.3 Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (pfośigw) utworzone zostały na początku roku 1999 wraz z utworzeniem nowego – powiatowego szczebla administracji państwowej.

Dochodami PFOŚiGW są wpływy z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (10% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (także 10% tych wpływów).

Dochodami pfośigw mogą być także środki z tytułu:

- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji.

Dochody pfośigw przekazywane są na rachunek starostwa i mają charakter działu celowego w budżecie powiatu. Fundusze te nie mają więc osobowości prawnej.

Obecnie zakres wydatkowania środków z pfośigw jest znacznie szerszy niż na początku istnienia tych funduszy. Praktycznie ze środków powiatowego funduszu mogą być finansowane wszystkie przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym edukacja ekologiczna i opracowywanie programów ochrony środowiska. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w powiatach.

5.1.4 Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (gfośigw) zostały utworzone w 1993 roku. Nie są one prawnie wydzielone ze struktury organizacyjnej gminy, a zatem podobnie jak pfośigw nie mają osobowości prawnej i nie mają możliwości udzielania pożyczek.

Konta funduszu gminnego zasilane są przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100% tych wpływów),
- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (50% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (20% tych wpływów).

Celem działania gfośigw jest dofinansowywanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

5.2 Banki

Coraz więcej banków wykazuje zainteresowanie inwestycjami w zakresie ochrony środowiska. Dzięki współpracy z funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej rozszerzają one swoją ofertę kredytową o kredyty preferencyjne przeznaczone na przedsięwzięcia proekologiczne oraz nawiązują współpracę z podmiotami angażującymi swoje środki finansowe w ochronie środowiska (fundacje, międzynarodowe instytucje finansowe). Kredyty preferencyjne pochodzą ze środków finansowych gromadzonych przez banki, zaś fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej udzielają dopłat do wysokości oprocentowania. W ten sposób ulega obniżeniu koszt kredytu dla podejmującego inwestycje proekologiczne. Banki uruchamiają też linie kredytowe w całości ze środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i innych instytucji.

Szczególną rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska. Oferuje on najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i samorządowych inwestorów, a także osób fizycznych. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania. BOŚ przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Bank współpracuje z instytucjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW, Fundacją Polska Wieś 2000 im. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi.

Ważne miejsce na rynku kredytów ekologicznych zajmują także międzynarodowe instytucje finansowe, a w szczególności Bank Światowy i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy Banku Światowego lub Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

5.3 Ekofundusz.

Geneza Ekofunduszu sięga roku 1991, kiedy to Klub Paryski, zrzeszający państwa będące wierzycielami Polski podjął decyzję o redukcji polskiego długu o 50%, pod warunkiem spłaty pozostałej części do roku 2010. Zaproponował też ewentualną dalszą, 10% redukcję długu, pod warunkiem przeznaczenia go na uzgodniony cel. Z kolei Rząd Polski zaproponował, aby te dodatkowe 10% długu można było przeznaczyć na wsparcie przedsięwzięć w ochronie środowiska.

Pierwsze pozytywnie odpowiedziały na tę propozycję Stany Zjednoczone, potem Szwajcaria i Francja, wreszcie Szwecja, Włochy i Norwegia. W ekokonwersji uczestniczy też Finlandia, lecz środkami tymi nie dysponuje fundacja Ekofundusz. Zarządza nimi specjalna komisja dwustronna polsko – fińska. Umowę z Finlandią o ekokonwersji podpisano bowiem jeszcze przed powołaniem fundacji Ekofundusz.

Podstawowym zadaniem Ekofunduszu, powołanego przez Ministra Finansów w 1992 roku, jest finansowe wspieranie szczególnie ważnych przedsięwzięć dla ochrony środowiska w Polsce, stanowiących priorytety w Polityce Ekologicznej Państwa, ale równocześnie mających znaczenie ponadkrajowe.

Zgodnie ze statutem, środki Ekofunduszu mogą być przeznaczane przede wszystkim w czterech sektorach uznanych jako priorytetowe. Są nimi:

- zmniejszenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (tzw. gazów cieplarnianych)
- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu z terytorium Polski
- zmniejszenie zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego
- zachowanie bioróżnorodności polskiej przyrody.

Od roku 1998 również gospodarka odpadami stała się jednym z priorytetów w działaniach Ekofunduszu, wspierając najbardziej efektywne i nowatorskie przedsięwzięcia związane z utylizacją i unieszkodliwianiem odpadów oraz z rekultywacją gleb skażonych.

Ekofundusz udziela wsparcia finansowego jedynie w formie bezzwrotnej dotacji. Z reguły wynosi ona 10-30% kosztów projektu. W wyjątkowych przypadkach, gdy inwestorem jest instytucja budżetowa lub organ samorządowy, dotacja ta może sięgać 50%, a w ochronie przyrody, gdy partnerem Ekofunduszu jest społeczna organizacja pozarządowa, dotacja może dochodzić nawet do 80%.

5.4 Programy pomocowe Unii Europejskiej

W latach 1999-2000 podjęto w Komisji Europejskiej zasadnicze prace nad uruchomieniem trzech **programów przedakcesyjnych**: PHARE 2 (dotyczący rozwoju instytucjonalnego oraz wsparcia inwestycyjnego), ISPA (dotyczący przedsięwzięć ochrony środowiska i transportu), SAPARD (dotyczący rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich).

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska straci możliwość korzystania z funduszy przedakcesyjnych, lecz zyska dostęp do znacznie większych **funduszy strukturalnych Unii i Funduszu Spójności**, przeznaczonego na wsparcie rozwoju transportu i ochrony środowiska. Trudno dziś powiedzieć, na jakich zasadach będą funkcjonować te fundusze po wejściu Polski do Unii Europejskiej (zapowiadane jest ich przeobrażenie), niewątpliwie jednak nadal będą pełniły rolę silnego instrumentu pomocowego, zapewniającego kierowanie dużych środków finansowych, m.in. na ochronę środowiska i zadania realizowane w tym zakresie szczególnie przez samorządy terytorialne.

Fundusze przedakcesyjne

Program PHARE (Poland and Hungary: Assistance in Restructuring Economies)

Program PHARE powstał na mocy decyzji Rady Europejskiej z dnia 23.12.1989r. Jako cel programu wskazano pomoc finansową reformującym się państwom Europy Środkowej i Wschodniej w przystosowaniu systemów gospodarczo-politycznych do zdecentralizowanej gospodarki rynkowej i demokratycznego państwa oraz w ich reintegracji z gospodarkami i społeczeństwami Europy Zachodniej i reszty świata. Program PHARE przechodził w latach dziewięćdziesiątych stopniowe przemiany wynikające z jego dostosowywania do poziomu zaawansowania reform w krajach-beneficjentach oraz perspektyw przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej. Zmodyfikowana strategia przedakcesyjna uczyniła program PHARE narzędziem pomocy w przygotowaniach do członkostwa, a w szczególności w przyswajaniu tzw. *acquis communautaire*, czyli dorobku prawnego Unii Europejskiej oraz wsparciu inwestycji zmierzających do spełnienia wymogów członkostwa. Pogłębienie tej zmiany nastąpiło w 1999 roku, po wprowadzeniu zasad PHARE 2000-2006. Zmodyfikowane cele i zasady realizacji programu PHARE, wprowadzone w 1998r., nazywane są Nową Orientacją PHARE. Dla Polski zostały przeznaczone środki w wysokości 400 - 500 mln rocznie, przy czym około 70% tych środków będzie przeznaczonych na wsparcie inwestycji.

Program ISPA - Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej

Środki programu ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) są przeznaczane na przedsięwzięcia dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej w państwach ubiegających się o członkostwo w UE w zakresie transportu i ochrony środowiska. Jego realizację przewidziano, podobnie jak i dla pozostałych funduszy przedakcesyjnych, na lata 2000-2006.

Polska w ramach Programu ISPA ma szansę uzyskiwać na ochronę środowiska przynajmniej 170 mln Euro rocznie, oczywiście pod warunkiem właściwego przygotowania odpowiedniej ilości projektów inwestycyjnych. Wsparcie udzielane jest na indywidualne projekty inwestycyjne lub pakiety projektów.

Jak dotychczas, największe możliwości otrzymania dofinansowania z Funduszu ISPA mają samorządowe przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami.

Każda inwestycja zgłaszana do dofinansowania z Funduszu ISPA musi rygorystycznie spełniać wszystkie normy i standardy techniczne oraz ekologiczne obowiązujące w Unii Europejskiej. Koszt całkowity przedsięwzięcia nie powinien być mniejszy niż 5 mln Euro, a więc preferowane są większe inwestycje. Mniejsze mają także szansę, ale pod warunkiem stworzenia pakietu przedsięwzięć podejmowanych dla realizacji konkretnego programu ochrony środowiska. Wsparcie z Funduszu ISPA jest udzielane przede wszystkim w formie dotacji bezpośredniej. Dofinansowanie z Funduszu ISPA może pokryć do 75% udziału wszystkich środków publicznych zaangażowanych w finansowanie danej inwestycji, takich jak budżety lokalne, budżet centralny, fundusze ekologiczne.

Przy wydatkowaniu środków z Funduszu ISPA Komisja Europejska musi przestrzegać prawa Unii Europejskiej o ochronie konkurencji i unikać faworyzowania pojedynczych firm. Zwiększa to zdecydowanie prawdopodobieństwo otrzymywania wsparcia z Funduszu ISPA dla jednostek sektora publicznego, samorządów gminnych i ich zakładów budżetowych lub przedsiębiorstw komunalnych, będących własnością gmin.

Należy jednak podkreślić, że Ministerstwo Środowiska w lipcu 2002 zakończyło przyjmowanie ostatnich wniosków.

Program SAPARD

Program SAPARD – Przedakcesyjny Instrument Wsparcia Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development).

Fundusz SAPARD przeznaczony jest dla krajów kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej na pomoc w stymulowaniu rozwoju obszarów, ułatwienie procesu integracji sektora rolnego z UE oraz płynne włączenie rolnictwa krajów kandydujących w system Wspólnej Polityki Rolnej i Strukturalnej UE.

Termin realizacji wyznaczono na lata 2000 – 2006, zaś maksymalny roczny budżet dla Polski wynosi 168,7 mln Euro. Wkład ze strony Unii Europejskiej może wynieść nie więcej niż 75% ogólnej sumy wydatków publicznych, pozostałe 25 % to wkład ze strony polskiej.

Celem programu jest wsparcie dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w okresie przedakcesyjnym. Maksymalny roczny budżet dla Polski 168,7 mln euro.

Sposób wykorzystania programu w Polsce został określony w Programie operacyjnym programu SAPARD. Zgodnie z tym dokumentem priorytetowymi kierunkami działania programu SAPARD w Polsce będą:

- inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych i rybnych,
- rozwój i zróżnicowanie działalności gospodarczej w celu tworzenia nowych miejsc pracy i źródeł dochodu,
- rozwój i doskonalenie infrastruktury na terenach wiejskich.

Przewidziano także uzupełniające środki działania obejmujące: pilotażowe projekty dotyczące ochrony środowiska na terenach rolniczych oraz zalesiania, szkolenie zawodowe; pomoc techniczną (doradczą) na rzecz środków objętych programem.

Rozpoczęcie programu SAPARD planowane było na początek 2000 roku, jednak wobec opóźnienia wydania aktu wykonawczego, precyzującego zasady finansowe programu, został wprowadzony dopiero w czerwcu 2002 roku. Zasady te są zbliżone do stosowanych w Europejskim Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, w części dotyczącej gwarancji rolnych. Instytucją realizującą program SAPARD w Polsce jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Agencji tej powierzona została zarówno funkcja implementacyjna, jak i płatnicza. Funkcja implementacyjna polega przede wszystkim na prowadzeniu akcji informacyjnej, zbieraniu, opiniowaniu i selekcji propozycji przedsięwzięć przewidzianych do finansowania w ramach programu. Funkcja płatnicza polega na zarządzaniu finansami programu, dokonywaniu płatności i rozliczeń z beneficjentami programu z jednej strony oraz – za pośrednictwem Narodowego Funduszu – z Komisją Europejską z drugiej. Zgodnie z wymaganiami postawionymi przez Komisję Europejską agencja płatnicza musi być poddana procesowi akredytacji, który ma zapewnić, że wypełnione zostaną wszystkie warunki dotyczące zarządzania finansowego i kontroli finansowej ustanowione przez Komisję.

Program SAPARD w odróżnieniu od innych programów pomocy przedakcesyjnej, ma być realizowany w sposób w pełni zdecentralizowany. Oznacza to m.in., że Komisja Europejska sprawuje kontrolę ex-post zamiast ex-ante. Oznacza to także, że Komisja Europejska nie będzie decydowała o wyborze poszczególnych przedsięwzięć finansowych w ramach programu. Będzie natomiast prowadziła kontrolę poprawności wydatkowania środków oraz realizacji programu – zgodnie z zasadami – po fakcie. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości odpowiednie wydatki nie będą refundowane przez Komisję.

Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności

Unia Europejska przewiduje udzielenie Polsce znacznej pomocy na rozwój systemów infrastruktury ochrony środowiska poprzez instrumenty takie jak fundusze strukturalne i Fundusz Spójności. Większość środków przeznaczonych dla ochrony środowiska zostanie skierowana na wsparcie finansowania inwestycji w miastach, zwłaszcza powyżej 50 tys. mieszkańców. Planowane działania strukturalne są ujęte w Narodowym Planie Rozwoju (NPR). Plan ten określa najważniejsze działania strukturalne, które Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej, zamierza uruchomić w latach 2004 - 2006 przy wykorzystaniu środków wsparcia UE. Wielkość spodziewanych środków z funduszy strukturalnych jest znaczna i sięgnie w okresie 2004 - 2006 ogółem 13,8 mld Euro, z czego ponad 4,2 mld zostanie zaangażowanych w realizację projektów Funduszu Spójności, 9,3 mld w realizację Podstaw Wsparcia Wspólnoty, a pozostała kwota 340 mln w realizację dwóch Inicjatyw Wspólnoty: Wspólnoty Przygranicznej INTERREG oraz promowania równości szans EQUAL.

Średnioroczne środki ze strony UE na wsparcie działań rozwojowych w Polsce sięgną w okresie 2004 - 2008 (koniec okresu realizacyjnego Narodowego Planu Rozwoju) ok. 2,7% PKB. Łączna kwota publicznych środków finansowych, włączając publiczne współfinansowanie krajowe, zaangażowanych w realizację NPR przekroczy kwotę 20 mld Euro. Dodatkowe środki będą pochodzić z sektora prywatnego, w tych sytuacjach, gdy będzie on beneficjentem funduszy Europejskich. Oznacza to, że w ramach NPR należy zaplanować przedsięwzięcia o wartości ponad 23 mld Euro.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004 - 2006 przewiduje skierowanie środków na przedsięwzięcia w ramach wybranych priorytetów, a jednym z priorytetów jest ***ochrona środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska***. Ten priorytet w ramach Narodowego Planu Rozwoju będzie realizowany poprzez część środowiskową Funduszu Spójności: 2,1 do 3,1 mld EURO (2,1 mld wkład UE) oraz sektorowy Program Operacyjny: Ochrona środowiska i gospodarka wodna - 643 mln Euro (516 mln Euro środki ERDF) i inne programy operacyjne (szczególnie Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego - ZPORR).

A więc podstawowym instrumentem finansowania inwestycji ochrony środowiska będzie Fundusz Spójności, gdzie projekt powinien mieć wartość przekraczającą 10 mln Euro. Projekty o takiej skali są w stanie zorganizować głównie duże i średnie miasta. Wobec tego wsparciem funduszu mogą być objęte projekty grupowe, polegające na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym obejmującym grupę gmin oraz łączące w jednym projekcie różne zagadnienia. Inną propozycją może być rozwiązywanie problemów ekologicznych w układzie zlewni lub w granicach regionalnych czy subregionalnych.

Część środowiskowa Funduszu Spójności

Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych

Cel ten będzie realizowany przez następujące priorytety strategii dla Funduszu Spójności:

Lp.	Priorytet	Wariant		Wariant II	
		mln Euro	%	mln Euro	%
1.	Budowa komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji	1 742,7	67	2 160,0	70
2.	Unowocześnienie urządzeń uzdatniania wody pitnej w miastach	78,0	3	90,0	3
3.	Wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi	390,2	15	450,0	14
4.	Ograniczanie emisji do powietrza	182,1	7	210,0	6
5.	Rekultywacja terenów przemysłowych	78,0	3	90,0	3
6.	Wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody	130,0	5	150,0	4
Ogółem		2 601,0	100	3 150,0	100

Koordinacja programowania i wdrażania Funduszu Spójności sprawowana będzie przez Ministerstwo Gospodarki (Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej) a instytucją płatniczą dla funduszu w Polsce będzie Ministerstwo Finansów. Przewiduje się, że w przypadku Funduszu Spójności schemat przepływów finansowych z UE będzie analogiczny jak dla programu ISPA (zgodnie z dok. pt. "ISPA Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej Programowanie i Zasady Wdrażania w Polsce").

Na poziomie Ministerstwa Finansów dla środków z Funduszy Strukturalnych UE planuje się otwarcie subkont dla poszczególnych funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności dla wszystkich programów operacyjnych a jeżeli będzie to konieczne również dla poszczególnych priorytetów, działań i projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych (np. w przypadku Funduszu Spójności).

6 ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.

6.1 Wprowadzenie

Finansowanie stanowi jeden z ważniejszych instrumentów realizacji programu ochrony środowiska, ale nie jedyny. Bardzo istotne w procesie wdrażania programu jest właściwe wykorzystanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym, uwzględniających zasady zrównoważonego rozwoju. Stąd wynika potrzeba sformułowania w niniejszym "Programie ..." zasad zarządzania środowiskiem. Trzeba przy tym pamiętać, że zarządzanie środowiskiem - również w kontekście integracji z Unią Europejską - nie jest wyłączną domeną służb ochrony środowiska. Chodzi o to, aby w procesie wdrażania programu ochrony środowiska uczestniczyli przedstawiciele różnych branż i gałęzi gospodarki oraz sfery życia społecznego, a ich działania były zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Poniżej określono instrumenty wspomagające realizację programu ochrony środowiska, tzw. instrumenty polityki ekologicznej, zasady zarządzania środowiskiem, wynikające z zakresu kompetencyjnego administracji samorządowej szczebla powiatowego i gminnego. W zarządzaniu środowiskiem szczególną rolę pełni „Program ochrony środowiska”, który to program, z punktu widzenia władz powiatu, może być postrzegany jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska oraz intensyfikacji współpracy różnych instytucji / organizacji, opartej o dobrowolne porozumienia na rzecz efektywnego wdrażania niniejszego Programu. Dlatego celowe jest przedstawienie procedury wdrażania programu, aby właściwe służby administracji publicznej miały czytelny obraz terminów i zakresów weryfikacji poszczególnych elementów programu oraz jasne określenie zasad współpracy poszczególnych grup zadaniowych w realizacji programu.

6.2 Instrumenty polityki ochrony środowiska

Instrumentarium służące realizacji polityki ochrony środowiska wynika z szeregu ustaw wśród których najważniejsze to: prawo ochrony środowiska, prawo wodne, o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane. Wśród instrumentów zarządzania ochroną środowiska można wyróżnić instrumenty o charakterze politycznym (np. Polityka Ekologiczna Państwa, wojewódzkie / powiatowe i gminne programy ochrony środowiska), instrumenty prawno - administracyjne oraz instrumenty o charakterze horyzontalnym (systemy zintegrowanego zarządzania środowiskiem, monitoring środowiska, system statystyki, społeczna partycypacja, działania edukacyjne, narzędzia polityki technicznej i naukowej, konwencje, umowy i porozumienia międzynarodowe). Tradycyjny podział instrumentów zarządzania środowiskiem wyróżnia instrumenty o charakterze prawnym, finansowym i społecznym oraz strukturalnym.

6.2.1 Instrumenty prawne

Pozwolenia

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu. Wojewoda zachowuje dotychczasowe kompetencje w omawianym zakresie tylko w odniesieniu do podmiotów, należących do tzw. szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka.

Kompetencje do wydawania pozwoleń, dotyczących obiektów zaliczonych do inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska posiada Starosta.

Wśród pozwoleń należy wymienić:

- pozwolenia na gospodarcze korzystanie ze środowiska, w tym pozwolenia wodno-prawne a także decyzje o emisji dopuszczalnej,
- zgody na gospodarcze wykorzystanie odpadów, decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami
- decyzje o zakresie i sposobie usunięcia przyczyn szkodliwego oddziaływania na środowisko lub zagrożenia, i przywrócenia środowiska do stanu właściwego,
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC (ang. Integrated Pollution Prevention and Control) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na funkcjonowanie znacznej części przedsiębiorstw, zwłaszcza wszystkich przedsiębiorstw traktowanych dotychczas w polskim prawie jako szczególnie szkodliwe dla środowiska i co najmniej połowy obiektów zaliczanych do kategorii mogących pogorszyć stan środowiska. W powiecie świebodzińskim znajduje się kilka instalacji typu IPPC, które będą musiały posiadać zintegrowane pozwolenia, m.in. składowisko odpadów komunalnych w Jeziorach. Wdrożenie wymagań tej Dyrektywy spowoduje konieczność stosowania zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony środowiska jako całości. Oznacza to odejście od stosowanej dotychczas praktyki wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, odnoszących się do poszczególnych mediów (pobór wody, gospodarka odpadami), komponentów środowiska (emisje do powietrza, odprowadzanie ścieków) czy uciążliwości (hałas, promieniowanie) na rzecz wydawania pozwoleń zintegrowanych. Zawarte w pozwoleniach ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska są raporty oddziaływania na środowisko oraz plany zagospodarowania przestrzennego.

Kontrola przestrzegania prawa

Wprowadzona reforma w istotny sposób wzmacnia kompetencje kontrolne Wojewody. Jednak należy zaznaczyć, że nastąpiło to na skutek zabiegów formalnych, tj. podporządkowania Wojewodzie wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, który wykonuje w jego imieniu zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska, a więc odpowiada za kontrolę przestrzegania warunków określonych w pozwoleniach. Ponadto, Wojewoda na wniosek wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub za jego zgodą, może powierzyć w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, powiatom położonym na terenie województwa.

Monitoring stanu środowiska

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów społecznych (informacyjnych), jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

6.2.2 Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą przede wszystkim: opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjna kara pieniężna i fundusze celowe

Opłaty za korzystanie ze środowiska

Opłaty te pełnią funkcje prewencyjne i redystrybucyjne. *Funkcja prewencyjna* realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów (dotyczy to podmiotów gospodarczych) do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska. *Funkcja redystrybucyjna* polega na gromadzeniu i przemieszczaniu środków finansowych przeznaczonych na cele ochrony środowiska.

Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza ,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji (np. Urząd Marszałkowski, organ gminy) lub, jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego. Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne. Należy także wspomnieć, że podobne opłaty pobiera się na podstawie przepisów prawa górniczego i geologicznego za działalność koncesjonowaną.

Administracyjne kary pieniężne

Kary pieniężne nie są sensu stricto środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów - organ gminy. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i trafiają do funduszy celowych. Ustawa poś przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Fundusze celowe

Opłaty i kary zasilają fundusze celowe. Dla powiatu świebodzińskiego istotne znaczenie mają fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej: NFOŚiGW w Warszawie i WFOŚiGW oraz powiatowy FOŚiGW.

W skali powiatu możliwe jest wykorzystanie instrumentów, nie będących w kompetencji władz powiatu, poprzez porozumienie się z partnerami w kompetencjach których znajdują się dane instrumenty (wojewoda, samorząd wojewódzki, samorządy gminne).

6.2.3 Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Instrumenty społeczne są to narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Edukacja ekologiczna została szerzej omówiona w rozdziale 4.5.3.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

Im szerszy jest zakres strategii / programu i związanych z nią działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania strategii / programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja.

W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska. Mniej jasno wygląda wymiana informacji ze społeczeństwem. Konstytucja RP zapewnia wprawdzie każdemu obywatelowi pełny dostęp do informacji, ale brak wystarczających narzędzi egzekwowania utrudnia korzystanie z tego prawa. Ustawa - Prawo ochrony środowiska, podobnie jak i poprzednio ustawa o dostępie z 9 listopada 2000 roku, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydentom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej, wyjaśnianie stanowisk,

- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania strategii / programu
- promocji strategii / programu (m.in. promocja sukcesu)

Wciągnięcie potencjalnych oponentów w szukanie rozwiązań we wczesnym stadium procesu planowania znacznie zmniejsza ryzyko odwołań i protestów w fazie realizacji, gdy każdy dzień zwłoki jest znacznie droższy, a odwołania na drodze sądowej powodują zwłokę trudną do oszacowania.. Profesjonalna wymiana informacji to okazja do zaprezentowania pozytywnej postawy grupy zarządzającej procesem, a otwartość w komunikacji wskazuje na mocną pozycję tego, kto ją prowadzi. Wymiana informacji działa jak system "wczesnego ostrzegania" i zmniejsza ryzyko wystąpienia nieoczekiwanych zakłóceń, o których nie dowiemy się na czas, gdy poszczególne strony będą milczeć. Intensywna wymiana informacji, wciąganie do dyskusji sprzymierzeńców i oponentów, organizowanie akcji informacyjnych, itp. opóźnia wprowadzenie działania w początkach procesu, ale w ostatecznym rozrachunku chroni przed opóźnieniami i nieoczekiwanymi problemami w fazie realizacji projektu.

Władze powiatu zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację polityki ochrony środowiska.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków.

Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomagania przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych.

Współdziałanie w ramach gospodarki wodno-ściekowej czy gospodarki odpadami będzie polegało na uzgodnieniach dotyczących finansowania i organizacji działań w tym zakresie. Szczególnie istotne będzie działanie w porozumieniu w przypadku współfinansowania przedsięwzięć oraz korzystania z funduszy UE. Stosowne porozumienia (być może o charakterze stowarzyszenia) należy poczynić wcześniej z uwagi na wymagania proceduralne w przypadku aplikacji o fundusze w UE.

Władze powiatu świebodzińskiego oczekują współpracy ze strony poszczególnych gmin, przemysłu i organizacji publicznych, dla osiągnięcia lepszego poziomu ochrony środowiska. Konwencjonalne podejście do kształtowania polityki ochrony środowiska (system nakazowo-kontrolny z wykorzystaniem instrumentów regulacyjnych i bodźców ekonomicznych) jest wciąż dominujące; przemysł musi spełniać normy i uiszczać opłaty ustanowione przez rząd, a przeważającymi technikami ochronnymi są technologie "końca rury", np. utylizacja odpadów.

Korzystne uzupełnienie stanu obecnego w zakresie efektywnego zarządzania środowiskiem powinno stanowić komplementarne podejście bazujące na współpracy, z zaangażowaniem "grup zadaniowych / docelowych ...". Kooperatywne kształtowanie polityki ochrony środowiska jest efektywniejsze dla np. zrównoważonego rozwoju przemysłu, niż tradycyjne regulacje nakazowo-kontrolne. Wynika to z lepszego wykorzystania potencjału zaangażowanej tu strony przemysłowej.

Rozwiązywanie problemów środowiskowych w powiecie świebodzińskim można wesprzeć poprzez dobrowolne porozumienie w zakresie wdrażania "Programu ochrony środowiska dla powiatu świebodzińskiego", zawarte między Starostą, organami wykonawczymi gmin, Wojewodą Lubuskim, Marszałkiem Województwa Lubuskiego, Prezesem WFOŚiGW, a także stroną rządową, lokalnymi władzami samorządowymi, przedsiębiorstwami przemysłowymi, organizacjami pozarządowymi, Inspektorem Ochrony Środowiska oraz wybranymi podmiotami gospodarczymi / instytucjami / organizacjami. Porozumienie takie wyraża wolę podejmowania wspólnych działań, które pozwolą na skuteczne i efektywne wdrażanie Programu.

6.2.4 Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Są to przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

Strategie i programy wdrożeniowe

Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu świebodzińskiego jest dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu. Dokument ten jest bazą dla programów sektorowych (np. dot. rozwoju przemysłu, turystyki, ochrony zdrowia, itd.), a także daje ogólne wytyczne co do kierunków działań w zakresie ochrony środowiska.

Program ochrony środowiska dla powiatu świebodzińskiego jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata (2004 - 2007).

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców powiatu.

Podobnie plan gospodarki odpadami opracowany w ramach niniejszego projektu jest planem strategicznym i wdrożeniowym. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, ale także rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł.

Systemy zarządzania środowiskowego

Od zakładów przemysłowych, które nadal są źródłem poważnych zagrożeń dla środowiska, oczekuje się zwiększonej aktywności na rzecz jego ochrony. Ochrona ta nie może sprowadzać się tylko do naprawy już zaistniałych szkód i spełniania wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska. Konieczne staje się przede wszystkim zapobieganie powstawaniu negatywnych oddziaływań czy szkód w środowisku. Działania na rzecz ochrony środowiska wymuszane były przez czynniki zewnętrzne: społeczeństwo, przepisy prawne, administrację publiczną zajmującą się ochroną środowiska, a także międzynarodowe otoczenie.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegające na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja zarządzania środowiskowego.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Idea ta jest realizowana poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (systemy sformalizowane - np. normy ISO 14 000 EMAS, lub niesformalizowane - np. Program Czystszej Produkcji). Powinny być prowadzone działania inspirujące firmy do starań o wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, wskazujące na niewątpliwie korzyści wynikające z jego wprowadzenia. W późniejszym etapie należy poszukiwać sposobu jak włączyć system zarządzania środowiskowego w pozwolenia wydawane przez Wojewodę lub Starostę dla zakładów zlokalizowanych w powiecie świebodzińskim. Takie podejście jest zgodne z polityką Unii Europejskiej, która poleca systemy zarządzania środowiskowego jako wyraz własnej odpowiedzialności przemysłu za sprawy środowiskowe. Wspomniane systemy zarządzania środowiskowego polecane są również dla zakładów gospodarki komunalnej oraz instytucji publicznych, w tym Urzędów Powiatowych i Urzędów Gminnych.

6.3 Upowszechnianie informacji o środowisku

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 poś). Zakres informacji i zasady ich udostępniania określa poś Dział IV Informacje o środowisku.

Starostwo powiatowe będzie maksymalnie wykorzystywało nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych SP o dane dot. oceny stanu środowiska w powiecie i informacje nt. realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie na stronie internetowej Programu, po jego przyjęciu Uchwałą Zarządu Powiatu.

Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne.

Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

6.4 Organizacja zarządzania środowiskiem.

6.4.1 Wprowadzenie.

Zarządzanie środowiskiem w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania środowiskiem od struktury zarządzania tym programem. Jednakże, docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w powiecie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

6.4.2 Ogólne zasady zarządzania środowiskiem

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

- nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi,
- odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności,
- chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona,
- różnorodność biologiczna środowiska nie powinna maleć.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W powiecie zarządzanie dotyczy działań własnych (podejmowanych przez powiat) oraz działań poszczególnych gmin, ważnych w skali powiatu, a także jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymywanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska są wojewoda i starosta. Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego informowania się i uzgadniania. Na uwagę zasługuje w tym kontekście wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska, a także przyznanie odpowiednich uprawnień kontrolnych organom samorządowym.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

Zarządy województw, powiatów i gmin sporządzają programy ochrony środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa.

Dokumenty dotyczące zagospodarowania przestrzennego sporządza się na wszystkich szczeblach, ale nie wszystkie mają jednakową moc prawną i rolę w całym systemie. Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w omawianej strukturze ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Samorząd powiatowy określa również strategię rozwoju powiatu, na którą składa się m.in. racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

6.4.3 Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania nim. Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność powiatu świebodzińskiego jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na Zarządzie Powiatu, który składa Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu. Zarząd współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego oraz samorządami gminnymi, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚiGW). Ponadto Zarząd Powiatu współdziała z instytucjami administracji specjalnej w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (IS, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Bezpośrednim realizatorem zadań nakreślonych w programie są: samorządy gminne jako realizatorzy inwestycji w zakresie ochrony środowiska na własnym terenie oraz podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu świebodzińskiego, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

6.4.4 Monitoring wdrażania Programu.

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zarząd Powiatu będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu. W początkowym okresie wdrażania Programu również co dwa lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. Oznacza to, że pod koniec 2005 roku powinna być przygotowana nowa lista obejmująca lata 2006 – 2009. W cyklu czteroletnim będzie oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

- Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata).
- Opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata).
- Aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata).

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej w tabeli nr 15 zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela nr 15. Wskaźniki monitorowania Programu

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy (2003 r.)
<i>A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko</i>		
1.	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	
2.	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości	
3.	Stopień zwodociągowania miast powiatu	
4.	Stopień zwodociągowania gmin wiejskich powiatu	
5.	Stopień skanalizowania miast powiatu	
6.	Stopień skanalizowania gmin wiejskich powiatu	
7.	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	

8.	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	
9.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych / 1 mieszkańca x rok	
10.	Udział odpadów komunalnych składowanych na wysypiskach	
11.	Udział odpadów przemysłowych składowanych na składowiskach	
12.	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (stan na 2001)	
13.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	
14.	Wskaźnik lesistości powiatu.	
15.	Procentowy udział powierzchnia terenów objętych ochroną prawną	
16.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	
B. Wskaźniki świadomości społecznej		
17.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	
18.	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	
19.	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych,	

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (grupa A). Informacje te pochodzą głównie z WIOŚ
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata. Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Starostwa, Urzędów Gmin, Wojewody, WIOŚ.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji „Programu ochrony środowiska” a w oparciu o tą ocenę – aktualizować program.

6.5 Główne działania w ramach zarządzania Programem.

W oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału w tabeli 16 przedstawiono najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień: wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami), edukacja i komunikacja ze społeczeństwem (w tym system informacji o środowisku), systemy zarządzania środowiskiem, monitoring stanu środowiska. Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tabela nr 16. Najważniejsze działania w ramach wdrażania "Programu ochrony środowiska".

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 – 2007	Instytucje uczestniczące
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska ..."	– Koordynacja wdrażania "Programu ..." – Współpraca z różnymi jednostkami – Ocena wdrożenia przedsięwzięć (2x, 2006 i 2008) – Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x, 2006) – Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2005 i 2007)	Zarząd Powiatu, Samorządy gminne, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	– Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się tym zagadnieniem – Realizacja ustawy „Prawo Ochrony Środowiska” w zakresie dostępu do informacji o środow. i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko – Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów – Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) – Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem	Zarząd Powiatu Zarządy gmin, Zarząd województwa WIOŚ, Organizacje pozarządowe
3.	Systemy zarządzania środowiskiem	Wspieranie i promowanie zakładów / instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem	Zarząd Powiatu, Wojewoda Fundusze celowe
4.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi. Informacje o stanie środowiska w powiecie	WIOŚ, WSSE Zarząd Powiatu

7 ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU.

7.1 Wprowadzenie.

W niniejszym rozdziale omówiono potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie...". Koszty wdrażania "Programu ..." zostały określone dla okresu 2004 - 2007. Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji Programu, w ramach uściślenia informacji i korygowania działań na podstawie badań monitoringowych. Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ochrony środowiska" dla okresu 2004 - 2007, podane są w cenach II kwartału 2003 roku.

7.2 Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007.

Kalkulacja kosztów dotyczy wykonania zadań, które będą realizowane w latach 2004 - 2007 ponieważ szacunek kosztów w okresach dłuższych jest obciążony tak dużym błędem, iż staje się mało przydatnym.

W okresie tym przewiduje się działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Ochrony Środowiska; koordynacja/zarządzanie, monitoring wdrażania programu, doskonalenie przepływu informacji, edukacja ekologiczna,
- Inwestowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska (zgodnie z listą przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2011)

Szacunkowe koszty wdrażania programu w latach 2004 - 2007 przedstawiono w tabeli zbiorczej nr 17. Koszty te zostały określone w oparciu o szczegółowe dane zgłoszone przez różne jednostki nt. kosztów realizacji konkretnych przedsięwzięć lub szacunek kosztów przeprowadzony w oparciu o średnie wskaźniki dotyczące budowy i eksploatacji urządzeń.

Tabela nr 17. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN).

Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2004-2007 w tys. PLN		
		Pozainwestycyjne	Inwestycyjne	Razem
1.	Edukacja ekologiczna	385	120	505
2.	Jakość wód i stosunki wodne	0	61232	61232
3.	Gospodarowanie odpadami	120	2630	2750
4.	Powietrze atmosferyczne	100	1377	1477
5.	Hałas	25	0	25
6.	Przyroda i krajobraz	174	0	174
Razem w latach 2004 - 2007		804	65359	66163

Uwaga: W powyższej kalkulacji nie uwzględniono kosztów budowy autostrady, obwodnic oraz modernizacji i budowy nowych odcinków dróg

7.3 Prognoza podziału kosztów wg źródeł finansowania.

Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska powiatu świebodzińskiego w latach 2004–2007 powinna być następująca:

Tabela nr 18. Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska powiatu świebodzińskiego w latach 2004–2007.

Źródło	Udział	
	%	tys. PLN
Środki własne gmin i powiatu	11	7278
PFOŚiGW, GFOŚiGW	4	2647
NFOŚiGW, WFOŚiGW	18	11909
Budżet państwa	2	1323
Środki pomocowe UE	53	35066
Środki własne podmiotów gospodarczych	12	7940
RAZEM	100	66163

8 STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.

Celem opracowania jest określenie Programu Ochrony Środowiska dla powiatu świebodzińskiego. Realizacja tego programu doprowadzi do utrzymania korzystnego stanu środowiska naturalnego oraz jego poprawy tam, gdzie należy tego oczekiwać, a także pozwoli na efektywne zarządzanie środowiskiem oraz pozwoli uruchomić skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją. Wdrażanie programu stworzy również warunki dla sprostania wymaganiom obowiązującego w tym zakresie prawa Unii Europejskiej.

Powiat świebodziński leży w środkowo-wschodniej części województwa lubuskiego i graniczy z pięcioma powiatami: sulęcińskim, krośnieńskim, zielonogórskim, nowotomyskim i międzyrzeckim.

W tabeli nr ... przedstawiono dane ogólne dotyczące powiatu świebodzińskiego.

Tabela nr 19. Dane ogólne dotyczące powiatu.

Powierzchnia ogółem	938 km ²
w tym użytków rolnych	48,1%
lasów	42,1%
Ludność ogółem	57 843 osób
Gęstość zaludnienia	62 osoby na km ²
Stopa bezrobocia, średnio	18,5%

Geograficznie, powiat świebodziński obejmuje środkowo-wschodnią część Wysoczyzny Lubuskiej, zwanej Pojezierzem Lubuskim. Kraina ta stanowi lokalne wyniesienie ponad otaczającymi dolinami rzek Odry na południu i zachodzie, Obry na wschodzie i Warty na północy. Południowo-zachodni obszar, usytuowany na zachód od Rosina leży na terenie Równiny Torzyskiej.

Według kryteriów przyrodniczo leśnych tereny powiatu należą do III Krainy Wielkopolsko Pomorskiej. Kraina ta nosi nazwę Obniżenia Obrzańskiego i znajduje się we wschodniej części Dzielnicy pojezierza Lubuskiego (mezoregion Ziemi Lubuskiej).

Przez powiat przebiega wododział między głównymi rzekami regionu: Odrą i Wartą. Powiat świebodziński przecinają liczne rynny polodowcowe, w których rozmieszczone są głębokie jeziora rynnowe i rzeki oraz torfowiska z kompleksami łąk.

Czynniki geologiczne i lokalny klimat doprowadziły do wykształcenia się bogatej szaty roślinnej. Najbardziej charakterystycznymi elementami szaty roślinnej są rozległe bory i zachowane w wielu miejscach lasy bukowe. Krajobraz powiatu ma swoją specyfikę dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu oraz dzięki obecności interesujących kompleksów leśnych o bogatym świecie zwierzęcym. Szczególnie interesującym elementem krajobrazu powiatu są malownicze jeziora o czystej wodzie i bogatej roślinności. Lasy pokrywają prawie 42% całkowitej powierzchni powiatu.

Na terenie powiatu znajdują się dwa parki krajobrazowe, liczne rezerваты i pomniki przyrody.

Najważniejsze grupy obiektów tego rodzaju obejmują:

- Łagowski Park Krajobrazowy, na terenie którego znajdują się malownicze jeziora rynnowe oraz kompleks lasów bukowych w rejonie Łagowa,
- Gryżyński Park Krajobrazowy obejmujący bardzo malowniczą rynnę rzeki Gryżynki będącą pod ochroną, jako obiekt o znacznych walorach przyrodniczych.

- Rezerваты leśne Grodziszczce, Kręcki Łęg, Buczyzna Łagowska, Dębowy Ostrów,
- Rezerwat leśno-krajobrazowy nad Jeziorem Trześniowskim,
- Rezerваты torfowiskowe Pawski Łęg i Pniewski Łęg,
- Rezerwat „Nietoperek” obejmujący ochroną systemy podziemnych korytarzy i bunkrów tzw. Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego.

Jest to największe w Środkowej Europie zimowisko nietoperzy, dające zimowe schronienie 20 tys. osobników reprezentujących 12 gatunków.

Najważniejsze użytki ekologiczne:

- Jezioro Księżno koło Wilkowa
- Torfowisko Barcikowo przy Łagowie.

Pomniki przyrody, w liczbie 86:

- Wśród nich 700-letnie dęby w Buczy, Toporowie, Łagowie i Zagajach,
- 300-letnie w Szcząncu i Myszęcinie,
- Tulipanowiec amerykański (obwód 384 cm i wysokość 28 m), nad Jeziorem Łagowskim (relikt przyrody).

Na terenie Powiatu Świebodzin stwierdzono dotychczas 6 gatunków roślin naczyniowych oraz 67 gatunków mchów. Z liczby tej 54 taksony to gatunki chronione, zagrożone lub ginące w skali kraju, a kolejnych kilkanaście, to gatunki rzadkie lub zagrożone lokalnie. Pełną listę gatunków roślin stwierdzonych na terenie powiatu zawiera załącznik 1.

Poniżej zestawiono gatunki chronione ściśle i częściowo oraz zagrożone w skali kraju.

- 1) Goździk pyszny *Dianthus superbus* – występuje na wilgotnych łąkach, szczególnie na łąkach trzęślicowych w dolinie Leniwej Obry. Kwitnie od czerwca do sierpnia (V)
- 2) Kruszczyk błotny *Epipactis palustris* – ten białawo kwitnący storczyk rośnie na torfowiskach i mokrych łąkach na całym obszarze. Kwitnie w czerwcu i lipcu (V)
- 3) Kukułka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii* – jeden z czerwono kwitnących storczyków występujących na wilgotnych łąkach w dolinach Leniwej Obry i Pliszki. Kwitnie od czerwca do lipca. (V)
- 4) Kukułka plamista *Dactylorhiza maculata* - jeden z czerwono kwitnących storczyków występujących na wilgotnych łąkach na całym terenie. Kwitnie od czerwca do lipca. (V)
- 5) Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia* – owadożerna roślina torfowiskowa, szczególnie na torfowiskach wysokich. Na terenie powiatu kilkanaście stanowisk. Kwitnie od czerwca do sierpnia (R)
- 6) Storczyk kukawka *Orchis militaris* – to różowo kwitnący storczyk występujący na łąkach i zboczach, często na podłożu wapiennym. W dolinach Opliszki i Leniwej Obry. Kwitnie w maju (V)

Większa część powiatu znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 144 – Wielkopolska Dolina Kopalna. Cechą charakterystyczną tego Zbiornika jest częściowa lub całkowita izolacja od powierzchni utworami słabo przepuszczalnymi, przeważnie ilami lub glinami. Strop zbiornika przebiega na rzędnej ca 20,0 m p.p.t., a miąższość utworów wodonośnych wynosi od kilkunastu do około 30,0 m. Moduł zasobów wodnych wynosi 1,39 l/sek/km² lub 120,1 m³/dobę/km². Pod względem ochrony przed zanieczyszczeniem. Zbiornik należy do obszarów wymagających wysokiej ochrony (OWO).

W miastach i miejscowościach zwodociagowanych nie występują obecnie problemy z właściwym zaopatrzeniem w wodę, za wyjątkiem Łagowa (okres letni), Świebodzina (zbyt małe średnice sieci rozdzielczej w niektórych rejonach miasta) i wsi Szczaniec (okresowe występowanie związków azotu w wodzie surowej). Na mapie nr 4 przedstawiono zwodociagowanie gmin powiatu świebodzińskiego.

Według klasyfikacji klimatycznej W. Okołowicza i D. Martyn powiat świebodziński położony jest w śląsko-wielkopolskim regionie klimatycznym. Region ten charakteryzuje się dominującym wpływem mas powietrza polarnomorskiego znad Oceanu Atlantycznego i zdecydowanie mniejszym wpływem powietrza kontynentalnego. Wpływa to na rozkład temperatury i opadów atmosferycznych w ciągu roku. Jak widać na poniższym rysunku zimy na obszarze województwa są łagodne i krótkie, ze średnią temperaturą powietrza w najchłodniejszym miesiącu styczniu nie przekraczającą -2°C , lata są wczesne, długie i ciepłe. Najcieplejszym miesiącem jest sierpień ze średnią temperaturą powyżej 18°C . Amplitudy temperatur są mniejsze od przeciętnych. Średnie miesięczne temperatury powietrza i sumy opadów atmosferycznych w Gorzowie Wlkp. w latach 1996 - 2000 przedstawia rysunek nr 2.

W powiecie świebodzińskim, podobnie jak w całym województwie lubuskim, głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest tzw. emisja antropogeniczna, wynikająca z działalności człowieka. Naturalne procesy zachodzące w przyrodzie (emisja naturalna) mają znaczenie marginalne i w niewielkim stopniu oddziałują na jakość powietrza. Emisja antropogeniczna obejmuje emisję z zakładów przemysłowych i energetycznych, emisję niską z gospodarki komunalnej (kotłownie, indywidualne paleniska domowe i prywatne zakłady) oraz emisję komunikacyjną. Ze względu na ilości emitowanych zanieczyszczeń jest największym zagrożeniem dla warunków życia i zdrowia człowieka oraz środowiska. Jej wysoka uciążliwość wynika z koncentracji emitowanych zanieczyszczeń na terenach o intensywnej produkcji i jednocześnie o wysokiej gęstości zaludnienia. Obszary miejskie są zatem w największym stopniu narażone na skutki emisji antropogenicznej.

Powiat Świebodzin obejmuje środkowo – wschodnią część Wysoczyzny Lubuskiej zwanej Pojezierzem Lubuskim. Stanowi ona lokalne wyniesienie ponad otaczającymi dolinami rzek Odry na południu i zachodzie, Obry na wschodzie i Warty na północy. Przez powiat przebiega wododział między głównymi rzekami regionu; Odrą i Wartą.

Obszar powiatu ukształtowany został przede wszystkim przez poznańską fazę zlodowacenia bałtyckiego, w związku z tym na jego terenie przeważa zróżnicowany krajobraz pagórkowaty i sandrowy, tylko miejscami równinno - morenowy. Jedynie w dolinach kilku niewielkich rzek, przede wszystkim stosunkowo rozległej dolinie Leniwej Obry, dominuje krajobraz dolinny, charakterystyczny dla obszarów zalewowych. Krajobraz doliny Leniwej Obry został ukształtowany w starszym plejstocenie. Zachodnia część powiatu, w rejonie Łagowa zdominowana jest przez wyraźną rzeźbę lodowcową z dużą ilością jezior i głęboko wciętych rynien lodowcowych. Część południowa ma charakter sandrowy, zajmuje go rozległy sandr krośnieński rozciągający się od Sulechowa, aż po Rzepin.

Wg danych na temat użytkowanie gruntów przy powierzchni powiatu ogółem – 93745 ha, użytki rolne stanowią 44.884 ha (w tym grunty orne 39121, sady 544, łąki 4216, pastwiska 1003), lasy i grunty leśne 40122 ha, natomiast nieużytki 8739 ha.

W lasach powiatu przeważają gleby bielicowe kwaśne lub skrytobielicowe świeże, wytworzone z piasków i żwirów polodowcowych, przede wszystkim piasków luźnych i słabogliniastych. W zachodniej i północno – zachodniej części powiatu dominują żyzniejsze gleby bielicowe na podłożu gliniastym oraz gleby brunatne właściwe, wytworzone z piasków gliniastych lekkich. W obniżeniach terenu dominują gleby mułowo bagienne, torfowe i murszowe. Ich największy kompleks występuje w dolinie Leniwej Obry.

Na terenach rolniczych największe powierzchnie zajmują na obszarze powiatu gleby zajęte przez grunty orne. Ponad 2/3 powierzchni zajmują gleby dobre (II - IV klasa bonitacji), wśród nich dominują gleby klas IIIB i IVA. Podobnie większość użytków zielonych znajduje się w III i IV klasie bonitacyjnej.

W stosunku do całej powierzchni powiatu wynoszącej 93745 ha lasy i grunty leśne stanowią 40122 ha, co stanowi 42,8% powierzchni. W skali kraju jest to lesistość znaczna, jednak w skali Ziemi Lubuskiej mieści się znacznie się poniżej średniej.

W związku z tym, że ponad 90% powierzchni powiatu zajmują dwa Nadleśnictwa – Świebodzin i Babimost, charakterystykę gospodarki leśnej oparto na danych z tych właśnie Nadleśnictw.

Gospodarka łowiecka na terenie powiatu prowadzona jest przez koła łowieckie PZŁ oraz nadleśnictwa, w ramach obwodów wyłączonych.

Stany zwierzyny utrzymywane są sztucznie i są wypadkową potrzeb gospodarki łowieckiej oraz szkód wyrządzanych przez zwierzynę w lasach i gruntach rolnych.

Na terenie powiatu obecnie nie ma większych złóż surowców mineralnych. Eksploatowana jest ropa naftowa oraz niewielkie złoża piasków dla celów budowlanych i drogowych.

Hałas jest jedną z najpowszechniejszych uciążliwości, z jaką spotykają się ludzie mieszkający przede wszystkim w aglomeracjach miejskich. Ostatnie badania wskazują na poszerzanie się obszarów o niekorzystnym klimacie akustycznym. Dane literaturowe mówią, że około 1/3 mieszkańców Polski narażona jest na ponadnormatywny hałas.

Głównymi sprawcami hałasu są:

- komunikacja (drogowa, kolejowa),
- przemysł.

W powiecie świebodzińskim nie prowadzono badań dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych. Pola elektromagnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, wg obecnego stanu wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości. Na obszarze powiatu znajdują się potencjalne źródła pól elektromagnetycznych i należą do nich 32 stacje telefonii komórkowej oraz Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze w Jemiołowie. Lokalizację stacji telefonii komórkowej zestawiono w tabeli nr 8 i przedstawiono na mapie nr 6.

Potencjalne źródła nadzwyczajnych zagrożeń związane jest głównie z występowaniem na terenie powiatu świebodzińskiego głównych tras komunikacyjnych.

Zagrożenia środowiska mogą mieć charakter naturalny lub antropogeniczny. Rodzaj i intensywność zagrożeń jest ściśle związana ze specyfiką danego obszaru, tj. rozwojem gospodarczym w powiązaniu z warunkami fizyczno - geograficznymi.

Na podstawie analizy istniejącego stanu środowiska można określić najważniejsze priorytety ochrony środowiska na terenie powiatu świebodzińskiego do roku 2011:

Ochrona wód:

1. Poprawa gospodarki wodno-ściekowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
2. Ograniczanie emisji zanieczyszczeń obszarowych.
3. Ochrona zlewni rzek powiatu.
4. Ochrona zlewni jezior.

Ochrona powietrza atmosferycznego:

1. Zmniejszenie emisji niskiej, w miastach i na terenach wiejskich.
2. Ograniczanie emisji przemysłowej.
3. Zmniejszenie emisji komunikacyjnej, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych, wzdłuż dróg krajowych.

Ochrona przed hałasem

1. Zmniejszenie negatywnego oddziaływania hałasu na człowieka i środowisko.

Ochrona przyrody

1. Wdrożenie systemu NATURA 2000.
2. Ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.

Ochrona powierzchni ziemi

1. Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.
2. Rewitalizacja terenów zdegradowanych.

Inne działania proekologiczne

1. Intensyfikacja edukacji ekologicznej mieszkańców.
2. Promowanie wdrażania systemów zarządzania środowiskowego.
3. Uwzględnianie w programach sektorowych zagadnień ochrony środowiska (np. w rozwoju transportu, rozwoju turystyki, itd.).

Zasadą przyjętą w "Programie ochrony środowiska dla powiatu świebodzińskiego", jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiająca harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną walorów środowiskowych.

Powiatowe priorytety w zakresie ochrony środowiska, strategia ochrony środowiska zawiera cele ekologiczne do 2011 roku i kierunki działań w zakresie:

- poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody,
- zrównoważonego wykorzystania materiałów, wody i energii,
- zadań systemowych: włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych, aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska, edukacja ekologiczna.

Nadrzędny cel "Programu ochrony środowiska powiatu świebodzińskiego" można sformułować następująco:

Zrównoważony rozwój powiatu, w którym ochrona środowiska ma znaczący wpływ na przyszły charakter regionu i równocześnie wspiera jego rozwój gospodarczy i społeczny.

Cel ten jest zgodny z celami głównymi „Strategii rozwoju powiatu świebodzińskiego” [32], które wraz z celami operacyjnymi zostały zaadaptowane dla potrzeb programu ochrony środowiska.

Strategicznym celem polityki ekologicznej państwa, na tle przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, w odniesieniu do związków środowiska ze zdrowiem jest zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe. Realizacja polityki ekologicznej powinna doprowadzić do zwiększenia bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa. Osiągnięcia tego celu trzeba dokonać przez działania systemowe obejmujące identyfikację potencjalnych i rzeczywistych zagrożeń zdrowia w środowisku, ocenę narażenia i ryzyka zdrowotnego oraz egzekwowanie przepisów dotyczących kontroli szkodliwych dla zdrowia emisji do środowiska. Podstawowym narzędziem realizacji polityki ekologicznej państwa odnoszącej się do relacji pomiędzy środowiskiem i zdrowiem są zdrowotne kryteria jakości środowiska.

Osiągnięcie i ochrona dobrego stanu ekologicznego wód tak pod względem jakościowym jak i ilościowym, przy równoczesnej możliwości korzystania z wód w celach użytkowych.

Kierunki działań do 2011 roku

ZAOPATRZENIE W WODE

- Budowa i modernizacja sieci wodociągowej.

GOSPODARKA ŚCIEKOWA

- Budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej,
- Budowa systemu oczyszczania ścieków deszczowych,
- Budowa i modernizacja gminnych oczyszczalni ścieków,
- Optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków,
- Budowa oczyszczalni przydomowych.

PRZEMYSŁ

- Wspieranie i egzekwowanie od zakładów przemysłowych realizacji programów racjonalnej gospodarki wodnościekowej.
- Minimalizacja wykorzystania wód podziemnych z ujęć własnych i wody wodociągowej do celów przemysłowych.
- Budowa systemów podczyszczających wzdłuż modernizowanych i nowo powstających dróg.

ROLNICTWO

- Ograniczanie wpływu zanieczyszczeń z rolnictwa na jakość wód
- Ochrona wód przed eutrofizacją

Strefa, jaką jest powiat świebodziński wg kryteriów ochrony zdrowia i ochrony roślin należy zaliczyć do strefy klasy A. Wyniki pomiarów SO₂, NO₂, PM₁₀, Pb, C₆H₆ i CO, kształtowały się dużo poniżej wartości dopuszczalnych. Wymaganym działaniem jest dążenie do utrzymania stężeń na niezmiennym poziomie.

*Poprawa jakości powietrza na obszarach miejskich powiatu.
Utrzymanie jakości powietrza na obecnym poziomie.*

Powyższy cel jest zgodny z celem zdefiniowanym w dokumencie "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010"[19].

Kierunki działań do 2011:

- Bieżąca modernizacja dróg powiatowych i gminnych.
- Tworzenie układu ścieżek rowerowych.
- Wykonanie „Projektów założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe” i przyłączenie do sieci c.o. nowych odbiorców.
- Modernizacja systemów grzewczych zbiorczych i indywidualnych; wprowadzanie ekologicznych nośników energii (gaz, olej opałowy, biomasa), w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energia wodna, słoneczna, wiatrowa, pompy ciepła).
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych oraz preferowanie stosowania materiałów energooszczędnych w budownictwie.
- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem ISO 14 000 oraz dobrowolnych działań nienormatywnych (np. czystsza produkcja) w zakładach przemysłowych
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT)
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności funkcjonujących urządzeń.
- Systematyczna kontrola zakładów przemysłowych.

*Zmniejszenie skali narażenia mieszkańców miast
na ponadnormatywny poziom hałasu emitowanego przez środki transportu*

Kierunki działań do 2011

- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach pomiarowych (WIOŚ).
- Opracowanie map akustycznych i programów naprawczych dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg i linii kolejowych.
- Wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed hałasem z wyznaczeniem obszarów ograniczonego użytkowania wokół głównych dróg i linii kolejowych tam, gdzie przekroczony jest równoważny poziom hałasu w porze nocnej 55 dB.
- Budowa ekranów akustycznych, zwłaszcza na odcinkach planowanej autostrady.
- Kontrola emisji hałasu do środowiska z obiektów działalności gospodarczej.

Monitoring pól elektromagnetycznych w środowisku

Kierunki działań do 2011 roku

Zgodnie z „Programem wojewódzkim ...” [24], w najbliższych latach podstawowym działaniem będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia polami elektromagnetycznymi. Ponadto, jednym z ważnych zadań służących realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami (II Polityka Ekologiczna Państwa) z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. W przypadku nowych urządzeń istotna będzie niskokonfliktowa lokalizacja.

- Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych (WIOŚ).
- Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych (gminy).

Zmniejszanie zagrożenia dla mieszkańców i środowiska z powodu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych

Kierunki działań do 2011 roku

Aktualne zasady zapobiegania i przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym określa ustawa Prawo ochrony środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 roku.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie.

- Wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych.

Stan ochrony najważniejszych walorów przyrodniczych powiatu określić można jako zadowalający. Najcenniejsze elementy przyrody, szczególnie buczyny, lasy łęgowe i grądowe oraz torfowiska objęte zostały ochroną w formie rezerwatów przyrody. Jeden z najcenniejszych krajobrazowo obszarów - rejon Łagowa, chroniony jest w formie parku krajobrazowego. Jednak zaznaczyć należy, że znaczna część walorów przyrody powiatu nie została zabezpieczona w stopniu wystarczającym i istnieje wiele zadań z tego zakresu których realizacja w najbliższych latach jest konieczna dla zapewnienia ich skutecznej ochrony. Do zadań takich należą między innymi: objęcie skuteczną ochroną krajobrazu i przyrody doliny Leniwej Obry oraz obszaru projektowanego Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego oraz utworzenie sieci rezerwatów i użytków ekologicznych w stopniu wystarczającym chroniącej pełną reprezentację zanikających ekosystemów i siedlisk najcenniejszych gatunków.

Zgodnie z „Programem wojewódzkim” w terminie do 2004 roku, wskaźniki zużycia wody, materiałochłonności i energochłonności, zostaną wprowadzone do systemu statystyki publicznej i zostanie określony zakres i sposób wykorzystania tych wskaźników w regionalnych i lokalnych programach ochrony środowiska. Stąd stosowne limity dotyczące wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności zostaną wprowadzone do programu ochrony środowiska powiatu świebodzińskiego na początku 2005 r.

*Racjonalizacja zużycia wody i energii***Kierunki działań do 2011 roku**

- Zmniejszenie wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych
- Kontynuacja wprowadzania zamkniętych obiegów wody i wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle
- Kontynuacja modernizacji sieci wodociągowych w celu zmniejszenia strat wody w systemach przesyłowych
- Wprowadzanie energooszczędnych technologii i urządzeń w przemyśle oraz energetyce
- Zmniejszenie strat energii, zwłaszcza ciepłej w systemach przesyłowych, poprawa parametrów energetycznych budynków oraz podnoszenie sprawności wytwarzania energii
- Określenie potencjału technicznego i ekonomicznego energii odnawialnej i niekonwencjonalnej
- Uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych przy lokalizacji farm energetyki wiatrowej
- Promowanie oraz popularyzacja najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym rozwiązań technologicznych, administracyjnych i finansowych.
- Wsparcie projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej w oparciu o źródła odnawialne

Na terenie powiatu nie występuje zagrożenie powodziowe.

Zachowanie równowagi ekologicznej, przy działaniach człowieka powodujących zmiany w przyrodzie sprawia, że niezbędna jest analiza poszczególnych dziedzin gospodarki, tendencji i kierunków zmian z punktu widzenia presji wywieranej na środowisko. Włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych jest warunkiem skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa i zasady zrównoważonego rozwoju. Wzięto pod uwagę następujące sektory gospodarki:

- System transportowy
- Turystyka i rekreacja
- Rolnictwo i rybactwo
- Przemysł
- Osadnictwo

Skuteczna realizacja polityki ekologicznej państwa wymaga udziału w tym procesie wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału obywateli. Podstawowe znaczenie dla szerokiego udziału społeczeństwa w realizowaniu celów ekologicznych ma edukacja ekologiczna i zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku.

Na terenie powiatu świebodzińskiego działalność edukacyjna prowadzona jest przez:

- jednostki samorządowe: Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin
- Nadleśnictwa
- Pozarządowe organizacje ekologiczne Klub Przyrodników (KP), Liga Ochrony Przyrody (LOP), Polski Związek Wędkarski i Polski Związek Łowiecki,
- jednostki oświaty: szkoły, przedszkola,
- Celowy Związek Gmin CZG – 12,
- Parki Narodowe i Krajobrazowe.

Uporządkowanie gospodarki ściekowej w aglomeracjach o RLM powyżej 15 tys. oraz znaczne zaawansowanie działań dotyczących aglomeracji o RLM powyżej 2 tys., a także właściwie prowadzona gospodarka rolna (optymalne stosowanie nawozów i środków ochrony roślin) i prawidłowa gospodarka odpadami komunalnymi zmniejszy stopień zagrożenia wód podziemnych i znacznie wpłynie na poprawę jakości wód powierzchniowych.

Stan jakości powietrza będzie ulegał systematycznej poprawie. Przewiduje się utrzymanie klasy A na terenie powiatu.

Zrównoważony rozwój systemu transportowego znacznie ograniczy emisję hałasu, co doprowadzi do osiągnięcia zgodności prawnej w zakresie poziomu hałasu w najbardziej newralgicznych miejscach.

W wyniku wprowadzenia zintegrowanej gospodarki odpadami komunalnymi w 2011 roku zostaną osiągnięte limity w zakresie gospodarowania odpadami z sektora komunalnego i sektora gospodarczego, co będzie skutkowało zmniejszeniem negatywnego oddziaływania składowisk na środowisko. Rozwiązany zostanie problem gospodarki odpadami niebezpiecznymi.

Tereny zdegradowane, zwłaszcza w rejonie eksploatacji kruszyw i węgla zostaną zagospodarowane w kierunku leśnym i wodnym.

Objęcie ochroną prawną terenów cennych przyrodniczo, zwłaszcza wdrożenie systemu NATURA 2000 oraz bieżąca ochrona tych terenów, a także realizacja programów rolno-środowiskowych, spowoduje wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej powiatu świebodzińskiego.

Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 wyniesie 66 173 000 PLN.

Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska powiatu świebodzińskiego w latach 2004–2007 powinna być następująca:

Środki własne gmin i powiatu	11%	7279 tys. PLN
PFOŚiGW, GFOŚiGW	4%	2647 tys. PLN
NFOŚiGW, WFOŚiGW	17%	11249 tys. PLN
Budżet państwa	2%	1323 tys. PLN
Środki pomocowe UE	53%	35072 tys. PLN
Środki własne podmiotów gospodarczych	12%	7941 tys. PLN

WYKAZ SKRÓTÓW

BAT-	Best Available Techniques (Najlepsze Dostępne Techniki)
b.d. -	brak danych
b.k.d. -	bez kosztów dodatkowych
BZT -	biochemiczne zapotrzebowanie tlenu
ChZT -	chemiczne zapotrzebowanie tlenu
CZG -	Celowy Związek Gmin
GFOŚiGW -	Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GIOŚ -	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUS -	Główny Urząd Statystyczny
GZWP -	Główny Zbiornik Wód Podziemnych
IMGW -	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
IOŚ -	Inspekcja Ochrony Środowiska
IPPC -	Dyrektywa Unii Europejskiej o zintegrowanej kontroli i przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu środowiska
IS -	Inspekcja sanitarna
ISO -	International Organization for Standardization (Międzynarod. System Ujednolicania Norm)
ISPA -	Fundusz pomocowy Unii Europejskiej (dla inwestycji dot. ochrony środowiska i zabudowania infrastruktury transportowej)
KDPR -	Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej
KPR -	Krajowy Program Rolnośrodowiskowy
KP -	Klub Przyrodników
LOP -	Liga Ochrony Przyrody
MSP -	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
MŚ -	Ministerstwo Środowiska
NFOŚiGW -	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NZŚ -	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska
ODR -	Ośrodki Doradztwa Rolniczego
PAN -	Państwowa Akademia Nauk
PCB -	Polichlorowane Bifenyle
PCT -	Polichlorowane Trifenyle
PHARE -	Fundusz pomocowy Unii Europejskiej
PEP -	Polityka Ekologiczna Państwa
PFOŚiGW -	Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PGO -	Plan Gospodarki Odpadami
PK -	Park Krajobrazowy
PIG -	Państwowy Instytut Geologiczny
PKE -	Polski Klub Ekologiczny
PM10 -	Pył zawieszony o granulacji do 10 µm
PN -	Park Narodowy
POŚ -	Prawo ochrony środowiska
PWiK -	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
RDLP -	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RLM -	Równoważna Liczba Mieszkańców
RZGW -	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SAPARD -	Fundusz pomocowy Unii Europejskiej dla rolników
SP -	Starostwo Powiatowe
UE -	Unia Europejska
UG -	Urząd Gminy
UM -	Urząd Miasta /Marszałkowski
US -	Urząd Statystyczny
UW -	Urząd Wojewódzki
WFOŚiGW -	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ -	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
WODR -	Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
WUS -	Wojewódzki Urząd Statystyczny

9 WYKAZ LITERATURY

1. Ankiety gminne w zakresie gospodarki wodno – ściekowej (2002),
2. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2000, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2001
3. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju - Polska 2025; Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, 2000
4. Geografia regionalna Polski, Jerzy Kondracki, PWN, Warszawa, 2000
5. Informacja o stanie środowiska w powiecie świebodzińskim (2001),
6. Informacja o składowiskach odpadów w powiecie świebodzińskim (2003).
7. Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
8. Krajowa strategia ograniczenia emisji metali ciężkich i trwałych zanieczyszczeń organicznych, Ministerstwo Środowiska, 1999
9. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Zakład Geologii i Hydrologii Inżynierskiej, Warszawa, 2000
10. Narodowa strategia edukacji ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, 1998
11. Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000 - 2006; Ministerstwo Środowiska, 2000
12. Narodowa strategia rozwoju regionalnego; Ministerstwo Gospodarki, 2000
13. Narodowy program przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej; Komitet Integracji Europejskiej, 1998 (ze zmianami)
14. NATURA 2000 Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
15. Ochrona środowiska 2002, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002
16. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, Zielona Góra, 2002
17. Plany implementacyjne dyrektyw Unii Europejskiej
18. II Polityka Ekologiczna Państwa, Warszawa, 2001
19. Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010,
20. Program gospodarki odpadami dla powiatu świebodzińskiego (2001),
21. Polityka leśna państwa (wraz z dok. uzupełniającymi, tj. Krajowy program zwiększania lesistości;
22. Polityka transportowa państwa na lata 2001 - 2015 dla zrównoważonego rozwoju kraju, Ministerstwo Infrastruktury, 2001
23. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 -2010, MŚ 2002
24. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubuskiego (2003 - wersja robocza),
25. Raport z pomiarów imisji zanieczyszczeń powietrza wykonanych w Świebodzińsku (2002),
26. Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2002, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra, 2002
27. Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1998
28. Stan Środowiska w województwie lubuskim w 1999 roku, WIOŚ, Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski, 2000
29. Stan Środowiska w województwie lubuskim w 2000 roku, WIOŚ, Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski, 2001
30. Stan Środowiska w województwie lubuskim w 2001r., WIOŚ, Zielona Góra-Gorzów Wlkp., 2002
31. Strategia ochrony leśnej różnorodności biologicznej i in., Ministerstwo Środowiska, 1996
32. Strategia zrównoważonego rozwoju Powiatu Świebodzińskiego (marzec 2001),
33. Strategia rozwoju energetyki odnawialnej; Ministerstwo Środowiska, 2000
34. Strategia rozwoju turystyki w latach 2001 - 2006, Ministerstwo Gospodarki, 2001
35. Strategia rozwoju województwa lubuskiego, Zarząd Województwa Lubuskiego, 2000
36. Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1998
37. Tworzenie lokalnych form ochrony przyrody, FWIE, Kraków 2002

38. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Instytut Ochrony Środowiska, Zakład Polityki Ekologicznej, 2002
39. Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 roku, Ministerstwo Gospodarki, 2000